



รายงานการวิจัย

เรื่อง

บทบาทของพระพุทธศาสนบัณฑิตวิทยาลัยสงฆ์เลยกับการมีส่วนร่วม
ในการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ : ศึกษากรณีกองทุนหมู่บ้าน
ในชุมชนเมืองเลย จังหวัดเลย

The Roles and Participation of B.A. (Buddhism) Graduates in Economic
Community Development : A Case study of the Fund of Village
in Community of Muang Loei Changwat Loei

โดย

พระมหาจักรพรรณ มหาวีโร และคณะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย
วัดศรีวิชัยวนาราม จังหวัดเลย

พ.ศ. ๒๕๔๘

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ISBN

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)



รายงานการวิจัย

เรื่อง

บทบาทของพระพุทธศาสนบัณฑิตวิทยาลัยสงฆ์เลยกับการมีส่วนร่วม
ในการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ : ศึกษากรณีกองทุนหมู่บ้าน
ในชุมชนเมืองเลย จังหวัดเลย

The Roles and Participation of B.A. (Buddhism) Graduates in Economic
Community Development : A Case study of the Fund of Village
in Community of Muang Loei Changwat Loei

โดย

พระมหาจักรพรรณ	มหาวิโร
พระมหาลิขิต	รัตนรสี
นายธงชัย	สิงอุดม
นายชัชวาล	ช่ามะณี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย
วัดศรีวิชัยวนาราม จังหวัดเลย

พ.ศ. ๒๕๔๘

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ISBN

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)



Research Report

The Roles and Participation of B.A. (Buddhism) Graduates in Economic
Community Development : A Case study of the Fund of Village
in Community of Muang Loei Changwat Loei

by

Phramaha Chakkapan Mahaviro

PhramahaLikhit Ratanarangsri

Mr. Thongchai Singudom

Mr. Chatchawan Chammanee

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Loei Sangha Collage

B.E. 2005

Research Project Support by Mahachulalongkornrajavidyalaya

ISBN

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

- ชื่อรายงานการวิจัย:** บทบาทของพระพุทธศาสนารัตนชาติวิทยาลัยสงฆ์เลยกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ : ศึกษากรณีกองทุนหมู่บ้านในชุมชนเมืองเลย จังหวัดเลย
- ผู้วิจัย:** พระมหาจักรพรรณ มหาวิโร พระมหาลิขิต รตนรังสี
นายธงชัย สิงอุตม นายชัชวาล คำมะณี
- ส่วนงาน:** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย
วัดศรีวิชัยวนาราม จังหวัดเลย
- ปีงบประมาณ:** ๒๕๔๘
- ทุนอุดหนุนการวิจัย:** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาบทบาทของพระพุทธศาสนารัตนชาติของวิทยาลัยสงฆ์เลยในการมีส่วนร่วมในการพัฒนากองทุนหมู่บ้านในชุมชนเมืองเลย และเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของพระพุทธศาสนารัตนชาติในการพัฒนากองทุนหมู่บ้านในชุมชนเมืองเลย พร้อมกับมีการเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหาอุปสรรคดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยพระพุทธศาสนารัตนชาติ ๓๐ รูป คณะกรรมการบริหารกองทุน ๔๐ คน และคณะกรรมการสนับสนุนละติดตามการดำเนินงานกองทุนระดับอำเภอ ๒๐ คน ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา ไวยาหาร

ผลการวิจัยพบว่า พระพุทธศาสนารัตนชาติวิทยาลัยสงฆ์เลยมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนกองทุนหมู่บ้านในชุมชนเมืองเลยมากที่สุด คือการเทศนา การอบรมด้านคุณธรรมแก่สมาชิกของกองทุนให้รู้จักความสามัคคี ความเสียสละ การประหยัดเก็บออม ส่วนปัญหาและอุปสรรคของพระพุทธศาสนารัตนชาติที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ คือพระภิกษุที่เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลยส่วนมากจะมาจากต่างจังหวัด พอจบการศึกษาแล้วก็จะลาสิกขาหรือกลับไปจำพรรษาอยู่ที่ภูมิลำเนาของตนเอง จึงทำให้การพัฒนาวัดกับชุมชนขาดความต่อเนื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในบทบาทของพระรัตนชาติวิทยาลัยสงฆ์เลยกับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ จะต้องมีการเข้าไปศึกษาและแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างพระพุทธศาสนารัตนชาติและคณะกรรมการบริหารกองทุน และสมาชิกกองทุนให้มากกว่านี้ และพระพุทธ

ศาสตราจารย์จะต้องเข้าใจในหลักธรรมที่มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการกองทุนโดยเฉพาะ
ด้านเศรษฐกิจ อบรมสมาชิกและชุมชนให้เข้าใจถึงความสามัคคี ความเสียสละ รู้จักประหยัดอด
ออม อันจะนำมาซึ่งระบบเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นในชุมชนต่อไป

Research Title: The Roles and Participation of B.A.(Buddhism) Graduates in Economic Community Development : A Case study of the Fund of Village in Community of Muang Loei Changwat Loei

Researchers: Phramaha Chakkapan Mahaviro
Phramaha Likhit Ratanarangsri
Mr. Thongchai Singudom
Mr. Chatchawan Chammanee

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Loei Sangka Collage

Fiscal Year: 2548 / 2005

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The objectives of this research is to study the roles of B.A. (Buddhism) graduates in developing the village fund in community Muang Loei District, Changwat Loei. The sample consisted of 30 B.A. (Buddhism) graduates, 40 steering committees and 20 subcommittees. The research tools were structured and non-structured interviews, the video tape record and tape record. The obtained data were analyzed by content analysis.

The research findings were as follows :

The roles played most by the monks in participating in developing the village fund of Muang Loei community were the preaching and training the members to have virtues of harmony, liberality and saving. For the problems and obstacles in economic development, it was found that the B.A. (Buddhism) graduates who studies at Loei Sangha college came from different provinces of the country and after their studies, they left the monk hood or went back to their hometown causing discontinuation in developing the temples and communities. The ways of problem solving was that there

must be more study and the exchanges of knowledge among the graduates and the village fund committees including the members of the village fund. Also, the graduates should understand the principles of Buddhist teaching which are important to the administration of the village fund, especially in terms of economy. They should train the members of community to understand the importance of harmony, liberality and economy which will bring the system of sufficient economy to the community in the future.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยเล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี ก็เนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์จาก คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน ทางคณะผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณพระเทพสิทธิมงคล เจ้าคณะจังหวัดเลย เจ้าอาวาสวัดศรีวิชัยวนาราม รศ.วิเชียร ชานบุตรบุญทริก ผศ.ดร.ประจักษ์ชต์ โภธิประชา นายอำพล ลมปลิว พัฒนาการอำเภอเมืองเลย และนางวิรัตน์ ชัชวาล นักวิชาการ พัฒนาชุมชน (๗)

ขอขอบคุณคณะพระพุทธศาสตร์บัณฑิต ผู้จบการศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตร์บัณฑิต จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย วัดศรีวิชัยวนาราม ที่ช่วยตอบ แบบสอบถามให้แก่คณะผู้วิจัย และคณะกรรมการบริหารกองทุนหมู่บ้านชุมชนเมืองทั้ง ๒๐ คน และคณะอนุกรรมการระดับอำเภอเมืองเลยทุกท่าน

ที่สำคัญยิ่งอันเป็นแรงบันดาลใจและความร่วมแรงร่วมใจของการวิจัยครั้งนี้ก็คือ คณะผู้ร่วมวิจัยซึ่งมีที่ปรึกษาโครงการ คือ พระครูสิริวิชัยธัช ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เลย พระมหาลิขิต รตนวิสี หัวหน้าสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยสงฆ์เลย ทำหน้าที่ตรวจอักษรและ ข้อความในเนื้อหา นายธงชัย สิงอุดม หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป วิทยาลัยสงฆ์เลย ทำหน้าที่ ฝ่ายประสานงานและประเมินผล และสุดท้าย นายชัชวาล ชำมะณี ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนัก กิจการหอพัก มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผู้ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลและเก็บเอกสารการสัมภาษณ์

ในนามหัวหน้าโครงการวิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะเกิดประโยชน์ ต่อผู้ที่ศึกษาค้นคว้าโดยเฉพาะพระสงฆ์ผู้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ซึ่งผู้นำทางด้านจิต วิญญาณของพุทธศาสนิกชน สามารถนำหลักการไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ เจริญรุ่งเรืองสถาพรคู่สังคม วัฒนธรรมและชาติไทยสืบไป

พระมหาจักรพรรณ มหาวิโร และคณะ

เดือน/ปี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	จ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	๓
๑.๓ ขอบเขตของโครงการวิจัย	๔
๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะ	๔
๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๔
บทที่ ๒ แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท	๖
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์	๙
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์	๑๓
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับวัดและความสำคัญของวัด	๒๕
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน	๓๕
๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน	๓๙
๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน	๔๑
๒.๘ แนวคิดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัยและวิทยาลัยสงฆ์เลย	๔๔
๒.๙ แนวคิดเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๔๔	๕๗
๒.๑๐ แนวคิดเกี่ยวกับคณะกรรมการหมู่บ้านและชุมชนเมืองและการบริหารกองทุน หมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ	๖๑
๒.๑๑ งานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน	๙๒
๒.๑๒ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย	๑๐๒

บทที่ ๓	วิธีการดำเนินการวิจัย	๑๐๘
๓.๑	รูปแบบของการวิจัย	๑๐๘
๓.๒	ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา	๑๐๘
๓.๓	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๐๘
๓.๔	การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	๑๐๙
๓.๕	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๐๙
บทที่ ๔	ผลการวิจัย	๑๑๐
๔.๑	แบบสัมภาษณ์พระพุทธรูปปางปฐมเทศนาและคณะกรรมการบริหารกองทุน	๑๑๐
๔.๒	บทบาทของพระพุทธรูปปางปฐมเทศนาวิทยาลัยสงฆ์สงฆ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนกองทุนหมู่บ้านในเขตเทศบาลเมืองเลย	๑๑๔
๔.๓	ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพระพุทธรูปปางปฐมเทศนาที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนกองทุนหมู่บ้านในเทศบาลเมืองเลย	๑๑๗
บทที่ ๕	สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๑๑๙
๕.๑	สรุป	๑๒๐
๕.๒	อภิปรายผล	๑๒๕
๕.๓	ข้อเสนอแนะ	๑๒๙
บรรณานุกรม		๑๓๑
ภาคผนวก		๑๓๔
	ผนวก ก แบบสัมภาษณ์ในการวิจัย	๑๓๕
	ผนวก ข ผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	๑๔๑
ประวัติผู้วิจัยและคณะ		๑๔๒

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๒.๑	โครงสร้างหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต พ.ศ. ๒๕๓๘	๕๑
๒.๒	กิจกรรมการใช้จ่ายเงินกองทุน	๘๒
๒.๓	การชำระคืนเงินกู้	๘๓
๔.๑	ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของพระพุทธศาสตรบัณฑิต	๑๑๑
๔.๒	ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของคณะกรรมการบริหารกองทุน	๑๑๓

บทที่ ๑

ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑-๗ เศรษฐกิจไทยมีความเจริญก้าวหน้าประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น แต่ประสบปัญหาด้านการกระจายรายได้ไปสู่ภาคประชาชนไม่ทั่วถึงเท่าเทียมกัน ส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาอีกมากมาย โดยเฉพาะปัญหาด้านสังคม ความจำเป็นในการพัฒนาแบบบูรณาการทั้งด้านการพัฒนาสังคม การเมือง การศึกษา วัฒนธรรมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘ แต่ปัญหาทั้งหมดก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้โดยสมบูรณ์ ปรชญาเป้าหมายการพัฒนาโดยเน้นเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ซึ่งชี้แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตามของประชาชนทุกระดับให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ จึงเป็นจุดเน้นสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๙

ภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจในระยะที่ผ่านมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนในชาติอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งความยากจนที่ได้แผ่กระจายไปทั่วทั้งประเทศ เพื่อบรรเทาผลกระทบทางสังคมอันเนื่องมาจากวิกฤติเศรษฐกิจ รัฐบาลปัจจุบันซึ่งมี พันตำรวจโท ดร. ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยเฉพาะการเรียนรู้ในเรื่องการพึ่งพาตนเองของชุมชนและหมู่บ้านให้เกิดความเข้มแข็งมาพัฒนาเป็นนโยบายเร่งด่วน คือการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งละหนึ่งล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการลงทุนสำหรับการสร้างงาน สร้างอาชีพเสริมและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชนและรัฐวิสาหกิจขนาดเล็กในครัวเรือน โดยนโยบายดังกล่าวได้แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีปรัชญาหรือหลักการสำคัญ คือ เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่นให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้

ร่วมกันกับชุมชนราชการ เอกชนและประชาชนและกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น พัฒนาประชาธิปไตย
พื้นฐาน

ในชุมชนจะมีการพัฒนาได้นั้นจะต้องมีกลุ่มบุคคลหลาย ๆ กลุ่มมาร่วมกันอยู่ในอาณา
เขตและภายใต้กฎหมายหรือข้อบังคับเดียวกัน โดยมีการสังสรรค์กันมีความใส่ใจร่วมกันและมี
ผลประโยชน์คล้าย ๆ กัน และมีแนวพฤติกรรมเป็นอย่างเดียวกันเช่น ภาษา ขนบธรรมเนียม
ประเพณี หรือพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ มีวัฒนธรรมร่วมกัน และภายในชุมชนยังมีนักพัฒนาอีกกลุ่ม
หนึ่งซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้อยู่เบื้องหลังในการพัฒนานั้นคือ พระสงฆ์ สอดคล้องกับ รัชินิกร์ เศรษฐ์^๑ ได้
กล่าวว่า พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือพัฒนาชนบท คือทำหน้าที่สั่งสอนธรรมและ
ส่งเสริมให้ชาวบ้านทำบุญกุศล เป็นที่ปรึกษา เป็นผู้นำไม่เป็นทางการของหมู่บ้านและช่วยส่งเสริม
ความสามัคคีในหมู่บ้าน และอภิชาต พันธเสน^๒ กล่าวว่า บทบาทพระสงฆ์ในรูปแบบของการพัฒนา
หมู่บ้านนั้น ในการพัฒนาหมู่บ้านของพระสงฆ์ถึงแม้ว่าจะมีการร่วมมือกับทางราชการแต่จะ
กระทำในลักษณะไม่เป็นทางการ คือไม่ยึดติดอยู่กับแผนทางราชการหรือแบบแผนดั้งเดิมของวัด
แต่จะพัฒนาหมู่บ้านไปตามสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านที่เป็นจริง ๆ จึงทำให้รูปแบบของการ
พัฒนาหมู่บ้านของพระสงฆ์เข้าไปเกี่ยวข้องกับหลายรูปแบบ เช่น ๑) พระสงฆ์กับชาวบ้าน
๒) พระสงฆ์-ผู้ใหญ่บ้าน-ชาวบ้าน ๓) พระสงฆ์-กำนัน - ชาวบ้าน ๔) พระสงฆ์ - ข้าราชการ-
ชาวบ้าน

จะเห็นได้ว่า รูปแบบการพัฒนาและการเข้าไปมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ที่มีต่อชุมชนนั้น
มีความแตกต่างจากบทบาทที่ผ่านมาในอดีต ในที่นี้สรุปได้ ๓ ประการ คือ ๑) การได้รับการ
สนับสนุนและส่งเสริม ทั้งด้านแนวคิดและทรัพยากรต่าง ๆ จากรัฐบาล ๒) สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น
แก่ประชาชนในชนบททางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การศึกษา และ ๓) การได้รับการ
สนับสนุนและส่งเสริมทั้งด้านแนวคิดและทรัพยากรจากประชาชนท้องถิ่น นักวิชาการและองค์กร
เอกชนต่าง ๆ

ดังนั้น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะ
สงฆ์ไทย ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรง
สถาปนาขึ้น เพื่อเป็นสถานศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณรประชาชน

^๑ รัชินิกร์ เศรษฐ์, **สังคมวิทยาชนบท**, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า
๒๔๖-๒๔๗.

^๒ อภิชาต พันธเสน, **พัฒนาชนบทไทย : สมุทัยและมรรคตอนที่ ๓ ความหวังทางออกและ
ทางเลือกใหม่**, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญา, ๒๕๓๙), หน้า ๒๒๘-๒๒๙.

ทั่วไปและมีเป้าหมายชัดเจนที่จะพัฒนาคุณลักษณะของพุทธศาสนิกชนที่พึงประสงค์ คือมีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ใฝ่คิด เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีโลกทัศน์ที่กว้างไกลมีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม

มหาวิทยาลัยยังมีวัตถุประสงค์ : ๑) เพื่อให้พุทธศาสนิกชนมีความรู้เกี่ยวกับวิชาการทางพระพุทธศาสนา สำหรับประยุกต์เข้ากับศาสตร์สาขาต่างๆ อันจะอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิต การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคม และ ๒) เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาสำหรับพัฒนาบุคคล เพื่อให้มีความสมดุลในด้านกายภาพ สังคม จิตใจและปัญญา พระสงฆ์ สามเณรที่ได้รับการศึกษาในหลักสูตรพุทธศาสนิกชนตามกฎระเบียบของทางมหาวิทยาลัยแล้ว ก็ถือว่าเป็นพระพุทธศาสนิกชนที่มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาวัด โรงเรียนหรือชุมชนที่ตนได้พำนักอาศัย เป็นทั้งผู้นำทางศาสนา และผู้นำชุมชนในด้านจิตวิทยา ในฐานะที่พระสงฆ์อีกส่วนหนึ่งที่จบหลักสูตรพุทธศาสนิกชนแล้วจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย ซึ่งมีจำนวน ๑๐ รุ่น และพำนักอยู่ในเขตหมู่บ้านและชุมชนเมืองเลยจำนวน ๒๐ ชุมชน คณะผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาว่า พระพุทธศาสนิกชนของวิทยาลัยสงฆ์เลยได้เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจ วรรณคดีศึกษา : กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอย่างไร มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไรบ้างในการพัฒนาชุมชน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่เป็นพุทธศาสนิกชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เพื่อจะได้นำไปเป็นรูปแบบในการพัฒนาบทบาทของพระภิกษุวิทยาลัยสงฆ์เลยสืบต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาบทบาทของพระพุทธศาสนิกชนวิทยาลัยสงฆ์เลย ในการพัฒนากองทุนหมู่บ้านในชุมชนเมืองเลย
๒. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระพุทธศาสนิกชนวิทยาลัยสงฆ์เลยในการพัฒนาชุมชนกองทุนหมู่บ้านในชุมชนเมืองเลย
๓. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของการเข้าไปมีส่วนร่วมของพระพุทธศาสนิกชนวิทยาลัยสงฆ์เลยในการพัฒนาชุมชนกองทุนหมู่บ้านในชุมชนเมืองเลย

๑.๓ ขอบเขตของโครงการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาบทบาทของพระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตของวิทยาลัยสงฆ์เลย ในการมีส่วนร่วมการพัฒนาชุมชนกองทุนหมู่บ้านในชุมชนเมืองเลย จำนวน ๒๐ ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองเลย ตามข้อมูลปี ๒๕๔๙

๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะ

๑. บทบาท หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำของพระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนด้านของกองทุนหมู่บ้านในชุมชนเมืองเลย ในการให้คำแนะนำ หรือเป็นที่ปรึกษาของกองทุนหมู่บ้าน

๒. พระพุทธรูปศาสตรบัณฑิต หมายถึง พระภิกษุและสามเณรที่จบการศึกษาหลักสูตรในระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลยที่จบหลักสูตรไปแล้ว ๑๐ รุ่น และซึ่งปฏิบัติหน้าที่ทางคณะสงฆ์และที่พำนักอยู่ในเขตเทศบาลเมืองเลยในปี พ.ศ. ๒๕๔๘

๓. วิทยาลัยสงฆ์เลย หมายถึง สถาบันการศึกษาของคณะสงฆ์ที่เปิดสอนระดับอุดมศึกษาและขึ้นตรงต่อมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๔. การพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการพัฒนาซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนแนวคิดและสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง พัฒนาในด้านเศรษฐกิจของกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนในเขตเทศบาลเมืองเลย

๕. การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ หมายถึง บทบาทของพระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตในการอบรมและส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักคุณธรรม จริยธรรม ในเรื่องของการประหยัดส่งเสริมความรักสามัคคีของคณะกรรมการบริหารและสมาชิกของกองทุน

๖. กองทุนหมู่บ้านหรือกองทุนชุมชนเมือง หมายถึง กองทุนหมู่บ้านหรือกองทุนชุมชนที่ทางรัฐบาลอนุมัติให้มีกองทุนประจำชุมชนภายในเขตเทศบาลเมืองเลย จำนวน ๒๐ ชุมชน

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ทำให้ทราบบทบาทของพระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตวิทยาลัยสงฆ์เลยกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้านกองทุนหมู่บ้านในชุมชนเมืองเลย

๒. ทำให้ทราบสภาพปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับบทบาทของพระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตวิทยาลัยสงฆ์เลยต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนกองทุนหมู่บ้านในชุมชนเมืองเลย

๓. ข้อมูลที่ได้ในการวิจัยครั้งนี้จะทำให้รู้แนวทางในการมีส่วนร่วมของพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัยสงฆ์เลย กับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในชุมชนเมืองเลยได้มีส่วนร่วมในระบบ
การบริหารมากยิ่งขึ้น

๔. ทำให้ทราบถึงสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับบทบาทของพระพุทธศาสนาบัณฑิต
วิทยาลัยสงฆ์เลยที่กระทำอยู่ว่ามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากน้อยเพียงใด อันจะนำมาสู่การ
พัฒนาการบริหารของวิทยาลัยสงฆ์เลยและมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับเนื้อหา จึงเสนอเป็นลำดับ ดังนี้

๑. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท
๒. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์
๓. แนวคิดเกี่ยวกับวัดและความสำคัญของวัด
๔. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน
๕. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนา
๖. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน
๗. แนวคิดเกี่ยวกับประวัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และวิทยาลัยสงฆ์เลย วัดศรีวิชัยวนาราม
๘. แนวคิดเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและตัวอย่างระเบียบกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองเลย (ชุมชนหนองผักก้าม ๒)
๙. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
๑๐. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาการศึกษา รายละเอียดมีดังนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

จากแนวคิดของนักวิชาการ นักการศึกษาได้ให้ความหมายของบทบาทซึ่งแตกต่างกันออกไป โดยสรุปได้ดังนี้

อคิน รพีพัฒน์^๑ อธิบายว่า บทบาทของบุคคลในสังคมย่อมขึ้นอยู่กับสถานภาพที่ตนครองอยู่ และคุณสมบัติส่วนตัวของบุคคล บทบาทของบุคคลจึงแตกต่างกันไปตามลักษณะของสถานภาพ อุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มูลเหตุจูงใจและสรุปสาระสำคัญของบทบาทว่า บทบาทมีอยู่ประจำตัวของบุคคล วัฒนธรรมในสังคมเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดบทบาท การที่บุคคลจะทราบบทบาทได้จะต้องมีการขัดเกลาทางสังคม ดังนั้นบทบาทจริงที่บุคคลแสดงนั้นไม่แน่นอนเสมอไปว่า จะเหมือนกับบทบาทที่ควรเป็นไปตามปทัสถานทางสังคม เพราะบทบาทที่บุคคลแสดงจริง ๆ นั้น เป็นผลของปฏิกิริยาของบุคลิกภาพ ที่ครองสถานภาพร่วมกับบุคลิกภาพของบุคคลอื่นที่มาร่วมในพฤติกรรมและเครื่องกระตุ้นต่าง ๆ ที่มีอยู่ในเวลาและสถานที่เกิดการแสดงบทบาท

ชัชวาล ชำมณี^๒ ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับบทบาทไว้ว่าบทบาทเป็นลักษณะพฤติกรรมที่กำหนดโดยฐานะตำแหน่งและยังแบ่งออกเป็น “บทบาทเป็นลักษณะบทบาทตามอุดมคติ (Ideal Role) หรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมควรปฏิบัติ และบทบาทที่เป็นจริง (Actual Role) หรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมจะต้องปฏิบัติจริงโดยกล่าวว่า “บทบาทที่ปฏิบัติจริง” เป็นผลรวมของบทบาทตามอุดมคติบุคลิกภาพของผู้ดำรงตำแหน่งอารมณ์ขณะแสดงบทบาทและอุปกรณ์ของผู้ดำรงตำแหน่งที่มีอยู่ ปฏิบัติผู้เกี่ยวข้อง

มาโนช ตัณชวณิชย์^๓ ได้ให้ความหมายของบทบาท คือบทบาทที่ปรากฏจริงและบทบาทที่สังคมคาดหวัง

๑. บทบาทที่ปรากฏเป็นจริง หมายถึง การแสดงพฤติกรรมที่บุคคลครองตำแหน่งต่าง ๆ หรือสถานภาพทางสังคมประพฤติปฏิบัติปรากฏให้เห็นในชีวิตประจำวันเรียกว่า พฤติกรรมบทบาท

๒. บทบาทที่สังคมคาดหวัง หมายถึง การทำหน้าที่หรือพฤติกรรมที่สังคมหรือองค์การกำหนดหรือตนเองได้รับการคาดหวัง ตามปทัสถานทางสังคมที่มีอยู่ ให้ผู้ที่ดำรงหรือครองตำแหน่งนั้น ๆ ประพฤติตามระเบียบแบบแผน ขนบธรรมเนียม กฎเกณฑ์ของสังคม

^๑ อคิน รพีพัฒน์, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย, (นครปฐม : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๗), หน้า ๒๙-๓๐.

^๒ ชัชวาล ชำมณี, บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนในเขตชายแดนไทย-ลาว, (เลย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๔๕), หน้า ๓๒.

^๓ มาโนช ตัณชวณิชย์, บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๖), หน้า ๑๑.

สมคิด เพ็ญอุดม^๑ ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทตามแนวคิดของ ราล์ฟ (Ralp) โดยสรุปได้ว่า สถานภาพเป็นฐานะหรือตำแหน่งซึ่งจะเป็นสิ่งที่กำหนดบทบาทของบุคคล ตำแหน่งและบทบาทจึงเป็นสิ่งที่ควบคู่กันไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เปรียบเสมือนเหรียญ คือ ถ้าด้านหนึ่งของเหรียญเป็นตำแหน่งอีกด้านหนึ่งของเหรียญก็เป็นบทบาท

พินิจ ลาภานานนท์^๒ ให้ความหมายของบทบาทในแง่ของโครงสร้างทางสังคม ว่า บทบาท หมายถึง ภาระหน้าที่ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะพึงกระทำตามสถานภาพที่ตนดำรงอยู่ เมื่อบุคคลใดได้เข้าไปมีสถานภาพหนึ่ง ๆ แล้วย่อมแสดงบทบาทตามสถานภาพนั้น ๆ สถานภาพและบทบาทจึงเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เปรียบได้กับเหรียญที่ต้องมี ๒ ด้านเสมอ เมื่อสถานภาพเป็นตัวกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม บทบาทจึงเป็นสิ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์นั้นมีความสอดคล้องกัน และเป็นไปตามแบบแผนที่กำหนด ดังนั้น บทบาทจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของโครงสร้างทางสังคมประการหนึ่ง

งามพิศ สัตย์สงวน^๓ ให้ความหมายของบทบาท (Role) ว่าเป็นการกระทำตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ สถานภาพและบทบาทมักเป็นของคู่กัน คือ เมื่อมีสถานภาพจะต้องมีบทบาทด้วยแต่ไม่เสมอไป ดังนั้น บทบาท คือพฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่า จะต้องปฏิบัติอย่างไร(Role) เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคมทำให้คู่สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถพยากรณ์ พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้ เช่น ผู้มีตำแหน่งเป็นพ่อจะได้รับการคาดหวังจากสังคมให้แสดงบทบาทหรือหน้าที่ต่าง ๆ ของพ่อ ซึ่งต้องเลี้ยงดูลูก ส่งเสียให้เล่าเรียน อบรมสั่งสอน ให้ความรักความเอ็นดูและอื่น ๆ อีก เป็นต้น ตำแหน่งอื่น ๆ ก็เช่นกัน เช่น ครู อาจารย์ เสมียน ภารโรง ต่างก็มีบทบาทที่คาดหวังจะต้องทำในฐานะที่ครองตำแหน่งต่าง ๆ เหล่านี้

จากแนวคิดและความหมายของบทบาทจากนักวิชาการ นักการศึกษา สรุปได้ว่า บทบาท คือหน้าที่อันมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันกับสถานภาพ หรือตำแหน่งที่จะต้องกระทำ

^๑ สมคิด เพ็ญอุดม, **บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทัศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม**, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๕), หน้า ๙.

^๒ พินิจ ลาภานานนท์, **บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท**, (กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๔๗.

^๓ งามพิศ สัตย์สงวน, **หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม**, (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๙๖ - ๙๗.

ตามที่สถานภาพได้กำหนดไว้และจะต้องประพฤติปฏิบัติตามกรอบแห่งการกระทำ และโครงสร้างของหน่วยงาน หรือองค์กรนั้น ๆ

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์

๒.๒.๑ ความหมายของพระสงฆ์

พระราชวรมุนี^๑ ได้กล่าวถึงพระสงฆ์ว่าเป็นส่วนหนึ่งในพระรัตนตรัย เป็นผู้เสียสละความสุขส่วนตัว แล้วอุทิศตนศึกษาธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อนำหลักธรรมนั้นมาสั่งสอนแก่ชาวโลก เป็นผู้ช่วยสืบทอดอายุพระศาสนา เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยคุณงามความดีทั้งปวง เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่ดีของสังคม เป็นผู้ควรได้รับการเคารพกราบไหว้ จึงให้ความหมายของพระสงฆ์ คือ หมู่ชนที่ยอมตนเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา ตามหลักที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติและอนุญาตไว้ ผู้ที่ได้ชื่อว่าพระสงฆ์จะต้องเป็นผู้ที่ผ่านการบวชโดยวิธีใดวิธีหนึ่งใน ๓ วิธี คือ

- ๑) การบวชโดยพระพุทธเจ้าประทานให้ด้วยพระองค์เอง(เอหิภิกขุอุปสัมปทา)
- ๒) การบวชด้วยการรับสรณคมสาม (ติสรณคมอุปสัมปทา)
- ๓) การบวชที่คณะสงฆ์พร้อมเพียงกันยอมรับเข้าหมู่โดยเอกฉันท์ (ญัตติจตุตถกรรมวาจาอุปสัมปทา) และยังแบ่งประเภทของพระสงฆ์ออกเป็น ๒ ประเภท คือ สมมติสงฆ์ หมายถึงพระสงฆ์ที่ผ่านการอุปสมบทอย่างถูกต้อง และอริยสงฆ์ หมายถึง ผู้บรรลุนิพพานตั้งแต่พระโสดาบันขึ้นไปจนถึงพระอรหันต์ โดยกำหนดเอาคุณธรรมเป็นหลัก

พินิจ ลาภานานนท์^๒ กล่าวว่า พระสงฆ์ คือผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาพระสงฆ์แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

- ๑) สมมติสงฆ์ สงฆ์โดยสมมติ ได้แก่ บุรุษที่มีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ผ่านการอุปสมบทถูกต้องตามพระวินัย ในแง่พระวินัยหมายเอาภิกษุจำนวน ๔ รูปขึ้นไป แต่ในแง่พระธรรม ภิกษุรูปเดียวก็เรียกว่าสมมติสงฆ์ได้

^๑ พระราชวรมุนี, สถาบันสงฆ์กับการศึกษาไทย, (กรุงเทพฯ : มุลนิธิโคมลคีทอง, ๒๕๒๗), หน้า ๔๘ - ๔๙.

^๒ พินิจ ลาภานานนท์, บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๔๘.

๒) อริยสงฆ์ พระสงฆ์ที่เป็นอริยบุคคล หมายถึง ผู้บรรลุนิพพานตั้งแต่ระดับพระโสดาบัน โสดาบันเป็นต้นไป จนถึงพระอรหันต์เป็นที่สุด อริยสงฆ์นี้กำหนดเอาคุณธรรมเป็นหลักไม่ถือเพศ ภาวะเป็นสำคัญ เพราะฉะนั้นคฤหัสถ์ผู้บรรลุนิพพานตั้งแต่พระโสดาบันขึ้นไปก็นับถือเป็นอริยสงฆ์ นอกจากนี้ พระสงฆ์ยังหมายถึงหมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนแล้วปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย มีความสำคัญ ดังนี้^๑

๑) เป็นผู้สืบต่ออายุพระพุทธศาสนา ด้วยการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและสอนผู้อื่น ให้ปฏิบัติตามด้วย

๒) เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาสังคม เช่น เป็นผู้ดำเนินการสร้างโรงเรียนหรือสถานศึกษาในวัด หรือเป็นผู้นำชุมชนในการก่อตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เป็นต้น

๓) เป็นครูผู้สอนธรรมแก่บุคคลต่างๆ ในสังคม เช่น สอนวิปัสสนากรรมฐาน เปิดอบรม การเจริญจิตภาวนา การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นต้น

๔) เป็นศูนย์กลางของชุมชนในด้านบริการความรู้สาขาต่างๆ เช่น ด้านศิลปกรรม เป็นต้น

พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต)^๒ ได้ให้ความหมายของพระสงฆ์ คือหมู่ชนผู้ปฏิบัติตามมรรคและผู้สำเร็จผล ซึ่งศรัทธามั่นใจว่าเป็นหมู่ชน หรือ สังคมอันประเสริฐ ซึ่งควรสร้างสรรคให้เกิดขึ้น และซึ่งตนสามารถมีส่วนร่วมได้ ด้วยการปฏิบัติตามมรรคและการสำเร็จผลนั้น เริ่มด้วยการปฏิบัติตามลักษณะแบบอย่างที่น่าปรากฏภายนอก คือ วินัย ความสามัคคี และความเป็นกัลยาณมิตรต่อกันที่ดี การโยนิโสมนสิการที่ดี การปฏิบัติตามมรรคที่ดี จะเจริญงอกงามได้ผลดีในสังคมที่ดำเนินตามคติแห่งสงฆ์

ประกอบ มีโคตรสุข^๓ ให้ความหมายของพระสงฆ์ คือสาวกหรือศิษย์ของพระพุทธเจ้า ซึ่งคุณสมบัติของพระสงฆ์ คือปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วสอนให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกต้องพระธรรมวินัยอย่างสมบูรณ์ เป็นผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาทายาทสืบพระพุทธศาสนา เป็นผู้ทำความมั่นคงแก่พระพุทธเจ้า เป็นบุคคลตัวอย่างแห่งความดี เป็นพยานแห่งการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน

^๑ อ่างแล้ว, พระราชาธรรมณี, สถาบันสงฆ์กับการศึกษาไทย, หน้า ๕๐.

^๒ พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), การศึกษาเครื่องมือที่ยังต้องพัฒนา, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑), หน้า ๗๓.

^๓ ประกอบ มีโคตรสุข, บทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๐), หน้า ๓๕.

เป็นผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่น เป็นครู เป็นผู้รักษาสम्บัติของชาติ เช่น โบราณสถาน เป็นผู้ให้มาก แต่รับน้อยเท่าที่จำเป็น พระสงฆ์ ๒ ประเภท คือ พระสงฆ์ทางธรรมได้แก่อริยบุคคลหรืออริยสงฆ์ มี พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามีและพระอรหันต์ เป็นได้ทั้งคฤหัสถ์ทั้งบรรพชิตเพียงองค์เดียวก็เป็นสงฆ์ทางธรรมได้ พระสงฆ์ทางวินัย ได้แก่ภิกษุตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป แม้ว่าจะเป็นอริยบุคคล และต้องเป็นภิกษุเท่านั้น

กรมการศาสนา^๑ ได้ให้ความหมายของพระสงฆ์ไว้ว่า พระสงฆ์ คือ หมู่พระสาวกผู้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธองค์ ได้รับผลแห่งการประพฤติปฏิบัติ แล้วนำมาเผยแผ่ให้แพร่หลาย โดยนำมาสอนผู้อื่นให้รู้และปฏิบัติตามสืบต่อกันมาพระสงฆ์จึงนับเป็นพุทธศาสนา ทายาทอันดับหนึ่งของพระพุทธองค์ พระสงฆ์นั้นมี ๒ ประเภท คือสมมติสงฆ์ คือ พระสงฆ์ ผู้ได้อุปสมบทถูกต้องตามพระธรรมวินัยแล้ว แต่ยังเป็นปุถุชนอยู่ยังไม่หมดกิเลส นี้ประเภทหนึ่ง อีกประการหนึ่งได้แก่พระอริยสงฆ์ คือผู้เป็นอริยบุคคล ตัดกิเลสได้แล้ว เป็นผู้บริสุทธิ์แล้ว ดังนั้นพระสงฆ์จึงเป็นผู้มีลักษณะพิเศษควรแก่การเคารพกราบไหว้หลายประการ เช่น

๑) เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาด้วยความพากเพียรของตนเอง เพื่อช่วยตนเองและคนอื่นให้พ้นทุกข์ มิได้หวังผลให้เทพเจ้าโปรดปรานช่วยประทานพรที่ตนประสงค์

๒) เป็นผู้นำในทางจิตใจของประชาชนโดยเป็นผู้ชี้แนะประชาชนให้รู้จักจักรัทธิธรรมรู้ทางดำเนินชีวิตด้วยตนเอง มิได้เป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับสวรรค์ แต่เป็นผู้บอกทางสวรรค์ให้มนุษย์

๓) เป็นผู้เสียสละละทุกอย่างเพื่อประโยชน์แก่ชาวโลกมิใช่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมเพียงเพื่ออามิสสินจ้างใด ๆ ทั้งสิ้น

๔) เป็นสมาชิกของสังคมที่เสียสละประโยชน์ตนเพื่อสังคมอย่างแท้จริง โดยไม่มีสมบัติใด ๆ เช่นที่ดินและบ้านเรือนเป็นต้น

๕) เป็นผู้ดำรงชีวิตอย่างสันโดษ เป็นแบบฉบับที่ดีของสังคม เช่น ครองไตรจีวรสีเดียวและแบบเดียวตลอดชีวิต เป็นต้น

๖) เป็นผู้มิระเบียบวินัย โดยปฏิบัติตามพระวินัยพุทธบัญญัติ เป็นผู้มีความเรียบร้อยไม่เป็นเสเนียดของสังคม

นอกจากนี้ ความสำคัญของพระสงฆ์ ยังสรุปออกเป็นได้เป็น ๒ ฐานะ คือ

^๑กรมการศาสนา, กิจกรรมของวัดซึ่งเป็นที่เลื่อมใสของพุทธศาสนิกชน, (กรุงเทพฯ : กองแผนงาน กรมการศาสนา, ๒๕๒๖), หน้า ๖๓.

๑. ในฐานะเป็นชุมชนตัวอย่าง คือ พระสงฆ์จะปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างในด้านต่าง ๆ คือ

๑) เป็นชุมชนที่พึ่งวัดถุน้อย มีวิถีชีวิตเรียบง่ายพึ่งเพียงปัจจัยสี่เลี้ยงชีพไม่สะสมทรัพย์สินเงินทองและเครื่องอุปโภคบริโภคเกินจำเป็น ไม่ติดในลาภสักการะ “เป็นสังคมที่กินเพื่ออยู่ มีใช้เพื่อกิน

๒) เป็นชุมชนที่มีระเบียบวินัย คือ ผู้ที่เข้ามาสู่ชุมชนสงฆ์ ต้องรักษาศีล ๒๒๗ ข้อ เหมือนกันทุกรูปไม่มียกเว้น ต้องฝึกสมาธิ อบรมปัญญาเหมือนกัน แม้พระอรหันต์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนสงฆ์เป็นผู้หมดกิเลสแล้ว ยังต้องปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัยสงฆ์ ทั้งนี้เพื่อเป็นตัวอย่างแก่สมาชิกอื่น ๆ และเพื่อความงามพร้อมแห่งชุมชนสงฆ์

๓) เป็นชุมชนที่มีอิสระทั้งกายและใจ ในแง่กายภาพ ชุมชนสงฆ์จะไม่ขึ้นอยู่กับระบบต่าง ๆ และในสังคมส่วนใหญ่มีระบบความเป็นอยู่ของตนเอง ส่วนในแง่จิตใจก็ฝึกฝนอบรมให้เต็มเปี่ยมด้วยคุณธรรม มีใจเป็นอิสระจากการครอบงำของความโลภ โกรธ หลง

๔) เป็นชุมชนที่ทำประโยชน์แก่สังคม คือ ยึดถืออุดมการณ์ว่าจะต้องจาริกไปเพื่อสร้างประโยชน์สุขแก่ชุมชนเป็นจำนวนมาก

๒. ในฐานะเป็นบุคคลตัวอย่าง

๒.๑ เมื่อพิจารณาพระสงฆ์ในระดับต่ำ หมายความว่า การพิจารณาในแง่ของปัจเจกบุคคล ผู้ที่เข้ามาบวชเป็นภิกษุในชุมชนสงฆ์อย่างต่ำก็ต้องมีคุณสมบัติ ๒ ประการ

๑) ละสิ่งที่พึงละได้ เช่น ละพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมไม่ควรที่เคยประพฤติเมื่อสมัยยังไม่เข้ามาบวช อาทิ การฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พูดเท็จ ดื่มสุราเมรัย

๒) เจริญสิ่งที่ควรเจริญ คือพัฒนาคนให้สูงขึ้นด้วยคุณธรรม เช่น รักษาศีลอย่างเคร่งครัด ฝึกอบรมจิตให้สงบสามารถระงับกิเลสได้ อบรมปัญญา คือ ความรู้เท่าทันโลกและชีวิต ตลอดจนรักษาความดีที่มีอยู่มิให้เสื่อมสูญ

๒.๒ เมื่อพิจารณาพระสงฆ์ในระดับสูง หมายความว่าความเป็นตัวอย่างในด้านการปฏิบัติ ๔ ประการ คือ

๑) ปฏิบัติดี (สุปฏิปันโน) คือ ปฏิบัติดี ปฏิบัติถูกต้องตามอริยมรรคมีองค์แปด ได้แก่ เห็นชอบ ดำริชอบ เจรจาชอบ การงานชอบ อาชีพชอบ พยายามชอบ ระลึกชอบ ตั้งใจมั่นชอบ การปฏิบัติดีนี้หมายถึงการปฏิบัติของพระอริยบุคคลในระดับโสดาบัน

๒) ปฏิบัติตรง (อุชุปฏิปันโน) คือ ปฏิบัติตรงตามอริยมรรคมีองค์แปด เมื่อปฏิบัติดีแล้วจะต้องตรงด้วย คือตรงต่อเป้าหมายและหลักการตรงต่อการดับทุกข์ได้โดยสิ้นเชิง การปฏิบัติตรงนี้หมายเอาการปฏิบัติของพระอริยบุคคลระดับสกทาคามี

๓) ปฏิบัติเพื่อบำรุง (ญายุปฏิปันโน) คือ ปฏิบัติเพื่อความรุ่งเรืองซึ่งสภาวะธรรมทั้งหลาย เพื่อคลายจากกิเลส คือ ราคะ โทสะ โมหะ โดยสิ้นเชิง หมายเอาการปฏิบัติของพระอริยบุคคลระดับอนาคามี

๔) ปฏิบัติชอบยิ่ง (สามิจิปฏิปันโน) คือ ปฏิบัติถูกต้องตามหลักอริยมรรคมีองค์แปดประการนั้นอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ จนสามารถละกิเลสได้โดยสิ้นเชิง ตัดวงจรแห่งสังสารวัฏ การเวียนว่ายตายเกิดในภพต่างๆ ได้หมายเอาการปฏิบัติของพระอริยบุคคลระดับพระอรหันต์

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์

เสาวลักษณ์ ขำนิล^๑ ได้ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบทในหมู่บ้านวังไผ่และหมู่บ้านอุ้มตะเกา จังหวัดชัยนาท กล่าวว่า ในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญในการวัฒนธรรมไทย เหตุการณ์สำคัญ ๆ ในชีวิตประจำวันเกือบทั้งหมดของคนไทยมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมและพิธีกรรมทางศาสนาพุทธ ศิลปะและวรรณคดีของชาติส่วนใหญ่ เกิดขึ้นด้วยอาศัยวัดเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ วัดเป็นสถานที่รักษามรดกทางศิลปของชาติ สิ่งเหล่านี้เป็นสัญลักษณ์ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวความรักในความเป็นชาติไทยที่สำคัญอย่างหนึ่ง และเหตุการณ์ประจำวันและความเชื่อทางไสยศาสตร์ บทบาทพระสงฆ์ในเหตุการณ์ประจำวันของชาวบ้านมีอยู่มาก เช่น ก่อนการเดินทาง การแต่งงาน การรักษาไข้ การสะเดาะเคราะห์ การนำโชคมาสู่ความสำเร็จในชีวิตการทำงาน สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วเป็นบทบาทของพระสงฆ์เป็นผู้ถ่ายทอดและสืบสานภูมิปัญญาของท้องถิ่นซึ่งถือได้ว่าเป็นการรักษาวัฒนธรรมให้กับชุมชน

อภิชัย พันธเสน^๒ ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ไว้ว่าพระสงฆ์ในฐานะผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา และเป็นผู้นำธรรมะของพระพุทธเจ้าออกแนะนำสั่งสอนให้ประชาชนประพฤติจะต้องมีบทบาทต่อสังคมด้วยเหตุผล ๓ ประการ คือ

ประการที่แรกการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ต้องอาศัยปัจจัยสี่ที่ชาวบ้านถวาย

^๑เสาวลักษณ์ ขำนิล, บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านวังไผ่ และหมู่บ้านอุ้มตะเกา จังหวัดชัยนาท, (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๙), หน้า ๑๘๐-๑๘๓.

^๒อภิชัย พันธเสน, พัฒนาชนบทไทย : สมุทัยและมรรคตอนที่ ๓ ความหวังทางออกและทางเลือกใหม่, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญา, ๒๕๓๙), หน้า ๒๐๕-๒๐๖.

ประการที่สอง สภาพและเหตุการณ์ในสังคมย่อมมีผลเกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญสมณธรรม

ประการที่สาม โดยคุณธรรม คือเมตตาธรรม พระสงฆ์จะต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์

อภิชัย พันธเสน^๑ ยังได้กล่าวถึงพระสงฆ์กับชนบทหรือชุมชนนับเป็นแบบอย่างของความสัมพันธที่ดีระหว่างพุทธศาสนากับสังคมมาโดยตลอด พระสงฆ์และชาวชนบทต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเกือบทุกอย่าง โดยได้สรุปบทบาทพระสงฆ์และวัดไว้ ดังนี้

๑) เป็นสถานที่ศึกษาสำหรับชาวบ้าน ส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้พระสงฆ์เพื่อรับการฝึกอบรมทางศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ตามที่สอนในสมัยนั้น รวมทั้งเป็นศูนย์รวมเยาวชนด้วย

๒) เป็นสถานสงเคราะห์ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตและศึกษาเล่าเรียน ตลอดถึงผู้ใหญ่ที่ยากจนมาอาศัยเลี้ยงชีพ

๓) เป็นสถานพยาบาลที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิรู้ของคนในสมัยนั้น

๔) เป็นที่พักคนเดินทาง

๕) เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ หย่อนใจ หาความรู้เพิ่มเติม

๖) เป็นสถานบันเทิงที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่าง ๆ สำหรับชาวบ้านทั้งหมด

๗) เป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัวและความทุกข์ต่าง ๆ

๘) เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมที่รวบรวมศิลปกรรมต่าง ๆ ตลอดจนเป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์

๙) เป็นคลังพัสดุสำหรับเก็บของใช้ต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกันเมื่องานที่วัด หรือมีเยี่ยมไปใช้เมื่อตนมีงาน

๑๐) เป็นศูนย์กลางบริหารหรือปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุมกับออกแจ้งกิจการ

๑๑) เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านพิธีกรรม อันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิตของทุกคนในระยะเวลาต่าง ๆ ของชีวิต

^๑ อภิชัย พันธเสน, พัฒนาชนบทไทย : สมุทัยและมรรคตอนที่ ๓ ความหวังทางออกและทางเลือกใหม่, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญา, ๒๕๓๙), หน้า ๒๐๘-๒๐๙.

พระสงฆ์จึงสามารถแสดงบทบาทได้ ชาวชนบทมองพระสงฆ์ว่าเป็นผู้ประพฤติธรรมมีความบริสุทธิ์ เป็นผู้เสียสละ บำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ของประชาชนโดยบริสุทธิ์ใจ และที่สำคัญที่สุด คือ ความรู้ลึกว่า พระสงฆ์เป็นผู้มีสติปัญญา รอบรู้วิชาการต่าง ๆ เหนือกว่าชาวบ้านทั่วไป สามารถให้คำปรึกษาแนะนำแก่ชาวบ้านในปัญหาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้านเป็นเสมือนอาจารย์กับศิษย์ หรือเป็นพ่อกับลูก หรือญาติผู้ใหญ่กับหลาน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและมั่นคงเสมอ

ทินพันธ์ นาคตะ^๑ ได้กล่าวว่าวัดในพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์สังคมสงเคราะห์มาช้านาน นับตั้งแต่บรรพบุรุษมา วัดเป็นที่ฝึกอบรมให้เป็นคนดี ให้อัจฉกหน้าที่ที่พึงปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม เช่น สอนหลักคิปปิปฏิบัติอันเป็นหลักที่พระพุทธเจ้าทรงกำหนดความรับผิดชอบ ต่อครอบครัว ต่อเพื่อนมนุษย์ ต่อสังคม วัดเป็นสถานศึกษาสอนคนไทย ตั้งแต่สอนหนังสือ สอนศีลธรรม สอนศิลปะวิชาการ สอนวิชาชีพ เป็นสถานศึกษาตั้งแต่อนุบาลไปจนถึงมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ในปัจจุบัน สมัยก่อนก็ศึกษาจากวัดวัดเป็นสถานที่รักษาพยาบาลบุคคลที่เจ็บป่วย เสมือนโรงพยาบาลตามความรู้ความสามารถทางแพทย์แผนโบราณแม้ปัจจุบันการรักษาพยาบาลก็ยังมีอยู่ วัดยังเป็นสถานสงเคราะห์คนชรา คนพิการ

พระธรรมญาณมุนี^๒ กล่าวว่าพระสงฆ์นอกจากจะเป็นที่เคารพของชาวบ้านในชุมชนแล้วยังนับว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าในการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม หากนักวิชาการนำความรู้ รู้จักทรัพยากร และแรงงานมาใช้อย่างถูกต้อง จะช่วยเสริมสร้างความเจริญอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ขออัญเชิญมา ณ ที่นี้ “การใช้หลักวิชาและความคิดริเริ่มสร้างงานที่อาจดูไม่ใหญ่โตนัก แต่ประสิทธิภาพสูงและอำนวยความสะดวกโดยตรงได้มาก โดยการนำเอาทรัพยากรตามธรรมชาติ ความรู้ ความสามารถ ตลอดจนแรงงานของคนส่วนใหญ่ให้ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย และให้เกิดความเสียหายหรือสูญเปล่าน้อยที่สุด การสร้างความเจริญในลักษณะนี้ จะช่วยสร้างความเจริญของกิจการส่วนร่วมได้แน่นอน”

^๑ ทินพันธ์ นาคตะ, พระพุทธศาสนากับสังคมไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๕๒), หน้า ๔๔.

^๒ พระธรรมญาณมุนี, บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาท้องถิ่น, (ลพบุรี : เอกสารการประชุมพระสังฆาธิการและผู้นำประจำปี, ๒๕๒๓), หน้า ๖๓.

พระราชวรมุนี^๑ ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในสังคมไทยว่างานที่พระสงฆ์จะทำได้โดยตรงก็คือการสงเคราะห์ทางจิตใจ ส่วนสงเคราะห์ทางวัตถุจะทำได้โดยทางอ้อม ด้วยการแนะนำชักจูงผู้อื่นให้กระทำ หรือนำสิ่งของหรือบริการที่ได้รับจากผู้อื่นมาเฉลี่ยแบ่งปันให้เป็นประโยชน์กว้างขวางออกไปโดยการสงเคราะห์นั้น ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมตามกาลเทศะ บทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ชุมชนตามแนวความคิดของพระราชวรมุนี ประกอบด้วยการให้คำแนะนำทางจิตใจ เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่าง ๆ

๑) การเป็นที่พึ่งให้ความร่วมมือทางจิตใจด้วยความประพฤตินั้น ตัวอย่าง ตลอดจนสถานที่ของวัดที่สงบร่มเย็น และเป็นองค์ประกอบสำหรับการหล่อเลี้ยงจิตใจของสังคมอย่างหนึ่ง

๒) การให้คำแนะนำปรึกษาในด้านอื่น ๆ เท่าที่ทำให้ เช่น ในทางวิชาการเป็นต้น ที่ผู้ปรึกษาได้สะดวกใจและมีความเป็นกันเอง

๓) ในสังคมที่จะพัฒนา เมื่อชาวบ้านยังไม่พร้อมที่จะช่วยตนเอง ถ้าได้พระผู้นำท้องถิ่นที่มีโอกาสเตรียมตัวพร้อม เป็นศูนย์กลางจะเป็นผู้นำชี้ช่องในการนำท้องถิ่นให้ได้รับความเจริญใหม่ ๆ ได้ บทบาทนี้อาจจะประกอบด้วยการเสนอแนะให้คิดริเริ่มว่า ในท้องถิ่นนั้นมีอะไรที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น แล้วเป็นศูนย์กลางชักชวนประชาชนมาทำงานนั้นหรืออาจเป็นที่ปรึกษาที่ชาวบ้านมาของความเห็นว่าจะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ขึ้นในถิ่นจะควรหรือไม่ควร

๔) การสงเคราะห์ทางจิตใจเป็นสิ่งสำคัญในทางศาสนาและยังเป็นสิ่งจำเป็นอยู่สำหรับประชาชนทั่วไป แม้ที่เป็นพระพุทธรูปศาสนิกชนในฐานะเป็นเครื่องปลอบประโลมใจสืบเนื่องมาจากความเร้นลับของชีวิต อย่างที่บางท่านเรียกว่า การบำรุงขวัญอันได้แก่บทบาทประเภทพิธีกรรมต่าง ๆ

รัชนี้กร เศรษฐ^๒ ได้กล่าวถึงบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาในชนบท ซึ่งพระสงฆ์จะมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือพัฒนาชนบท คือ ทำหน้าที่สั่งสอนธรรมและส่งเสริมให้ชาวบ้านทำบุญกุศลต่าง ๆ เป็นผู้ช่วยส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้าน โดยช่วยขจัดความขัดแย้งของประชาชนในหมู่บ้านได้ เพราะคนโดยส่วนมากเชื่อฟังพระผู้ทรงศีลอยู่แล้ว และทำหน้าที่อบรมสั่งสอนเด็กคือที่พ่อแม่หมดความสามารถจะอบรมได้ด้วยตนเอง รวมทั้งอนุเคราะห์ เด็กกำพร้า

^๑ พระราชวรมุนี, **พระพุทธศาสนากับสังคมไทย**, (กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๔๓.

^๒ รัชนี้กร เศรษฐ, **สังคมวิทยาชนบท**, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๒๔๖-๒๔๗.

และพระสงฆ์ยังเป็นผู้ช่วยสั่งสอนเทคนิคขั้นพื้นฐาน ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้จากวัด เช่น สถาปัตยกรรม ช่างไม้ ช่างก่ออิฐปูน ช่วยปรับปรุงการเกษตรและการรักษาโรคภัยไข้เจ็บใหม่ ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าบทบาทหลักของพระสงฆ์ คือ การให้การศึกษแก่ประชาชน โดยเฉพาะในด้านการดำรงชีวิตที่ดีงามชีวิตที่ประเสริฐ ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า บทบาทของครู แม้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ได้รับการยกย่องจากบุคคลทั่วไปว่าเป็นพระบรมครู ทำหน้าที่ฝึกเทวดาและมนุษย์ได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า เพราะพระองค์ฝึกคนธรรมดาให้กลายเป็นคนดี (กัลยาณชน) และกลายเป็นคนประเสริฐ (อริยชน) ในระดับสูงสุด ดังนั้นบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะครูเป็นบทบาทถาวรตลอดมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน

พินิจ ลาภานานนท์^๑ ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ต่อสังคมว่า พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญมากต่อสังคม จากการศึกษาวិเคราะห์ถึงบทบาทและอิทธิพลของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทย พบว่าพระธรรมอันเป็นองค์ประกอบที่มีบทบาทสำคัญ มีอิทธิพลต่อวิถีของคนไทยในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการอบรมทางสังคม ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นก็คือ วัดและพระสงฆ์ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่เป็นรูปธรรมมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับสังคมตลอดเวลาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบท วัดและพระสงฆ์มีอิทธิพลและบทบาทในวิถีชีวิตของประชาชนมาก เพราะบทบาทของพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจ ให้คุณธรรมจริยธรรมและสั่งสอนพฤติกรรมต่าง ๆ ของประชาชนในชุมชน

ทินพันธ์ นาคตะ^๒ กล่าวไว้ว่า สถาบันทางพระพุทธศาสนาของเราเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง ในการให้ความช่วยเหลือต่อสังคมไทยตลอดมา โดยมีส่วนช่วยเหลือในการกล่อมเกล่าจิตใจ และลักษณะนิสัยของคนไทยตลอดจนการให้บริการตามความจำเป็น ตามความต้องการของประชาชน อีกทั้งยังมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาสังคมให้แก่เราเป็นอย่างมาก แม้กระทั่งปัจจุบัน ความสำคัญในประการดังกล่าวก็ยังมีอยู่ พระภิกษุสงฆ์กับวัดยังต้องรับภาระหน้าที่ในการช่วยเหลือสังคม และทางราชการอยู่ตลอดไป สถาบันแห่งนี้จึงอำนวยความสะดวกต่อการปกครองและการบริหารของไทยอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประชาชนแถบชนบท ที่ยังรับบริการจากรัฐบาลได้ไม่ทั่วถึง ซึ่งมีจำนวนกว่า ๙๐ เปอร์เซ็นต์ กล่าวได้ว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญของวัฒนธรรมไทย ดังจะเห็นได้ว่าเหตุการณ์สำคัญใน

^๑ พินิจ ลาภานานนท์, **บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท**, (กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๓๐.

^๒ ทินพันธ์ นาคตะ, **พระพุทธศาสนากับสังคมไทย**, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๙), หน้า ๑.

ชีวิตประจำวันเกือบทั้งหมดของคนไทยมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรม และพิธีกรรมทางพุทธศาสนา วัดและภิกษุเป็นสถาบันที่สำคัญ ในการให้ความช่วยเหลือ ให้การบริการตามความจำเป็นตาม ความต้องการของประชาชนอยู่เสมอ นับได้ว่าสถาบันนี้มีส่วนช่วยแก้ปัญหาสังคมมาโดยตลอด วัดเป็นแหล่งสำคัญในชีวิตทางศาสนาและสังคม เป็นแหล่งการสมาคม เป็นที่มาแห่งวัฒนธรรม เป็นศูนย์กลางของการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นสถานที่ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ของครอบครัวไทย

พินิจ ลาภธนานนท์^๑ ได้กล่าวว่าพระสงฆ์เป็นองค์ประกอบหลักของสถาบัน พุทธศาสนา เพราะเป็นผู้ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง เป็นผู้ทำให้พระพุทธรูป หิ้ง ราก ฝั่ด ลีกลอง ในสังคมจนเป็นสถาบันสำคัญหนึ่งของสังคม เมื่อศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบ ของความเป็นสถาบันทางศาสนาองค์ประกอบที่มีความสำคัญยิ่ง คือวัดและพระสงฆ์ วัดและ พระสงฆ์มีอิทธิพลและบทบาทต่อวิถีชีวิตของประชาชนมาก เพราะวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวม ทางจิตใจ ศีลธรรมและพฤติกรรมต่าง ๆ

มานิช ตัณชวณิชย์^๒ ได้ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชนบทในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า พระสงฆ์นักพัฒนาแต่ละรูป ล้วนมีความเสียสละในการจัดทำโครงการ พัฒนาขึ้น โดยรูปแบบการดำเนินการเป็นรูปแบบคณะกรรมการในการปฏิบัติจริงพระสงฆ์จะมี บทบาทเป็นผู้นำและชี้ทางทุกอย่าง ซึ่งจุดนี้เป็นจุดที่ชาวบ้านและผู้นำท้องถิ่นมีทัศนคติไม่ตรงตาม ความคิดเห็นของพระสงฆ์ แต่ในขณะที่เดียวกันเห็นด้วยกับผลงานที่ออกมา เพราะเป็นประโยชน์ โดยตรงต่อหมู่บ้าน โครงการต่าง ๆ ของพระสงฆ์จะมีครบถ้วนทุกด้าน แต่จะแตกต่างกันไป ตามแต่ละท้องถิ่นและความต้องการของพระสงฆ์

ทินพันธ์ นาคตะ^๓ กล่าวว่าไว้ว่า พระพุทธศาสนาดำรงฐานะเป็นแกนกลางและเป็นศูนย์ รวมจิตของประชาชน หลักธรรมของพระพุทธศาสนาพัฒนาคุณภาพของประชาชนให้มีคุณ-ธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย รับผิดชอบ สัมผัสสามัคคี ส่งเสริมความมั่นคงแห่งชาติทั้งด้าน การเมือง เศรษฐกิจ สังคม เป็นที่ทราบกันว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสถานการณ์ทางการ เมืองรอบตัวเราในปัจจุบันมีผลทำให้ความมั่นคงในพุทธศาสนาคลอนแคลน จึงมีความจำเป็นที่ จะต้องทำการศึกษาถึงบทบาทและข้อบกพร่องเหล่านี้ อาจพิจารณาได้หลายกรณี เช่น เนื้อหา

^๑ อ่างแล้ว, พินิจ ลาภธนานนท์, **บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท**, หน้า ๓๑.

^๒ มานิช ตัณชวณิชย์, **บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมชนบทในภาคตะวันออกเฉียง**, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๖), หน้า ๓๔.

^๓ ทินพันธ์ นาคตะ, **พระพุทธศาสนากับสังคมไทย**, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๙), หน้า ๒๓.

จากหลักธรรมคำสอน ความเข้าใจผิดเพี้ยนในการศาสนา โครงสร้างการบริหารการศึกษาของ คณะสงฆ์ ศึกษาข้อบกพร่องพื้นฐานเหล่านี้จะช่วยแก้ไขศาสนาเป็นไปโดยถูกต้อง เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดสถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนา

ทินพันธ์ นาคตะ^๑ กล่าวว่าบทบาทของพระพุทธศาสนา ในส่วนที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของคนไทยนั้น วัดเป็นสถานที่อยู่อาศัยและปฏิบัติธรรมประกอบศาสนกิจของ พระสงฆ์ มีความผูกพันกับชาวบ้าน และมีบทบาทที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์เป็นอย่างยิ่ง ทั้งในด้าน ศิลปวัฒนธรรม และจารีตประเพณีอันดีงามมีส่วนกลมเกลียวจิตใจของชาวไทย ความสว่าง สะอาดและสงบสุขตลอดมา ประเทศไทยภายใต้ร่มเงา ของพระพุทธศาสนามีความร่มเย็นเป็นสุข มีความเจริญ มั่งคั่ง ดำรงเอกราชมีอธิปไตยและอิสระเสรี ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี มีความ ภาคภูมิใจในชาติและมีความสมัครสมานสามัคคี เคารพรักนับถือกันฉันพี่น้อง พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาสำคัญของพระพุทธศาสนายังคงเป็นสัจธรรม ทนต่อการพิสูจน์และเป็นประโยชน์ต่อ มวลมนุษยชาติจนถึงบัดนี้

พระมหาดรณรงค์ จิตตโสภณ^๒ กล่าวว่าไว้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ด้วย ชนชาติไทยได้นับถือและยกย่องเทิดทูนเป็นสรณะแห่งชีวิต สืบทอดต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านาน ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปวัฒนธรรมของชาติ ส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจากพุทธศาสนา องค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขของชาติทุก ๆ พระองค์ ทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงดำรงอยู่ ในฐานะเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ทรงยกย่องเชิดชูพระพุทธศาสนามาตั้งแต่อดีตอันยาวนาน จนถึงปัจจุบัน อันแสดงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ว่า“พระพุทธศาสนาได้สถิตสถาพรเป็นมิ่งขวัญของ ชาติไทยมาตลอดทุกยุคทุกสมัยและคนไทยทั้งชาติยังยึดมั่นอยู่ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มี ความเคารพบูชาพระรัตนตรัย คือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะ พระพุทธศาสนาจึงมี บทบาทสำคัญยิ่งต่อชีวิตของชาวไทย โดยมีส่วนเสริมสร้างอุปนิสัยของคนในชาติให้รักความสงบ มีความเสียสละ แกล้วกล้าหาญ มีความรักและยึดมั่นอยู่ในสามัคคีธรรม พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติ ดังที่กล่าวมานี้ ชาวไทยส่วนใหญ่ของประเทศเป็นพุทธศาสนิกชน เป็นผู้ นับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนามีอิทธิพลเป็นอันมากต่อความเชื่อ และความประพฤติ หรือการดำรงชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่

^๑ อ่างแล้ว, ทินพันธ์ นาคตะ, **พระพุทธศาสนากับสังคมไทย**, หน้า ๑๔-๑๕.

^๒ พระมหาดรณรงค์ จิตตโสภณ, **ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย**, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุโขทัย ธรรมมาธิราช, ๒๕๓๕), หน้า ๕๐.

พระมหาดรณรงค์ จิตตโสภณ^๑ ยังได้สรุปบทบาทหลักของพระสงฆ์ ก็คือการศึกษาแก่ประชาชน โดยเฉพาะในด้านการดำรงชีวิตที่ดั่งงามชีวิตที่ประเสริฐ ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า บทบาทของครู แม้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ได้รับการยกย่องจากบุคคลทั่วไปว่าเป็น พระบรมครู ทำหน้าที่ฝึกเทวดาและมนุษย์ได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า เพราะพระองค์ทรงฝึกคนธรรมดาให้กลายเป็นคนดี (กัลยาณชน) และกลายเป็นคนประเสริฐ (อริยชน) ในระดับสูงสุด ดังนั้น บทบาทของพระสงฆ์ในฐานะครูเป็นบทบาทถาวรตลอดมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน

อีกบทบาทหนึ่งก็คือ การให้คำปรึกษาเป็นเรื่องสำคัญคนในสังคมยุคหลังโดยทั่วไปมักจะตัดสินใจในการทำสิ่งใดได้ยาก ไม่กล้า เกิดความกลัว ฉะนั้น พระสงฆ์จึงต้องทำหน้าที่ช่วยในการตัดสินใจแก่ประชาชน อันแสดงถึงบทบาทความเป็นผู้นำด้านภูมิปัญญา ดังนั้น พระมหาดรณรงค์ จิตตโสภณ ยังพบว่าบทบาทของพระสงฆ์ที่ทำอยู่ในปัจจุบันและเห็นได้ชัดได้แก่ ประการแรก พัฒนาจิตวิญญาณของมนุษย์ด้วยการมีสำนักปฏิบัติธรรมต่าง ๆ ประการสอง ทำหน้าที่ให้การศึกษาทงพระพุทธศาสนาแก่ประชาชน ทั้งระบบปริยัติธรรมแผนเดิม คือ บาลี นกัธรรม และมหาวิทยาลัยสงฆ์ ตลอดจนการสื่อสารธรรมทางสื่อมวลชน ประการสุดท้าย การเป็นผู้นำในการพัฒนาชนบทในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เป็นผู้นำเอง เป็นผู้ประสานงานเป็นผู้ตั้งมูลนิธิเพื่อการศึกษาและพัฒนาชนบท เป็นวิทยากรกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา

กรรณิการ์ โอมูณ^๒ ได้กล่าวไว้ว่า พระสงฆ์ไทยในปัจจุบันไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับแก้ปัญหาที่เกิดในชีวิตสมัยอีกแล้ว ทุกคนก็นึกถึงพระภิกษุที่มีชื่อเสียงหลายรูป ซึ่งได้อาศัยข้อวัตรปฏิบัติอันดีงามสร้างศรัทธาแก่หมู่ชน แล้วจัดการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมและเศรษฐกิจสมัยใหม่อย่างได้ผล เช่น หลวงพ่ออนาน ซึ่งนำประชาชนในท้องถิ่นให้พ้นจากความยากจน ด้วยการแก้ปัญหาทั้งระบบ คือ ตั้งแต่จิตใจไปจนถึงวัตถุ หลวงพ่อพงษ์ศักดิ์ แห่งวัดผาลาด จังหวัดเชียงใหม่ ผู้นำชาวบ้านจากการอนุรักษ์ป่า ต้นน้ำลำธาร หลวงพ่อเจ้าคณะจังหวัดพะเยา สู้เก็บของเก่าที่ชาวบ้านนำไปถวายไว้เป็นจำนวนมาก และวัดศรีโคมคำเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีวัสดุที่ทรงคุณค่า โดยรัฐไม่ได้เข้าไปช่วยเหลือเลย หลวงพ่อพุทธทาส ทำให้คำสอนทางพระพุทธศาสนา มุ่งความหมายแก่ปัจเจกบุคคล ซึ่งสับสนในความเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคใหม่ พระผู้นำเหล่านั้นใช้พลังในตัวท่านเองในการแก้ปัญหาให้แก่ชาวบ้าน ซึ่งใช้ศักยภาพนั้นไปในทางที่จะเป็น

^๑ พระมหาดรณรงค์ จิตตโสภณ, *ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย*, หน้า ๒๑๗.

^๒ กรรณิการ์ โอมูณ, *บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น : เฉพาะกรณีโครงการพระธรรมจาริก*, (กรุงเทพฯ : นิลนาราการพิมพ์, ๒๕๓๔), หน้า ๑๑๘- ๑๑๙.

ผู้นำในการเผชิญปัญหาสมัยใหม่ร่วมกับชาวบ้าน องค์การได้มีการจัดตั้ง ควบคุมและดำเนินงาน ภายใต้การกำกับชักร่วมกันเพื่อให้เกิดแนวทางในการแก้ปัญหาทางสังคม พระและวัดเป็น แหล่งรวมความรู้ภูมิปัญญาเก่า พระและวัดเป็นศูนย์กลางของการศึกษาความรู้และภูมิปัญญา ตามประเพณีได้อย่างดี

ในภาคเหนือและภาคอีสาน พระและวัดสามารถจัดการสอน การอ่านเอกสารโบราณ ซึ่งเขียนด้วย ตัวเมือง หรือ ตัวธรรม ได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะพระหรือวัดในเขตชนบทและเมือง พระและวัดสามารถมีบทบาท และตอบสนองความต้องการความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของ สังคมไทยได้เป็นอย่างดี เพียงแต่พระจะต้องมีความปรารถนาที่จะทำเช่นนั้น จำเป็นต้องสร้าง เงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นจริงขึ้นแก่องค์กรคณะสงฆ์ กล่าวคือ พระและวัดต้องไม่ถูก กั้นออกไปเป็นสมบัติของรัฐแต่เพียงอย่างเดียวชาวบ้านต้องรู้สึกด้วยว่า พระและวัดมีบทบาท สำคัญในชีวิตของตน เพราะชีวิตของชาวบ้านไม่ว่าในชนบทหรือในเขตเมือง ก็ล้วนเกี่ยวพันอยู่กับ พระและวัดเสมอ ไม่ว่าจะแสวงหาความสบายใจจากพิธีกรรมเท่านั้น แต่เกี่ยวข้องไปถึงด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม หรือแม้แต่การสร้างพลังต่อรองทางการเมือง พระและวัดเคยมีบทบาทและ สถานะเช่นนี้มาก่อนในวัฒนธรรมไทยโบราณ

นอกจากนี้บทบาทของพระสงฆ์เกี่ยวกับการสาธารณสุขมูลฐาน คือ พระสงฆ์จะเรียนรู้ เรื่อง การรักษาเพื่อสงเคราะห์ช่วยเหลือชาวบ้าน จัดตั้งตู้ยาสามัญประจำบ้าน มีการปลูกสมุนไพร ในบริเวณวัด รวบรวมความรู้การรักษาแบบพื้นบ้าน มีการแนะนำหรือจัดหาไม้ส่อาดสำหรับ หมู่บ้าน จะป้องกันโรคไปได้มากและแนะนำเรื่องการป้องกันโรคและส่งเสริมสุขภาพอย่างอื่น ๆ และจัดอบรมแก่พระและชาวบ้านให้มีความรู้ในการสาธารณสุขเบื้องต้น โดยเชิญวิทยากรจาก สถานีนามัย อำเภอ จังหวัด มาให้ความรู้ทั้งด้านสุขอนามัย และการอาชีพของประชาชน

ซ้ำเลื่อง วุฒิจันทร์^๑ ได้เสนอบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนไว้ว่า

๑) เป็นผู้นำทางจิตใจ ศรัทธาและปัญญา เนื่องจากความเจริญทางวัตถุและความ รวดเร็วของข้อมูล ข่าวสาร พุทธศาสนิกชนชาวความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสั่งสอนของ พระพุทธศาสนา ไม่มีหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ไม่มีศรัทธาและ ปัญญาที่ถูกต้อง พระสงฆ์จึงควรเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชนและชุมชน เพื่อยกระดับจิตใจ ของประชาชนด้วยหลักธรรมคำสั่งสอนทางศาสนาให้สามารถมีชีวิตอย่างเป็นสุขมีศรัทธา และ ปัญญาที่ถูกต้อง

^๑ ซ้ำเลื่อง วุฒิจันทร์, การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และกิจการพระศาสนาเพื่อความมั่นคง แห่งชาติ, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๓๕-๓๖.

๒) พัฒนาจิตใจของประชาชน ด้วยกระบวนการให้การศึกษอบรม และส่งเสริมประชาชนให้เกิดสุขภาพจิตที่ดี มีสมรรถภาพจิตที่เข้มแข็ง มีความเอื้ออาทรต่อบุคคลครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

๓) ส่งเสริมการศึกษาของเยาวชนและประชาชน ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรม โรงเรียนประถมศึกษา และมัธยมศึกษาในวัด ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด รวมทั้งการจัดให้วัดเป็นอุทยานการศึกษา เป็นแหล่งความรู้แก่เยาวชนและประชาชน

๔) ส่งเสริมศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย ต่อเนื่องยาวนานแต่โบราณกาลแต่ในปัจจุบันการไหลบ่าทางวัฒนธรรมจากต่างประเทศ ทำให้เกิดผลเสียต่อวัฒนธรรมอันดีงามของชาติพระสงฆ์ จึงควรปลูกจิตสำนึกแก่ประชาชนทางด้านการสร้างจิตสำนึกในการเป็นศาสนาประจำชาติของพุทธศาสนา จิตสำนึกในหน้าที่ของพุทธศาสนิกชน และจิตสำนึกในการศึกษอบรมปฏิบัติธรรม ให้เป็นผู้ตื่น ผู้รู้และผู้เบิกบานอยู่เสมอ

๕) ให้การสงเคราะห์แก่ผู้ประสบความทุกข์ยากและเดือดร้อน ในฐานะที่วัดเป็นส่วนหนึ่งในโครงสร้างของสังคมชุมชน เมื่อประชาชนประสบความทุกข์ยากเดือดร้อนพระสงฆ์จึงควรให้การสงเคราะห์แก่ผู้ประสบความทุกข์ยากเท่าที่จะสามารถทำได้ โดยการให้ธรรมะ คำปรึกษา แนะนำ และการให้กำลังใจ

๖) ช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาของชุมชนตามความสามารถ โดยทำเป็นขั้นตอน มีการวางแผนตามหลักอริยสัจสี่ของพระพุทธเจ้า คือ ต้องรู้ทุกข์ รู้สภาพของทุกข์ก่อนว่ามีอะไรบ้าง รู้สมุทัย รู้สาเหตุแห่งทุกข์ รู้นิโรธ ทางแห่งการดับทุกข์ และรู้มรรค วิธีที่จะดับทุกข์

๗) ช่วยพัฒนาชุมชนให้เป็นแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง โดยเป็นแกนนำร่วมกับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน พัฒนาชุมชนตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง คือ การพัฒนาด้านจิตใจ การพัฒนาด้านสังคม และการพัฒนาเศรษฐกิจของประชาชน

ดังนั้น จึงถือได้ว่า พระสงฆ์จะต้องพยายามสร้างเครือข่ายประสานงานและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคณะสงฆ์ให้เป็นชุมชนหรือกลุ่มเพื่อที่จะทำให้สังคม หรือชุมชนรอบข้างยอมรับ จึงจะทำให้การสร้างชุมชนนั้นมีการเรียนรู้ องค์ความรู้ ซึ่งเป็นบทบาทที่จะต้องชี้แนะแนวทางในการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นด้านแนวความคิด แนะนำ สั่งสอน เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณ อันเป็นการชี้แนะแนวทางไปสู่การพัฒนาสังคม ชุมชน ให้เกิดความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ ทางด้านเศรษฐกิจ เพราะคณะสงฆ์มีการสร้างเครือข่าย ความสัมพันธ์สามัคคีกันดีเป็น

รูปแบบแล้ว ระบบการจัดการ การบริหารชุมชน การปกครองก็เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาสังคม กลุ่มย่อย ๆ ไปสู่การพัฒนาสังคมขนาดใหญ่ขึ้น

สมพร เทพสิทธิ์^๑ ได้เสนอบทบาทพระสงฆ์และวัดไว้ที่สร้างความเชื่อมโยงสัมพันธ์ใน สังคมชาวพุทธและสังคมไทยไว้ดังนี้

๑. พระสงฆ์เป็นผู้สร้างชุมชนสงฆ์ให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ วัดอุประสงค์ของการ บวช คือ เพื่อเรียนรู้ ดังนั้น สงฆ์ คือ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งควรจะเป็น ๓ เรื่องใหญ่ ๆ คือ

๑.๑. เรียนรู้พุทธธรรม ให้ลึกซึ้งที่สุดทั้งทางปริยัติ และปฏิบัติ

๑.๒ การเรียนรู้สังคมปัจจุบัน ให้รู้เท่าทันสังคมปัจจุบัน เพื่อประโยชน์ในการสอน

๑.๓ การเรียนรู้ติดต่อสื่อสาร ให้เป็นที่สนใจของผู้คน ให้จับใจผู้คนให้มีผลต่อ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือที่เรียกว่า อนุศาสนปฎิหาริย์ รวมทั้งความสามารถในการใช้ เครื่องมือติดต่อสื่อสารสมัยใหม่ด้วย

๒. การศึกษาของสงฆ์ เป็นเรื่องที่ต้องกำหนดอยู่ในนโยบายของรัฐบาลในแผนการ ศึกษาชาติ มหาวิทยาลัยสงฆ์ และมหาวิทยาลัยทางโลกควรจะร่วมกันพัฒนาหลักสูตรสำหรับ การศึกษาของพระสงฆ์

๒.๑ การทำวัดให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ความสำคัญของวัด คือการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ดังนั้น ถ้าวัดเข้มแข็งจะทำให้โครงสร้างของ ชุมชนเข้มแข็งด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษามีศีลธรรมอันดีงามของสมาชิกในชุมชน ถ้าวัดลอยตัว ออกจากโครงสร้างของสังคมในชุมชน จะทำให้ชุมชน และสังคมอ่อนแอ และส่งผลให้สถาบัน อื่น ๆ รวมทั้งสถาบันทางศาสนาอ่อนแอไปด้วย

๒.๒ วัดกับการจัดการศึกษา การศึกษาในระบบจากโรงเรียนระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาจำนวนกว่า ๓๐,๐๐๐ โรงเรียนยังไม่สามารถผลิตคนที่มีความเข้มแข็งทาง ปัญญาและศีลธรรมในส่วนที่ยังขาดนี้หากวัดสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาคน ให้เต็มศักยภาพได้ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างแท้จริง

๒.๓ พระสงฆ์กับการแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี เนื่องจากโลกในปัจจุบันมี ความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงในสังคมระดับต่าง ๆ พระสงฆ์ควรศึกษาให้เข้าใจว่าความรุนแรงนั้น หมายถึงอะไร มีขอบเขตแค่ไหน มีที่ประเภท มีสาเหตุอะไรบ้าง มีวิธีป้องกันและแก้ไขอย่างไร วิธีใดได้ผลจะพัฒนาวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหาให้ดีขึ้นได้อย่างไร

^๑ สมพร เทพสิทธิ์, บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพฯ : สภาอุรวุทธิ สมาคมแห่งชาติในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๓๘), หน้า ๗๑-๘๒.

๒.๔ วัดกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นกระแสใหญ่ของโลก ที่มีการระดมศาสตร์ด้านต่าง ๆ มาเชื่อมโยง พระสงฆ์จึงควรต้องพยายามศึกษาให้เข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อม และวิธีแก้ไขให้ลึกซึ้งเพื่อจะได้สอนประชาชนได้ถูกต้องและวัดควรเป็นต้นแบบในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชน

๒.๕ การบริหารจัดการวัด วัดเป็นทรัพยากรอันทรงค่าของสังคม ดังนั้น ระบบการบริหารจัดการที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคมตามอุดมการณ์แห่งพุทธศาสนา จึงเป็นอุดมการณ์ที่ผู้เกี่ยวข้องทั้งเจ้าอาวาส คณะสงฆ์ รัฐบาล และผู้เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือกันในการจรรโลงพระศาสนาเพื่อสังคมต่อไป

นอกจากนี้ พระสงฆ์ยังมีบทบาทส่งเสริมให้ประชาชนประกอบอาชีพสุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีบทบาทในการสนองงานอาชีพด้านฝีมือ เช่น การนวดแผนโบราณ ยาสมุนไพร ศิลปกรรม การก่อสร้าง เป็นต้น ด้านสังคม พระสงฆ์มีบทบาทด้านสังคม กล่าวคือ การอบรมจริยธรรมการลดการเสพยาเสพติด การอนุเคราะห์ผู้ยากไร้ การสงเคราะห์ผู้มีปัญหาทางใจ การอนุเคราะห์ผู้เดินทาง การช่วยเหลือกิจกรรมของประชาชน เช่น การใช้สถานที่ของวัดเป็นที่เก็บพัสดุ เก็บของศักดิ์สิทธิ์ อนุเคราะห์สัตว์เลี้ยง ให้ยืมเครื่องใช้ เป็นต้น และยังมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนอีกด้วยส่วนด้านการศึกษา พระสงฆ์มีบทบาทด้านการศึกษาหลายประการ กล่าวคือ การให้ความรู้แก่ พระสงฆ์และประชาชนทั้งภายในและภายนอก การสร้างโรงเรียนวัด เป็นต้น และด้านการเมืองการปกครอง พระสงฆ์มีบทบาททางอ้อม ในเชิงเหนี่ยวนำการปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับธรรมะ

พระมหาณรงค์ จิตตโสภณ^๑ กล่าวถึงความสำคัญของพระสงฆ์ต่อสังคมว่า พระสงฆ์เป็นผู้สืบต่ออายุพระพุทธศาสนา ด้วยการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและสอนผู้อื่นให้ปฏิบัติตาม เป็นผู้นำในการพัฒนาสังคม เช่น เป็นผู้นำในการสร้างโรงเรียนหรือสถานศึกษาในวัด หรือเป็นผู้นำชุมชนในการก่อตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด นอกจากนี้พระสงฆ์ยังเป็นครูผู้สอนธรรมแก่บุคคลต่าง ๆ ในสังคม เช่น สอนวิปัสสนากรรมฐาน เปิดอบรมการเจริญจิตภาวนา การบรรพชา สามเณรภาคฤดูร้อน และเป็นศูนย์กลางของชุมชนในด้านบริการความรู้สาขาต่าง ๆ เช่น ด้านศิลปกรรม เป็นต้น

ศาสนายังมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเกี่ยวข้องกับการเมือง เพราะศาสนาเป็นเครื่องอบรมจิตใจ ถ้าพัฒนาบ้านเมืองก็ต้องพัฒนาจิตใจของคน นักการเมืองที่ดีจะต้องได้รับหรือ

^๑ พระมหาณรงค์ จิตตโสภณ, ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมาภิบาล, ๒๕๓๕), หน้า ๕๕.

ถูกกล่อมเกลามาจากศาสนาให้เป็นคนมีคุณธรรม ระดับหนึ่งก็คือ มีศีล สมาธิ ปัญญา ศาสนาไม่เพียงแต่เป็นเครื่องประดับของนักรบเมืองเพียงอย่างเดียวแต่นักรบเมืองต้องนำเอาศาสนาไปใช้ให้เป็นประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นการทำงานการสงคราม นโยบายทางการเมือง เช่น ปัจจุบันที่มีปัญหาอยู่เพราะว่าเรื่องการเมืองนี้ละทิ้งศาสนา เอาศาสนาไปเป็นเครื่องมือของการก้าวไปสู่อำนาจของการเป็นผู้นำการเมืองเท่านั้น คือ เอาสถาบันศาสนาเป็นเครื่องมือเพื่อให้ประชาชนคิดว่าตนเป็นคนดี และเพื่อให้สังคมยกย่องนับถือตน โดยมีได้ นำคำสอนทางศาสนาใช้แต่อย่างใด พระสงฆ์ก็ควรมีบทบาททางการเมืองในแง่ของการให้ข้อคิด ให้คำปรึกษา เช่น ให้คำปรึกษาแก่นักรบเมือง ซึ่งพระสงฆ์ถือว่า มีลักษณะเหมือนให้คำปรึกษา แก่ญาติโยม พุทธบริษัททั้งหลาย

พระใบฎีกาบัวฮอง กิตติธมฺโม^๑ ได้กล่าวว่า บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาด้านวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นและได้ถ่ายทอดให้กับคนรุ่นต่อ ๆ มาเป็นเรื่องของการเรียนรู้จากคนกลุ่มหนึ่งไปยังกลุ่มหนึ่ง เพื่อจะได้ส่งเสริมให้มีลักษณะที่ดีประจำชาติต่อไปและศาสนาพุทธก็มี อิทธิพลต่อคนไทยอย่างมาก ทั้งในด้านการปกครอง และในด้านกิริยามารยาทและความเป็นอยู่จนกลายเป็นธรรมเนียมไทยไป ส่วนคติความเชื่อในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของพราหมณ์ สังคมไทยก็นำมาปฏิบัติไม่น้อย คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อชีวิตของคนไทยมาก เช่น ความกตัญญูกตเวที การมีสัมมาคารวะ ความสุภาพเรียบร้อย ความโอบอ้อมอารีมีใจเมตตา ฯลฯ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของไทยเรามาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน เมื่อประชาชนส่วนใหญ่มีความเคารพนับถือพระพุทธศาสนา มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต พระสงฆ์ก็มีบทบาทต่อสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนและสังคมในท้องถิ่นนั้นในสังคมไทยแล้วจะมองเห็นวัฒนธรรมควบคู่กับการดำรงชีวิตโดยเฉพาะประเพณีที่เกิดขึ้นจากพระพุทธศาสนาโดยตรงหรือทางอ้อม

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับวัดและความสำคัญของวัด

๒.๔.๑ ความหมายของวัด

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิต^๒ ได้ให้ความหมายว่า เป็นสถานที่ทางศาสนา โดยปรกติมีโบสถ์ วิหารและที่อยู่ของพระสงฆ์หรือนักบวช

^๑ พระใบฎีกาบัวฮอง กิตติธมฺโม, บทบาทของพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน : ศึกษารณีย์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๐), หน้า ๓๔.

^๒ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕, (กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕), ๗๕๘.

กรมการศาสนา^๑ ให้ความเห็นว่า ปัจจุบันวัดเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันสงฆ์ เป็นสถานที่ของพระสงฆ์ ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ เป็นสถานที่ที่ร่มสงบ เหมาะสมแก่การบำเพ็ญสมณธรรมของพระภิกษุสามเณร ประชาชนทั่วไป วัดเป็นสถาบันอุดมคติเพราะเป็นตัวเปลี่ยนทัศนคติพื้นฐานมนุษย์ เปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยการตั้งสังฆมอริยสงฆ์ ซึ่งมีปัญญาและกรุณาเป็นผู้นำ มีความบริสุทธิ์และสะอาดเป็นพื้นฐาน

กรมการศาสนา^๒ ได้กล่าวว่า วัด คือสถานที่ทางศาสนา ตามปกติแล้วจะมีเสนาสนะและอาคารวัดต่าง ๆ เป็นที่พำนักอยู่อาศัยศึกษาปฏิบัติธรรมวินัย และประกอบศาสนากิจของพระภิกษุสงฆ์ ตลอดจนเป็นที่บำเพ็ญกุศลต่าง ของพุทธบริษัทโดยทั่วไป นอกจากนี้ วัดยังเป็นศูนย์กลางบริการทางการศึกษาและทางสังคม วัดทั้งหลายมีฐานะทางกฎหมาย คือ เป็นนิติบุคคลเท่าเทียมกัน แต่ในทางพระวินัยฐานะที่แตกต่างกันอยู่อีก ดังนั้น ตามมาตรา ๓๓ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ จึงได้จำแนกวัดออกเป็น ๒ อย่าง

๑) สำนักสงฆ์ ได้แก่วัดที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศแต่งตั้งวัดแล้ว แต่ยังมีได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา รวมถึงวัดที่ได้รับพระบรมราชานุญาตให้สร้างขึ้น ตามความในมาตรา ๙ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ซึ่งยังมีได้พระราชทานวิสุงคามสีมาด้วย

๒) วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ได้แก่ “อาราม” ตามที่ได้เคยบัญญัติไว้ในมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ เป็นวัดที่เลื่อนฐานะมาจากสำนักสงฆ์ โดยได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเพื่อประโยชน์แก่สังฆกรรมตามพระวินัยสำหรับพระสงฆ์นับว่าเป็นวัดที่สมบูรณ์ด้วยฐานะทั้งทางกฎหมายและทางพระวินัยทุกประการ

ประเภทของวัดแบ่งตามสภาพฐานะ ๓ ประเภท คือ

๑) พระอารามหลวง ได้แก่ วัดที่พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระราชินี สมเด็จพระยุพราช ทรงสร้างและปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ก็ดี พระราชทานเพื่อเป็นเกียรติยศแก่ผู้ดำรงตำแหน่งหรือแก่วัดเอกก็ดี มีอยู่จำนวนหนึ่งที่พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการบริพารผู้ใหญ่ทรงสร้างหรือสร้างขึ้นหรือทรงโปรดให้ปฏิสังขรณ์ และสร้างขึ้นแล้วน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายเป็นพระอารามหลวง รวมทั้งวัดที่ประชาชนหรือปฏิสังขรณ์และทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวงด้วย

^๑ กรมการศาสนา, กิจกรรมของวัดซึ่งเป็นที่เลื่อมใสของพุทธศาสนิกชน, (กรุงเทพฯ : กองแผนงาน กรมการศาสนา, ๒๕๒๖), หน้า ๑๐.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗-๘.

๒) วัดราษฎร์ได้แก่วัดที่ประชาชนทั่วไปหรือปฏิสังขรณ์ ซึ่งได้รับอนุญาตให้สร้างวัดและประกาศตั้งวัด โดยถูกต้องตามกฎหมายจากทางราชการแล้ว และช่วยกันทำนุบำรุงวัดสืบต่อกันมาตามลำดับ วัดราษฎร์ หมายถึง วัดทั้งได้ชนิดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและสำนักสงฆ์ ซึ่งมีได้นับเข้าเป็นพระอารามหลวง

๓) วัดร้าง ได้แก่วัดที่ไม่มีพระภิกษุสงฆ์พำนักอาศัยประจำ ซึ่งทางราชการจะขึ้นทะเบียนเป็นวัดร้างได้ วัดร้างโดยสถานที่ยังเป็นนิติบุคคลอยู่โดยสมบูรณ์และมีโอกาสที่จะเป็นวัดมีพระสงฆ์ได้อีก โดยดำเนินการตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการยกวัดร้างเป็นวัดมีพระสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๑๔

ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์^๑ ได้กล่าวถึงวัดว่า เป็นที่อยู่อาศัยของภิกษุสงฆ์เป็นศาสนวัตถุที่มีคุณค่ายิ่งในสถาบันพระพุทธศาสนาซึ่งมีคุณค่าต่อพุทธศาสนิกชนหรือประชาชนทั่วไปดังนี้

๑) เป็นวัดตถสถาน คือ เป็นที่ประพาศิพพรหมจรรย์ กล่าวคือ เป็นที่กุลบุตรไปบรรพชาอุปสมบทและเป็นที่ยกบ้านไปถือศีลฟังธรรม บำเพ็ญกุศล

๒) เป็นบุญเขต คือ เป็นสถานที่ชาวบ้านไปบำเพ็ญกุศล

๓) เป็นรูปสมสถาน คือ สถานที่แห่งความสงบ ใครมีเรื่องเดือดร้อนเมื่อเข้าหาวัด ก็จะมีมักเกิดความรู้สึกสงบ ไม่วุ่นวาย

๔) เป็นสาธารณูปการสถาน คือ สถานที่ชาวบ้านใช้สาธารณูปโภค เช่น ได้อาศัยน้ำกินน้ำใช้ในถึงที่บ่อ ที่สระของวัด

๕) เป็นสถานศึกษา คือ สถานที่เล่าเรียนวิชาความรู้ตั้งแต่ระดับชั้นต่ำจนถึงชั้นมหาวิทยาลัยทั้งในด้านศาสนศึกษา สามัญศึกษา และวิสามัญศึกษา

ในยุคกรุงรัตนโกสินทร์สมัยก่อนรัชกาลที่ ๕ ขึ้นไปก็ดีในยุคกรุงทวารวดี ศรีอยุธยาที่ดีในยุคกรุงสุโขทัยก็ดี วัดเป็นศึกษาสถานทุกแผนกวิชาตั้งแต่ต่ำสุดถึงสูงสุด

พระมหาณรงค์ จิตตโสภณ^๒ ได้ให้แนวคิดเรื่องกิจกรรมของวัดในการให้บริการแก่ชุมชนด้านศาสนาและวัฒนธรรมเอาไว้ว่ามีอยู่ ๒ ชนิดใหญ่ๆ คือ

๑) กิจกรรมด้านศาสนบริการ (Religious Service) คือ การให้บริการภายในวัด ได้แก่ การทำวัตรสวดมนต์ ทุกเช้าและเย็น การสมาทานศีล ๑๐ ของสามเณร การอบรมพิเศษ

^๑ ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์, การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และกิจการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๑๒๐-๑๒๑.

^๒ พระมหาณรงค์ จิตตโสภณ, ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๕), หน้า ๙๓-๑๐๐.

ทุกวันโกน ๗ ค่ำ และ ๑๔ ค่ำ การอบรมศิษย์วัดและคนงานทุกวันอาทิตย์ ควรมีวันนุภาพารหรือวันกตัญญู ร่วมกันบำเพ็ญกุศลแก่ผู้มีพระคุณแก่วัดและให้รางวัลแก่ผู้ทำความดีเด่น ๆ แต่ละปี เพื่อเป็นกำลังใจกิจกรรมด้านการให้การศึกษา ให้การศึกษาหรือสนับสนุนผู้ที่อยู่อาศัย ในวัดได้รับการศึกษาด้านพระปริยัติธรรม และการปฏิบัติธรรม ตลอดจนเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อมีความรู้และช่วยเหลือตนเองได้และกิจกรรมด้านสาขาสาธารณูปการในวัด ได้แก่ สถานที่ฝึกสมาธิวิปัสสนา เป็นสถานที่สงบและมีอาจารย์ควบคุมการปฏิบัติ หอประชุมอเนกประสงค์ เป็นสถานที่ใช้ในการประชุม และปฏิบัติธรรมร่วมกันห้องสมุดประชาชนเพื่อให้ความรู้แก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ทั่วไป ศาลาบำเพ็ญกุศลเพื่อให้ประชาชนได้ทำบุญในงานมงคลอวมงคล ที่พักอาศัยคนตึกะ ได้ต้อนรับแก่ผู้กุศล เมรุ หรือ ฉาปนสถาน เอาไว้เผาศพบำเพ็ญกุศลที่เก็บพัสดุภัณฑ์ ให้บริการแก่ผู้ที่มาขอเยี่ยมของใช้บำเพ็ญกุศลหรือกิจการสาธารณทั่วไปศูนย์อบรมศีลธรรม หรือโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

๒) กิจกรรมด้านชุมชนบริการ เป็นกิจกรรมของวัดที่จะเป็นประโยชน์แก่ชุมชนในเมือง ได้แก่การปรับปรุงวัดให้เป็นสนามหญ้า สวนหย่อม ปลูกต้นไม้ ทำความสะอาดอยู่เสมอ เช่นมีธรรมศาลา เปิดบริการทุกวันพระ และวันอาทิตย์ให้ประชาชนได้ฟังธรรม ปฏิบัติสมาธิวิปัสสนา ให้คำปรึกษาแก่ผู้มีทุกข์ จัดอุปสมบทหมู่หรือบรรพชาสามเณรในภาคฤดูร้อนหรือในเทศกาลเข้าพรรษา ตั้งศูนย์อบรมศีลธรรมและจริยธรรมแก่เยาวชนทั่วไป เช่นโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ จัดฉาปนกิจสงเคราะห์ ช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อย จัดหอสมุดและพิพิธภัณฑ์ รวบรวมตำราและศิลปะทางพุทธศาสนาและวิชาการทั่วไป

กิจกรรมของวัดที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนในชนบท ได้แก่ กิจกรรมที่ช่วยแก้ปัญหาของชนบท ซึ่งเป็นปัญหาเกี่ยวกับความไม่รู้ (มีการศึกษาน้อย) ความจน ความเจ็บไข้ การจับปล้น วัดช่วยได้โดยจัดกิจกรรมด้านการศึกษา ส่งเสริมวิชาชีพ สนับสนุนตั้งสหกรณ์ต่าง ๆ จัดสาธารณสุขมูลฐาน อบรมจิตใจให้มีคุณธรรม

ทินพันธ์ นาคะตะ^๑ หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญของวัฒนธรรมไทยมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าสถาบันพระพุทธศาสนามีส่วนช่วยเหลือทางราชการและช่วยเหลือแก้ปัญหาให้แก่ทางสังคมของเรา จึงได้ให้ความหมายและความสำคัญของวัดต่อสังคมกับบทบาทและความสำคัญของพระภิกษุสงฆ์ ไว้ว่าความสำคัญของวัดต่อสังคมในประเทศไทยมีส่วนใหญ่ยังมีลักษณะเป็นชุมชนเล็กๆ กระจายอยู่ทั่วประเทศ

^๑ ทินพันธ์ นาคะตะ, พระพุทธศาสนากับสังคมไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๙), หน้า ๒-๓.

ประมาณ ร้อยละ ๙๐ ดังนั้น ชุมชนส่วนใหญ่ที่มีหมู่บ้านเป็นหน่วยหลัก และมักจะมีวัดตั้งอยู่ใจกลางราษฎรในหมู่บ้านจึงมีวัดเป็นทั้งแหล่งกลางสำหรับการสมาคม หรือการดำเนินชีวิตทางสังคม และเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรม ชีวิตในชนบทจะดำเนินอยู่รอบ ๆ วัด เพราะประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง วัดเป็นสัญลักษณ์ของพุทธศาสนาที่อยู่เหนือจิตใจของชาวไทยอยู่มาก และนับได้ว่าเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดในหมู่บ้านที่รองไปจากครอบครัวทีเดียว ความนับถือของประชาชนที่มีต่อสถาบันนี้ จะเห็นได้จากการที่คนไทยได้อุทิศตนให้แก่ทางวัด ทั้งในด้านจิตใจ เวลา แรงงาน สิ่งของและทรัพย์สิน จำนวนเงินที่พุทธศาสนิกชนใช้ไปในการทำบุญประมาณร้อยละ ๗ ถึงร้อยละ ๘๔ ของรายจ่ายภายในครอบครัว

สำหรับหน้าที่และความสำคัญของวัดนั้น นอกจากจะเป็นสถานที่สำหรับประกอบกิจกรรมหรือทำพิธีทางศาสนาแล้ว วัดยังทำหน้าที่ดังต่อไปนี้ คือ

๑) เป็นแหล่งหรือศูนย์กลางชุมชน สิ่งนี้เป็นหน้าที่ทางสังคมที่สำคัญที่สุดของวัด ประชาชนจะมาร่วมพิธีและกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งทางสังคมและทางศาสนา วัดจะเป็นแหล่งสำหรับการฉลองกันในทุกขั้นตอนของชีวิตความเป็นอยู่ และชีวิตของคนไทยมีความสัมพันธ์อยู่กับวัดมาเป็นเวลานานหลายศตวรรษแล้ว

๒) เป็นโรงเรียน วัดในสมัยก่อนเป็นแหล่งการศึกษาแห่งแรกและแห่งเดียวที่ให้การศึกษแก่ราษฎร โดยให้ทั้งความรู้และวิชาชีพ โดยมีวัดเป็นโรงเรียนและมีพระภิกษุสงฆ์เป็นครูอาจารย์ ยิ่งกว่านั้น วัดยังเป็นแหล่งการศึกษาสำหรับบรรดาพระภิกษุสงฆ์และเด็กวัด แม้ในปัจจุบันเรายังมีโรงเรียนตั้งอยู่ในวัดเป็นจำนวนมากเป็นสถานที่ให้คำแนะนำ คำปรึกษาและการปลอบใจ จะมีชาวบ้านที่วัดเพื่อขอคำแนะนำปรึกษาหรือจากเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุบางรูปเกี่ยวกับปัญหายุ่งยากภายในบ้านหรือในธุรกิจ การงาน ทำให้คลายความทุกข์กังวลไปได้

๓) เป็นสถานพยาบาลและสถานจ่ายยา วัดเป็นสถานที่พักพิงสำหรับผู้เจ็บป่วย คนพิการ คนทุพพลภาพหรือวิกลจริต ผู้ถูกทอดทิ้ง บุคคลเหล่านี้ถ้าไม่มีครอบครัวหรือครอบครัวช่วยเหลืออะไรไม่ได้จะมากินอยู่ภายในวัด พระภิกษุสงฆ์ที่ส่วนสำคัญในการรักษาโรคทางใจของคนไทยอยู่เสมอมา

๔) เป็นสถานสงเคราะห์และที่พักพิงสำหรับผู้ยากจน คนชราและเด็กกำพร้า บางครั้งก็เป็นที่พักอาศัยพักแรมชั่วคราวสำหรับผู้เดินทางมาจากที่อื่น

๕) เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและเป็นศูนย์กลางการเล่นกีฬา แม้เพียงเหยียบย่างเข้าไปในวัด ความทุกข์เดือดร้อนก็บรรเทาลง การละเล่น การรื่นเริงหรืองานฉลองต่าง ๆ ที่วัดกับ

ประชาชนร่วมกันจัดขึ้นจะมีอยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยก่อนต้องไปอาศัยที่ในวัดเสมอ นอกจากนั้นวัดยังวัดเป็นทั้งสนามกีฬาและสนามเด็กเล่น

๖) เป็นที่ทำการธุรกิจ ชาวบ้านอาจเช่าที่ดินปลูกบ้านด้วยค่าเช่าในอัตราถูก วัดอาจให้ความช่วยเหลือด้วยการให้ยืมเงินหรือสิ่งของเครื่องใช้ในกรณีฉุกเฉิน หรือเกิดความทุกข์เดือดร้อนหรือรับฝากเงินตามควรแก่กรณี ยิ่งกว่านั้นวัดยังเป็นหอนาฬิกาอีกด้วย โดยมีกลองและระฆังเป็นสัญญาณบอกเวลาซึ่งจะได้ยินไปทั่วหมู่บ้าน

๗) เป็นแหล่งจ่ายน้ำดื่มน้ำให้แก่ประชาชน วัดอาจมีบ่อน้ำ สระน้ำ หรือถังเก็บถังที่ให้บริการแก่ชุมชนที่ถูกรอบ ๆ วัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฤดูแล้ง

๘) เป็นแหล่งข่าวหรือศูนย์รวมข่าว วัดจะเป็นที่ปิดประกาศแจ้งความของทางราชการ เจ้าอาวาสกับชาวบ้านจะมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารต่าง ๆ กันเป็นประจำ วัดทำหน้าที่เป็นสโมสรที่ประชาชนจะมีโอกาสมาพบปะสังสรรค์กันในวันทำบุญ หรือในวันเทศกาลและวันนักขัตฤกษ์อื่น ๆ

๙) เป็นฉาปนกิจสถานและเป็นที่ยกย่องเห็นได้ว่า วัดจึงเป็นหน่วยงานสวัสดิการใหญ่ที่สุดในชนบท ที่ช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ของครอบครัว ของชุมชน และของสังคมในส่วนรวมได้เป็นอย่างดี มีแต่ในตัวเมืองเท่านั้น ที่การช่วยเหลือของวัดลดความสำคัญลง เนื่องจากเป็นผลของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วที่เกิดขึ้น ในเขตชุมชนหนาแน่น วัดในพระพุทธศาสนาจึงแบ่งเบาภาระในการให้บริการของรัฐบาลไปได้มาก ทั้งยังก่อให้เกิดรากฐานอันมั่นคง และเสริมสร้างต่อบริการในด้านสวัสดิการของรัฐอีกด้วย นอกจากนั้นวัดยังเป็นรากฐานสำคัญของศิลปวัฒนธรรม จรรยา และศีลธรรมของคนไทย และเป็นสื่อกลางชักนำให้ประชาชนทั้งหลายเข้าถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยมีวัดเป็นสถาบันและสัญลักษณ์ วัดจึงมีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนไทยอยู่มาก โดยที่วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในชนบท จึงทำให้ประชาชนได้มีโอกาสมาร่วมชุมนุมกัน ณ สถานที่ดังกล่าว ทำให้เกิดจิตสำนึกร่วมกันในการเป็นสมาชิกของหมู่บ้าน ณ ที่นี้ พิธีกรรมทางศาสนา มักจะดำเนินร่วมไปกับกิจการทางสังคมด้วยเสมอ

ทินพันธ์ นาคะตะ^๑ กล่าวว่าหน้าที่และความสำคัญของวัด วัดอุประสงค์หลัก คือ เป็นสถานที่พำนักของพระภิกษุสามเณร และสถานที่สำหรับประกอบกิจกรรมหรือทำพิธีทางศาสนา ตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาวัดยังทำหน้าที่และมีความสำคัญต่อวิถีของคนไทย หรือชุมชนไทยเป็นอย่างมาก

^๑ ทินพันธ์ นาคะตะ, พระพุทธศาสนากับสังคมไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๙), หน้า ๑๒.

- ๑) วัดเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านส่งกุลบุตรมารับใช้พระสงฆ์ และรับการศึกษาทางศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ตามที่สอนสมัยนั้น
 - ๒) วัดเป็นสถานที่ที่พ่อแม่ตลอดจนคนแก่เฒ่า และสตรีมาเรียนรู้ตลอดทั้งสถาบันพระธรรมเทศนา
 - ๓) วัดเป็นสถานที่พยาบาลรักษาผู้ป่วยตามภูมิรัฐของคนไทยสมัยก่อน โดยวัดเป็นแหล่งตำรายาและตำราแพทย์ และพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นหมอรักษาพยาบาลคนเจ็บป่วยทั่วไป
 - ๔) วัดเป็นสถานสงเคราะห์บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจน ซึ่งได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตและศึกษาเล่าเรียนตลอดจนผู้ใหญ่ที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีพ
 - ๕) วัดเป็นสถานที่พักอาศัยของคนเดินทาง
 - ๖) วัดเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านไปพบปะสังสรรค์และพักผ่อนหย่อนใจ เนื่องจากวัดได้จัดสถานที่ต่าง ๆ ในบริเวณวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ร่มรื่น
 - ๗) วัดเป็นที่จัดเทศกาลและมหรสพต่างๆ สำหรับชาวบ้าน
 - ๘) วัดเป็นศูนย์กลางของศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรมและวรรณกรรม
 - ๙) วัดเป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัวและความทุกข์ต่าง ๆ ของชาวบ้าน
 - ๑๐) วัดเป็นสถานที่สำหรับชาวบ้านที่อยู่ใกล้วัด ได้มาทำบุญและบำเพ็ญกุศลจิตตลอดจนประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา
 - ๑๑) วัดเป็นคลังวัสดุ สำหรับเก็บของใช้ต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกัน เมื่อมีงานที่วัดหรือยืมไปใช้เมื่อคราวมีงาน
 - ๑๒) วัดเป็นศูนย์กลางการบริหารหรือการปกครอง กำนันและผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาร่วมประชุมกันเพื่อออกแจ้งกิจกรรมต่าง ๆ
- สมพร เทพสิทธิฯ^๑ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับวัดไว้ว่า
๑. วัดเป็นศาสนสถาน ที่ประกอบกิจกรรมของชาวพุทธ เป็นที่อยู่ของบรรพชิต (พระสงฆ์และสามเณร) และฆราวาสที่เกี่ยวข้อง เป็นที่ศึกษาและปฏิบัติธรรม ตลอดจนการเผยแผ่ศาสนาธรรมของชาวพุทธ วัดจึงเป็นสัญลักษณ์แห่งความดีงามที่ก่อให้เกิดความสะอาด ความสว่าง ความสงบและความร่มเย็นให้กับชีวิตและชุมชน

^๑ อ้างแล้ว, สมพร เทพสิทธิฯ, บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน, หน้า ๔๕.

๒. วัดกับชีวิตและสังคม จึงมีความผูกพันและสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นยาวนานจนเป็นวิถีของชาวพุทธ ที่ต่างก็ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันตลอดมา วัดจึงเป็นที่พึ่งทางใจของคนไทย วัดจึงเป็นศูนย์กลางชุมชนหรือสังคมไทย ตลอดทั้งวัดยังเป็นแหล่งวิทยาการและศูนย์กลางของการพัฒนาทั้งปวง พระสงฆ์จึงเป็นผู้นำทางความคิดและทางจิตใจของสังคมไทยในทุกยุคทุกสมัย

๓. วัดมีหน้าที่ทำให้เกิดประโยชน์ ๓ สิ่ง คือ

๓.๑ ประโยชน์แห่งตนของแต่ละบุคคลทั้งด้านการศึกษาบวชเรียน และฝึกปฏิบัติ

๓.๒ ประโยชน์ทางสังคม ชุมชนที่เกิดขึ้นโดยส่วนร่วมและ

๓.๓ ประโยชน์สูงสุดของวัดคือ การนำไปสู่ความสะอาด สว่าง สงบ และความร่มเย็นอย่างแท้จริง (นิพพาน)

นอกจากนี้ ความสำคัญของวัดยังสามารถศึกษาได้อีก ๒ ลักษณะ คือ^๑

๑. วัดกับชุมชน

วัด คือ สถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นที่อยู่ของพระสงฆ์และมีศาสนวัตถุ ศาสนสมบัติอยู่ในวัดด้วย วัดมีความสำคัญต่อชุมชน ดังต่อไปนี้ เป็นแหล่งหรือศูนย์กลางของชุมชน เป็นสถานที่ให้คำแนะนำ คำปรึกษา และการปลอบใจ เป็นสถานพยาบาลและการจ่ายยา เป็นสถานสงเคราะห์และที่พักพิงสำหรับผู้ยากจน คนชราและเด็กกำพร้า เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและเป็นศูนย์กลางการเล่นกีฬาเป็นที่ทำการธุรกิจ เป็นแหล่งศูนย์รวมข่าว เป็นฌาปนกิจสถานและที่เก็บศพ เป็นแหล่งจ่ายน้ำดื่มให้แก่ประชาชน เป็นศูนย์เด็กเล็กของชุมชน เป็นแหล่งฝึกวิชาชีพให้ชุมชน

ดังนั้น วัดเป็นหน่วยงานสวัสดิการใหญ่ที่สุดในชนบท ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ของครอบครัว ของชุมชน และของสังคมในส่วนรวมได้เป็นอย่างดี

๒. วัดกับโรงเรียน

ในสมัยก่อนวัดเป็นแหล่งการศึกษาแห่งแรกและแห่งเดียวที่ให้การศึกษาแก่ราษฎรโดยให้ทั้งความรู้สามัญและวิชาชีพ โดยมีวัดเป็นโรงเรียนและมีภิกษุสงฆ์เป็นครูอาจารย์ สมัยก่อนชายไทยทุกคนเมื่ออายุถึง ๒๐ ปี จะเข้าบวชอยู่ในวัดระยะหนึ่งและระยะนี้เองที่ชายไทยจะมีโอกาสได้เรียนวิชาการต่างๆ จากพระผู้มีความรู้ความสามารถในวิชาการต่างๆ ในวัด เมื่อลาสิกขาออกมา ก็ได้ความรู้ติดตัวมาใช้ในการดำเนินชีวิตด้วย

^๑ อ้างแล้ว, สมพร เทพสิทธิ์า, บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน, หน้า ๔๖.

สรุปได้ว่าวัดมีความสำคัญต่อสังคม ดังนี้

- ๑) ให้ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาแก่ พระภิกษุสามเณรและบุคคลทั่วไป
- ๒) ให้ความรู้ด้านวิชาชีพบางแขนงแก่บุคคลทั่วไป
- ๓) ให้ความรู้ด้านวิชาสามัญกับบุคคลทั่วไปสำหรับบางวัด
- ๔) ให้ความรู้ในด้านการดำเนินชีวิตกับประชาชน

บทบาทหน้าที่ของวัดให้เป็นที่พึ่งของประชาชน เป็นแหล่งศึกษา สำหรับการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนเปรียบประดุจคนไทยมี ศูนย์รวมใจคือในหลวง ก็ด้วยเหตุผลที่ว่า

- ๑) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับวัด มีความแนบแน่นต่อกัน
- ๒) กิจกรรมของวัดกับชุมชนเป็นกิจกรรมที่เอื้อประโยชน์ต่อกัน
- ๓) บรรยากาศของวัดทั้งพระเณร สถานที่ พิธีกรรม เป็นที่ศรัทธาของประชาชน
- ๔) กิจกรรมที่วัดจัดขึ้นนั้นส่งผลกระทบต่อวิถีของประชาชนในชุมชน
- ๕) วัดทำบทบาทหน้าที่ถูกต้อง ในด้านการบริหาร การจัดการ การปรับปรุงและพัฒนาวัดให้เป็นที่พึ่งเป็นศูนย์กลางชุมชนได้

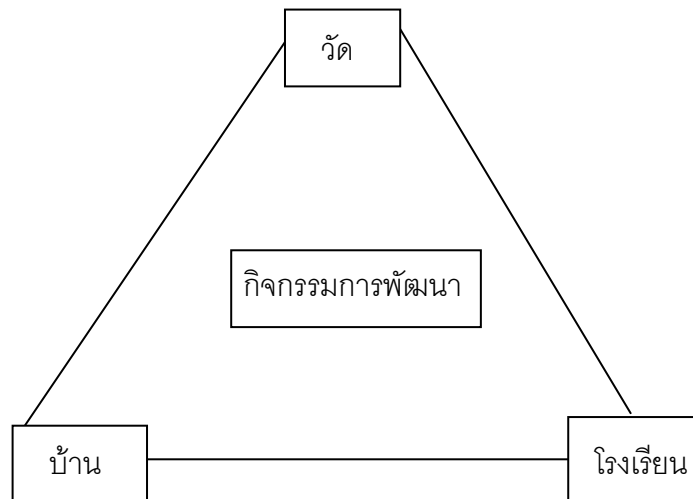
ประการสำคัญ คือ วัดทำบทบาทหน้าที่ถูกต้อง วัดมีการจัดการบริหารที่ดีวัดได้รับการปรับปรุงและพัฒนาให้เป็นที่พึ่งของชุมชน เป็นที่พึ่งชุมชน เป็นวัดในดวงใจของชุมชนได้ การที่วัดจะทำบทบาทหน้าที่ได้ถูกต้องนั้น อยู่ที่การบริหารและการจัดการวัด โดยพิจารณาองค์ประกอบและเป้าหมายดังนี้

- ๑) หลักการของพระพุทธศาสนา คือหลักไตรสิกขาเป็นฐานของการปฏิบัติในการนำไปสู่เป้าหมาย คือความสะอาด สว่าง และสงบ อันเป็นสาระสำคัญของความเป็นวัด
- ๒) สังคมไทยยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งส่งผลกระทบให้เกิดวิกฤตนิยมในเรื่องความไม่รู้จักพอในด้านเศรษฐกิจ การแข่งขัน ต่อสู้อย่างเอาวัดเอาเปรียบของผู้ที่เหนือกว่าต่อผู้ที่ด้อยกว่า ในด้านการเมืองและความสับสนในสังคมที่หลุกหลายด้วยข่าวสารข้อมูลและเทคโนโลยี
- ๓) การบริหารและการจัดการวัดให้เป็นที่พึ่งทางใจ เป็นศูนย์กลางชุมชนเป็นวัดในดวงใจของคนไทยยุคโลกาภิวัตน์ เป็นวัดที่มีความสะอาด สว่าง และสงบ

คุณ โทชน์^๑ กล่าวถึงการบริหารและการจัดการวัดให้เป็นที่พึ่งของชุมชน เกี่ยวกับ วัดด้วยหลักบวร คือ ผู้นำฝ่ายประชาชน คือ กำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำฝ่ายวัด คือ พระสงฆ์ และผู้นำ

^๑ คุณ โทชน์, บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนา, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๒๕), หน้า ๑๖๔-๑๖๕.

ฝ่ายราชการคือ โรงเรียน อันได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ โดยจัดกิจกรรมการพัฒนาดังต่าง ๆ ที่มีวัด เป็นศูนย์กลางชุมชน ในลักษณะ ๓ ประการ



คุณ โทษณ์^๑ ได้กล่าวว่า กิจกรรมเป็นหัวใจของการพัฒนา เป็นหัวใจของการบริหาร และการจัดการทุก ๆ กิจกรรมจะต้องมีความหมาย เกิดการศึกษา เกิดการเรียนรู้ และนำไปสู่ คุณภาพชีวิต กิจกรรมเป็นภาคเป็นส่วนที่จะส่งผลกระทบต่อต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น

กิจกรรมที่ดี ระหว่างวัดกับชุมชน จะต้องเป็นกิจกรรมที่ประกอบด้วยดังนี้

- ๑) การมีส่วนร่วมของทุก ๆ ฝ่ายและการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง
- ๒) เป็นกิจกรรมที่เอื้อประโยชน์ต่อ ๓ ด้าน ประโยชน์ตน (อัตตัตถประโยชน์) ประโยชน์รวม (ปรัตถประโยชน์) และประโยชน์สูงสุด (ปรมัตถประโยชน์)
- ๓) เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการศึกษา การเรียนรู้ เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต
- ๔) เป็นกิจกรรมที่อยู่บนพื้นฐานของคำว่า “ประโยชน์ ประหยัด ปฏิบัติได้”
- ๕) เป็นกิจกรรมที่อยู่บนพื้นฐานของไตรสิกขา ที่จะรักษาและดำรงไว้ในด้านความสะอาด ความสว่าง และความสงบการบริหารและการจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน ให้เป็นที่พึ่งของชุมชน เจ้าอาวาสและผู้นำชุมชนจะต้องมีการจัดทำแผนของวัด และมีการนำแผนงานลงสู่การปฏิบัติ มีการติดตามผลและประเมินผลงานในโครงการที่ได้นำไปอย่างต่อเนื่อง

^๑ อ้างแล้ว, คุณ โทษณ์, บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนา, หน้า ๑๗๐.

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

๒.๕.๑ ความหมายของการพัฒนา

กีรติ ศรีวิเชียร^๑ ได้พูดถึงความหมายโดยทั่วไปของการพัฒนาไว้ว่า การพัฒนาหมายถึง ความเจริญก้าวหน้าโดยทั่วไป เช่น การพัฒนาหน่วยงาน ชุมชน หรือประเทศ คือ การทำให้สิ่งเหล่านั้นดีขึ้น เจริญขึ้นสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ได้ดียิ่งขึ้น หรืออาจจะกล่าวได้ว่า “การพัฒนา” เป็นกระบวนการของการเคลื่อนไหวจากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจ การพัฒนาเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่หยุดนิ่ง

จากความหมายของนักวิชาการต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว รวบรวมความหมายของการพัฒนาได้หลายแง่มุม คือ^๒

- ๑) การทำให้ดีขึ้น เจริญขึ้นก้าวหน้าขึ้นโดยไม่หยุดนิ่ง
- ๒) การเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจอย่างมีระบบ
- ๓) การกระจายรายได้ของบุคคลในชุมชน
- ๔) กระบวนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง
- ๕) กระบวนการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชนบททั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม
- ๖) กระบวนการจัดองค์การทางสังคมที่มีสมรรถภาพดีกว่า
- ๗) การปรับปรุงระบบสังคมให้ทันสมัย
- ๘) การเพิ่มขีดความสามารถของสังคมอย่างสูงสุด
- ๙) การเปลี่ยนแปลงในระบบทั้งคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อม
- ๑๐) การเปลี่ยนแปลงที่มีทิศทางหรือวางแผนไว้ล่วงหน้า
- ๑๑) การสร้างความเสมอภาคทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและ ระหว่างชุมชน

ต่าง ๆ

- ๑๒) การปรับปรุงเงื่อนไขต่าง ๆ ที่สังคมไม่พึงปรารถนา

จากความหมายข้างต้นอาจแบ่งแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาออกได้ ๔ กลุ่ม ตามแนวความคิดได้ดังนี้

^๑ กีรติ ศรีวิเชียร, การพัฒนาวัดของกรมการศาสนา, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๒๙), หน้า ๑๐.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒.

กลุ่มที่ ๑ มีความคิดเห็นว่าการพัฒนา หมายถึง ความเจริญเติบโต (Growth) คือ เป็นการเพิ่มของผลผลิตซึ่งกระทำโดยระบบสังคมร่วมกับสิ่งแวดล้อม เช่น การผลิตข้าวเพิ่มขึ้น การสร้างถนน สะพาน เขื่อน เป็นต้น

กลุ่มที่ ๒ มีความคิดเห็นว่าการพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงระบบการทำงาน เช่น มีการเปลี่ยนแปลงระบบสังคม ระบบการเมืองและระบบบริหาร

กลุ่มที่ ๓ มีความคิดเห็นว่าการพัฒนาเป็นการเน้นถึงวัตถุประสงค์หลัก ถ้าเป็นการบริหารงานก็ต้องบริหารด้วยวัตถุประสงค์ (Management by Objectives) คือ การทำงานที่มุ่งวัตถุประสงค์เป็นหลัก กล่าวคือการพัฒนาต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์และความต้องการที่ได้รับเห็นชอบหรือการสนับสนุนจากบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง

กลุ่มที่ ๔ มีความคิดเห็นว่าการพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงโดยการวางแผนเพื่อไปใช้ในการดำเนินการเพื่อกำหนดหรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

สรุปความหมายของการพัฒนาไว้ว่า การพัฒนาจึงเป็นการวางแผนเพื่อหามาตรการให้หลุดพ้นจากความทุกข์ยากที่ไม่พึงปรารถนา โดยการชักชวน หรือกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เป็นความพยายามที่ตั้งใจกระทำเพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมของประชากรเป้าหมาย โดยโครงการที่วางขึ้นนั้น เพื่อปฏิบัติการให้บรรลุผลตามเป้าหมายด้วยกลวิธีการทำงานพัฒนาต่าง ๆ

๒.๕.๒ ความหมายของชุมชน

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน^๑ ได้ให้ความหมาย ชุมชน คือ หมู่ชนกลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็กอาศัยในอาณาเขตบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน

ทงศักดิ์ คุ่มไชนะ^๒ ได้อธิบายว่า ชุมชน หมายถึง องค์การทางสังคมอย่างหนึ่ง ซึ่งมีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่ง และปวงสมาชิกสามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่ได้ และสามารถแก้ไขปัญหาส่วนใหญ่ในชุมชนตนเองได้

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕, (กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕), หน้า ๒๗๑.

^๒ ทงศักดิ์ คุ่มไชนะ, การพัฒนาชุมชนเชิงปฏิบัติ, (กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, ๒๕๓๔), หน้า ๒๓.

ทnungศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ^๑ ได้ให้ความหมายของชุมชนไว้อีกว่า ชุมชน หมายถึง ระบบสังคมหนึ่ง ซึ่งมีโครงสร้างอันประกอบไปด้วยคนกลุ่มที่มีความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ค่านิยม ความสนใจ และผลประโยชน์ร่วมกันในทิศทางเดียวกัน มีความผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีการติดต่อซึ่งกันและกัน และมีแบบแผนความสัมพันธ์ต่อกัน อันมีผลทำให้สมาชิกอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และสมาชิกภายในอาณาบริเวณนั้น สามารถกระทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อบำบัดความต้องการที่จำเป็นและใช้ประโยชน์จากสถาบัน และบริการทางสังคมในชุมชนนั้นร่วมกัน

จากความหมายนี้สามารถสรุปส่วนประกอบที่สำคัญของชุมชนได้ คือ

- ๑) มีคน (People) ที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มอย่างถาวร
- ๒) มีความสนใจของคนร่วมกัน (Common Interacts)
- ๓) มีการติดต่อและปฏิบัติต่อกัน (Interaction)
- ๔) มีแบบแผนความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน (Relationship)
- ๕) มีอาณาบริเวณของชุมชน (Area)
- ๖) มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่บำบัดความต้องการของคนในชุมชนร่วมกัน (Activities)
- ๗) วัด โรงเรียน สถานีนามัย ตลาด เป็นต้นมีสถาบันและองค์การทางสังคมที่ให้ประโยชน์และบริการทางสังคมแก่คนในชุมชนได้บ้าง (Institution and social Organization)

จิรวรรณ กาญจนจิตรา^๒ ได้ให้ความหมายของชุมชน หมายถึง กลุ่มชนที่อยู่ร่วมกันในอาณาเขตอันเดียวกัน มีความรู้สึกผูกพันกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะโดยอาศัยหลักผูกพันในทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ หรือศาสนาเดียวกันก็ตามที่ทำให้แต่ละคนมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนนั้น ๆ ถ้าแยกให้เห็นเด่นชัดชุมชนต้องมีสถานที่หรือท้องที่มีขอบเขตจำกัด

๑) มีคน ๒ คนขึ้นไปมีวิถีพฤติกรรมเหมือนกัน คนในชุมชนมีความผูกพันทางสังคมเป็นพวกเดียวกัน

๒) ชุมชนต้องมีศูนย์กลางของการทำงานและบริการต่าง ๆ เช่น โรงเรียน วัด ฯลฯ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงสรุปความหมายของชุมชนไว้ว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มบุคคลหลาย ๆ กลุ่มมารวมกันอยู่ในอาณาเขตและภายใต้กฎหมายหรือบังคับเดียวกัน มีการสังสรรค์กัน

^๑ อ่างแล้ว, ทnungศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ, การพัฒนาชุมชนเชิงปฏิบัติ, หน้า ๒๔.

^๒ จิรวรรณ กาญจนจิตรา, การพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๓), หน้า ๒๐.

มีความใส่ใจร่วมกัน และมีผลประโยชน์คล้ายๆ กัน และมีแนวพฤติกรรมเป็นอย่างเดียวกัน เช่น ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือพฤติกรรมบางอย่างหนึ่งก็คือ มีวัฒนธรรมร่วมกันนั่นเอง

๒.๕.๓ ความหมายของการพัฒนาชุมชน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์^๑ ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาชุมชน คือ การเปลี่ยนแปลง ส่วนประกอบของชุมชนจากสภาพที่เป็นอยู่ (สภาพที่ไม่พึงปรารถนา ไม่ดีงาม) ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ (สภาพที่พึงปรารถนา ที่ดีงามหรือเจริญ) กล่าวคือ เป็นการจงใจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชน เพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพของส่วนประกอบต่างๆ ในชุมชน จากสภาพที่ไม่พึงปรารถนา ไปสู่สภาพที่พึงปรารถนาอันเป็นเป้าหมายที่ชุมชนตั้งไว้ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ พบว่า การพัฒนาชุมชนได้แก่ การเปลี่ยนแปลงชุมชนโดยการวางแผน (Planned Community Change)

จิรพรรณ กาญจนจิตรา^๒ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การพัฒนาชุมชน” (Community Development) คือ

- ๑) การพัฒนาชุมชน คือ การสร้างสรรค์ความเจริญ และยับยั้งความเสื่อมของชุมชน
- ๒) การพัฒนาชุมชน เป็นการสร้างชุมชนให้เจริญโดยอาศัยกำลังความสามารถของประชาชนและความช่วยเหลือของรัฐบาลร่วมกัน
- ๓) การพัฒนาชุมชน เป็นกระบวนการที่มุ่งชักจูงและส่งเสริมประชาชนให้มีความกระตือรือร้นสนใจที่จะเข้าร่วมมือดำเนินการปรับปรุงการทำการมาหากินและสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่น
- ๔) การพัฒนาชุมชน คือการพัฒนา กำลังความคิด และความสามารถของประชาชน ในการทำงานร่วมกัน ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐบาลกับประชาชน และระหว่างประชาชนด้วยกันเพื่อปรับปรุงตนเองและชุมชนไปสู่ความเจริญ ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา อนามัย และขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม อันจะนำไปสู่ความมั่นคงของชาติและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

^๑ สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๑๐.

^๒ จิรพรรณ กาญจนจิตรา, การพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๓), หน้า ๓๐.

จากแนวทางดังกล่าว ความหมายของการพัฒนาชุมชนเป็นทั้งกระบวนการ (Process) เป็นทั้งวิธีการ (Method) เป็นทั้งโครงการหรือแผนงาน (Program) และเป็นทั้งขบวนการ (Movement) อยู่ในตัวเสร็จ

๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน

เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม^๑ ได้ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมเกี่ยวกับเรื่องบทบาทในการให้การศึกษาทั่วไป ทั้งทางโลกและทางธรรม การเผยแผ่ธรรม โดยศึกษาพระสงฆ์ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในด้านต่าง ๆ คือ พระสงฆ์ช่วยสอนหนังสือ ซึ่งในขณะสอนได้เน้นให้ประชาชนเข้าใจสิทธิและหน้าที่ ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและกิจกรรมอื่นๆ ซึ่งพบว่า พระสงฆ์มีกิจกรรมสูงขึ้นตามพระราชที่บวช และพระสงฆ์ต้องการมีบทบาทในการศึกษาเพิ่มขึ้น โดยประสงค์ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของชาติ ปรับปรุงหลักสูตรวิชาเกี่ยวกับศีลธรรมและศาสนา ในลักษณะที่พระสงฆ์จะเข้าไปสอนได้ ส่วนในด้านการเผยแผ่ธรรมะพระสงฆ์จะให้การอบรมและพัฒนาจิตใจ ออกเยี่ยมประชาชนและนำพัฒนาท้องถิ่น วัด และโรงเรียน และเข้าร่วมในวันสำคัญทางศาสนา

เฉลิม อุตกฤษฎี^๒ กล่าวว่า โครงการพระจริยานิเทศก์ เริ่มโครงการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๑ โดยได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยของคณะสงฆ์ทั้งสองแห่ง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีนักวิชาการทางศาสนาประจำถิ่นเพื่อเป็นที่รวมสถิติข้อมูลและการแก้ปัญหาศาสนาและเพื่อเป็นหน่วยสาธิตพิธีกรรมทางศาสนาในถิ่นนั้น ๆ ให้เป็นไปตามนโยบายของทาง ราชการและของทางคณะสงฆ์อันเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยเร่งรัดพัฒนา กิจกรรมทางด้านศาสนาและสนับสนุนการศึกษาของคณะสงฆ์ระดับต่าง ๆ ซึ่งโครงการพระจริยานิเทศก์เกิดขึ้นได้แก่ โครงการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเด็กและเยาวชนเข้าสู่พระพุทธศาสนาและได้รับการอบรมบ่มนิสัยแต่ยังเยาว์ ในระหว่างปิดภาคเรียนฤดูร้อน โครงการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด จุดประสงค์เพื่อให้วัดได้มีบทบาทช่วยเหลือสังคม ด้วยการช่วยเหลือดูแลเด็กที่พ่อแม่มีภาระต้องออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน ทำให้ไม่สามารถดูแลบุตรหลานของตนเองได้ ผลประโยชน์ที่ตามมาคือ เด็ก ๆ ได้รับการปลูกฝังให้มีจิตใจยึดมั่นอยู่ในศาสนา ได้รับการอบรมให้เป็นผู้มี

^๑เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม, *บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม*, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๙), หน้า ๖๙-๗๕.

^๒เฉลิม อุตกฤษฎี, *การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในงานพัฒนาชุมชน*, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๑), หน้า ๑๓๔.

ศีลธรรม จริยธรรมตั้งแต่ยังเล็ก ๆ และโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จุดประสงค์เพื่อให้เยาวชน ได้มีที่ศึกษาอบรมความรู้เพิ่มเติมทางศาสนาในวันหยุดและได้รับการปลูกฝังศีลธรรมจริยธรรมให้ เป็นคนมีคุณธรรมประจำใจมีจิตสำนึกรับผิดชอบมองเห็นคุณค่าของศาสนาและนำหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนามาช่วยเสริมการเรียนของตนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น สามารถนำหลักธรรมประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

พินิจ ลาภธนานนท์^๑ ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ต่อสังคมว่าพระสงฆ์มีบทบาท สำคัญมากต่อสังคม จากการศึกษาวិเคราะห์ถึงบทบาทและอิทธิพลของพระพุทธศาสนาต่อ สังคมไทย พบว่า พระธรรมอันเป็นองค์ประกอบที่มีบทบาทสำคัญ มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคน ไทย ในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการอบรมทางสังคม ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นก็คือ วัดและ พระสงฆ์ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่เป็นรูปธรรม มีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับสังคมตลอดเวลาโดยเฉพาะ อย่างยิ่งในชนบทวัดและพระสงฆ์มีอิทธิพลและบทบาทในวิถีชีวิตของประชาชนมาก เพราะวัด และพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมด้านจิตใจ ศีลธรรมและพฤติกรรมต่าง ๆ ของประชาชน

นอกจากนี้ บทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือสังคมยังมีอยู่ ๒ เรื่อง คือ แนะนำให้ ทำ ได้แก่ การแนะนำสั่งสอนให้ประชาชนได้ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาและ การทำให้อุทิศ เป็นการแสดงแบบอย่างการครองชีวิตอย่างมีสันโดษ มีเมตตา สัจจะ หิริ โอตตัปปะ บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะด้านการศึกษา คือ

๑) พระสงฆ์จะส่งเสริมการศึกษาของเยาวชนและประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรม โรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในวัด ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ใน วัด รวมทั้งการจัดให้วัดเป็นอุทยานการศึกษา เป็นแหล่งความรู้แก่เยาวชนและประชาชน

๒) พระสงฆ์ร่วมส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม พระพุทธศาสนาเป็นศาสนา ประจำชาติไทยต่อเนื่องยาวนานแต่โบราณกาล แต่ในปัจจุบันการไหลบ่าทางวัฒนธรรมจาก ต่างประเทศ ทำให้เกิดผลเสียต่อวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ พระสงฆ์จึงควรปลูกจิตสำนึกแก่ ประชาชนทางด้านการสร้างจิตสำนึกในการเป็นศาสนาประจำชาติของพุทธศาสนาจิตสำนึกใน หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน และจิตสำนึกในการศึกษาอบรมปฏิบัติธรรมให้เป็นผู้ตื่น ผู้รู้และผู้เบิก บานอยู่เสมอ

^๑ พินิจ ลาภธนานนท์, **บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท**, (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๓๐-๓๒.

๓) พระสงฆ์จะให้การสงเคราะห์แก่ผู้ประสบความทุกข์ยากและเดือดร้อน ในฐานะที่วัดเป็นส่วนหนึ่งในโครงสร้างของสังคมชุมชน เมื่อประชาชนประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน พระสงฆ์จึงควรให้การสงเคราะห์แก่ผู้ประสบความทุกข์ยากเท่าที่จะสามารถทำได้ โดยการให้ธรรมะ คำปรึกษา แนะนำ และการให้กำลังใจ

ถวิล พลเดมา^๑ ได้ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษา พระครูสุธีปริยัตโยดม พบว่า พระครูสุธีปริยัตโยดม เป็นพระที่มีความความตั้งใจที่ช่วยพระพุทธศาสนา ช่วยพัฒนาสังคมและชุมชนทั่วไป โดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องชี้้นำในการพัฒนาบทบาทด้านสังคมวัฒนธรรมที่มองเห็นเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะด้านการจัดการศึกษาเพราะว่าในด้านการจัดการเรียนการสอนนักเรียน และบาลีแก่พระภิกษุสามเณรภายในวัดชัยศรีและเขตใกล้เคียง รวมถึงการอบรมธรรมแก่ประชาชนทั่วไปโดยเฉพาะเน้นให้ประชาชนมีความสามัคคี มีจิตสำนึกสาธารณะเข้าวัดรักษาศีล ซื่อสัตย์สุจริต ประกอบสัมมาอาชีพโดยชอบธรรม นอกจากนี้ พระครูสุธีปริยัตโยดม ยังมีวิธีการส่งเสริมการศึกษาแก่พระสงฆ์สามเณรทั้งฝ่ายสามัญและฝ่ายธรรมไว้ว่ามีการจัดผ้าจีวรถวายแก่พระภิกษุสามเณรที่สอบบาลี มอบรางวัลแก่นักเรียนที่เรียนดีมีความประพฤติดี จัดหาเครื่องพิมพ์ คอมพิวเตอร์ สไลด์ใช้ในการศึกษา หนังสือเรียน จัดตั้งกองทุนการศึกษาธรรม-บาลี ให้ทุนการศึกษาแก่คณะครู นักเรียนเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา เป็นต้น

๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

จากแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาในชุมชนพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ซึ่งเป็นศาสนบุคคลที่ชุมชนให้ความเคารพศรัทธา นับถือและพระสงฆ์ยังมีหน้าที่ให้การอบรมสั่งสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้ชุมชนดำเนินชีวิตได้อย่างราบรื่นและเกิดสันติสุข เพราะพระสงฆ์เป็นผู้แสวงหาหลักธรรมอยู่ตลอดและเป็นผู้รู้ในการบริหารทางด้านจิตใจ รอบรู้ ลึกซึ้งในทางพระพุทธศาสนา จนได้นับค้ำยกย่องว่าเป็นบัณฑิตที่พึงชุมชนโดยให้คำปรึกษาแนะนำ หรือผู้นำในการพัฒนา

กลยุทธ์ที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนไปจนกระทั่งถึงการพัฒนาประเทศ ประชาชนถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญและมีคุณค่ามากที่สุด ซึ่งแต่ละคนก็ย่อมมีพลังความคิด พลังกาย และพลังใจ ที่จะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การพัฒนาที่มีเป้าหมายเพื่อการพึ่งตนเอง จะต้องอาศัยทรัพยากรจากท้องถิ่น ร่วมกันเป็นกลุ่มพลังเพื่อทำงานช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการที่ประชาชน

^๑ถวิล พลเดมา, บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาพระครูสุธีปริยัตโยดม, (เลข : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๔๖), หน้า ๗๗.

เกิดพฤติกรรมการรวมกลุ่มและมีส่วนร่วมได้มากขึ้นนั้น แนวทางที่สำคัญประการหนึ่งคือ รัฐจะต้องกระจายอำนาจ (Decentralization) ไปสู่ชุมชนให้มากที่สุด เพื่อให้เกิดพฤติกรรมการร่วมมือของชุมชน

๒.๗.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วม

คุณ โทชันท์^๑ ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and emotion involvement) ของบุคคลซึ่งผลการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุทำให้กระทำการ (Contribution) เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มอื่นทำให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย และยังกล่าวได้อีกว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การทำงานกับกลุ่มเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความตั้งใจ (ความร่วมมือใจ) โดยกระทำการในห้วงเวลาและลำดับเหตุการณ์ที่ทรงประสิทธิภาพ คือ ถูกจังหวะและเหมาะสม (การประสานงาน) รวมทั้งกระทำการ ดังกล่าวด้วยความรู้สึกผูกพันให้ประจักษ์เชื่อถือไว้ใจได้ (ความรับผิดชอบ) และตามนัยนี้การมีส่วนร่วมจึงเป็นหัวใจของการสร้างเสริมพลังการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม (Teamwork) อีกด้วย ดังนั้นการมีส่วนร่วมในความหมายนี้ จึงหมายถึง การร่วมมือร่วมใจ (Cooperation) การประสานงาน (Coordination) ความรับผิดชอบ (Responsibility) ด้วยความรู้

ขั้นตอนการมีส่วนร่วมหรือขอบเขตการมีส่วนร่วมมี ๖ แบบ คือ

- ๑) การวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการของชุมชน หรือ กลุ่ม
- ๒) การกำหนดแนวทางการดำเนินงานให้บรรลุผลในการแก้ปัญหา หรือบรรลุเป้าหมาย
- ๓) การระดมทรัพยากรทั้งในและนอกชุมชน
- ๔) การปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้
- ๕) การควบคุมติดตามและประเมินผล
- ๖) การจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างยุติธรรม

นอกจากนั้นการมีส่วนร่วมยังจำแนกขั้นตอนตามแนวคิดของ เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม^๒ ได้เสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมจากประสบการณ์ภาคสนามในประเทศไทยว่า ขั้นตอนการมีส่วนร่วม น่าจะมี ๔ ขั้นตอน คือ

^๑คุณ โทชันท์, บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนา, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๒๕), หน้า ๘๓.

^๒เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม, บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๙), หน้า ๑๐๐ - ๑๐๑.

ขั้นที่ ๑ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาของชาวชนบท ขั้นตอนนี้เป็นส่วนแรกที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าชาวชนบทยังไม่สามารถเข้าใจปัญหาและค้นหาสาเหตุของปัญหาด้วยตัวของเขาเอง กิจกรรมต่าง ๆ ที่ตามมาก็ไร้ประโยชน์ เพราะชาวชนบทจะขาดความเข้าใจและมองไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมนั้น สิ่งที่น่าพอใจที่สุดคือ ชาวชนบทเป็นผู้อยู่กับปัญหาและรู้จักปัญหาของตนเองมากที่สุด แต่มนุษยนิยมจะมองปัญหาของตนเองไม่ชัดเจนกว่าจะมีคนมาช่วยวิเคราะห์ถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหาของเขาให้เด่นชัดยิ่งขึ้น เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาน่าจะมีหน้าที่เป็นเหมือนหนึ่งกระจกเงา ที่คอยสะท้อนภาพ หรือเป็นจิตแพทย์ผู้คอยชี้แนะให้ชาวชนบทมองเห็นภาพปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาด้วยตัวของเขาเอง

ขั้นที่ ๒ การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม การวางแผนดำเนินกิจกรรมเป็นขั้นตอนต่อไปที่ขาดไม่ได้ เพราะหากเจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาต้องการแต่ผลงาน มุ่งพัฒนาวัตถุ วัตถุให้สิ้นเสร็จโดยฉับไว ก็จะทำเนิการวางแผนด้วยตนเอง ผลที่ตามมาคือ เมื่อขาดเจ้าหน้าที่ที่ชาวบ้านก็จะไม่สามารถดำเนินการวางแผนพัฒนาหมู่บ้านได้ด้วยตนเอง อาจจะมี ความยากลำบากที่จะผลักดันให้เจ้าหน้าที่ หรือนักพัฒนาทำหน้าที่เป็นเพียงเพื่อนชาวบ้านในการช่วยกันวางแผนเพราะชาวบ้านโดยทั่วไปมีการศึกษาน้อย ซึ่งถ้าเราไม่ให้ชาวบ้านร่วมในขั้นตอนนี้ โอกาสที่ชาวบ้านจะได้รับการศึกษา และพัฒนาตนเองในการวางแผนดำเนินงานก็จะหมดไป เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาต้องทำให้ได้ว่าการศึกษาใดก็ตามต้องเริ่มความยากง่ายเร็วช้าจากกระดับของผู้รับการศึกษา มิใช่จากระดับความรู้ความสามารถของผู้ให้การศึกษา

ขั้นที่ ๓ การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน ถึงแม้ชาวบ้านจะยากจนและขาดแคลนทรัพยากร แต่ชาวบ้านก็มีทรัพยากรที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงานได้ เพราะจากประสบการณ์การทำงานในชนบท อย่างน้อยชาวบ้านก็มีแรงงานเป็นของตนเองเป็นขั้นต่ำสุดที่จะเข้าร่วมได้ และหลายๆ แห่งชาวบ้านสามารถที่จะลงทุนในกิจกรรมหลายประเภทได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชาวบ้านชนบทคิดค้นทนให้กับตัวเองในการดำเนินงานและจะระมัดระวังรักษากิจกรรมที่สร้างขึ้น เพราะเขาจะมีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของซึ่งต่างไปจากสภาพการลงทุนและการปฏิบัติงานทั้งหมดที่เกิดจากปัจจัยภายนอกชุมชน จะมีอะไรเสียหายก็ไม่เดือดร้อนและการบำรุงรักษาจะไม่เกิดขึ้น เพราะเมื่อไม่ใช้ของเขาจะไม่บำรุงรักษาไม่รักและหวงแหน นอกจากนั้นการร่วมปฏิบัติงานด้วยตนเองทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิดและเมื่อเห็นประโยชน์ก็สามารถจะออกดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด และเมื่อเห็นประโยชน์ก็สามารถจะดำเนินกิจกรรมชนิดนั้นด้วยตนเองได้ต่อไป

ขั้นที่ ๔ การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่สำคัญอย่างยิ่งอีกเหมือนกัน เพราะถ้าหากการติดตามและการประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมของชาวชนบท แต่ดำเนินการโดยบุคคลภายนอก ชาวชนบทย่อมจะไม่ได้ประเมินด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์อย่างไรหรือไม่ การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไปจึงอาจประสบความสำเร็จยากลำบาก เพราะชาวชนบทไม่ได้ประเมินตนเองให้รู้แจ้งว่าดีหรือไม่อย่างไร ถึงแม้ว่าจะมีผู้โต้แย้งว่า การประเมินที่เที่ยงธรรมที่สุดน่าจะมาจากบุคคลภายนอกที่ไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมนั้น แต่ถ้าคิดถึงจุดมุ่งหมายที่มุ่งพัฒนาคน การคำนึงถึงแต่ความเที่ยงธรรมในแนวความคิดของคนนอกย่อมไร้ประโยชน์ การผสมผสานระหว่างคนภายนอกกับชาวชนบทน่าจะเกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์มากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากส่วนประกอบของคนนอกไม่ได้เกี่ยวข้องกับกิจกรรม เช่น ชาวบ้านอื่นมารวมประเมินด้วย ก็จะก่อให้เกิดประโยชน์น้อย เพราะนอกจากจะเป็นการเผยแพร่กิจกรรมออกไปสู่ภายนอกชุมชนแล้ว ชาวชนบทเองจะเข้าใจและมองเห็นคุณค่าของสิ่งนั้นคล้ายคลึงกัน

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญมากในความสำเร็จของการพัฒนาในชนบท โดยได้สรุปแนวความคิดไว้ว่าการพัฒนาที่ดีที่สุดและถาวรที่สุดนั้นควรที่จะเกิดจากพลังและขีดความสามารถของประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมอย่างมากที่สุดในการวางแผนและพัฒนาชุมชนของตนเอง จะทำให้สามารถพัฒนาได้ตรงกับความต้องการของประชาชน ทำให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาและมีความรู้ว่าเป็นเจ้าของผลผลิตของการพัฒนาด้วย

ดังนั้น การมีส่วนร่วม จึงหมายถึงคนทั้งหมดและหน่วยงานทั้งหมดร่วมคิดด้วยกันร่วมวางแผนด้วยกัน ร่วมทำด้วยกัน ด้วยความเอื้ออาทรต่อกัน และด้วยการเรียนรู้ร่วมกัน ไม่ใช่โดยเผด็จการ โดยการมีส่วนร่วมนี้เป็นการคำนึงถึงศักดิ์ศรีในความเป็นคน และคำนึงถึงศักยภาพในการสร้างสรรค์ของคนทุกคน นี่เป็นไปตามหลักกรรมและเมื่อเป็นไปตามนี้ คนที่มีส่วนร่วมทั้งหมดจะมีความสุขและมีความสร้างสรรค์เป็นอย่างยิ่ง ก่อให้เกิดพลังงานทางสังคม (Social energy) อันมีที่มาที่เอาชนะอุปสรรคทั้งปวงได้

๒.๘ แนวคิดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และวิทยาลัยสงฆ์เลย

๒.๘.๑ ประวัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย เป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงของคณะสงฆ์ไทยฝ่ายมหานิกาย ซึ่งสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์

พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสถาปนาขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๔๓๒ เดิมชื่อว่า “มหาธาตุวิทยาลัย” และมีพระบรมราชโองการเปลี่ยนนามใหม่ว่า “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๙ โดยมีพระราชประสงค์จะให้เป็นอนุสรณ์เฉลิมพระเกียรติยศของพระองค์สืบไป ดังปรากฏในการประกาศเป็นพระราชปรารภในการก่อพระกฤษสังฆิกเสนาสน์ราชวิทยาลัย ดังนี้

ศุภมัสดุพระพุทธศาสนกาล เป็นอดีตกาลล่วงแล้ว ๒๔๓๙ พรรษา ปรัตยูกาล จันทรคตินิยม จุลศักราช ๑๒๕๘ วาระสังวัจจระ ภัทรบาทมาศ ชุณหปัชษสังฆมัตถิธีระวิวารสุริยคติกาล รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕ กันยายนมาศ เตรสมะมาสาหะคุณพิเศษ ปริเขตกาลกำหนด พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา-จุฬาลงกรณ์ มีพระดำริว่าจำเดิมแต่ได้เสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ บรมราชาภิเศกแล้ว ได้ทำนุบำรุงพระพุทธานุภาพ ให้ถาวรรุ่งเรืองเจริญขึ้นโดยลำดับ แต่พระสังฆธรรมในพระบรมพุทธานุภาพนี้ย่อมมีเหตุปัจจัยอาศัยกันและกัน เมื่อพระปริยัติสังฆธรรมเจริญแพร่หลายอยู่พระปฏิบัติสังฆธรรมจึงจะเจริญไปพลอยได้ เมื่อพระปฏิบัติสังฆธรรมไปพลอยอยู่พระปฏิเวธสังฆธรรมจึงจะสมบูรณ์ได้ พระปริยัติสังฆธรรมย่อมเป็นรากเหง้าเค้ามูลแห่งพระศาสนาฯ จะดำรงอยู่และเจริญขึ้นก็ด้วยพระปริยัติสังฆธรรมและมีวิวัฒนาการตามลำดับดังนี้

๒.๘.๒ วิวัฒนาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ยุคที่ ๑ คือ ยุคหลังโปรดเกล้า ฯ พระราชทานนามใหม่

ตามที่ได้มีการจัดตั้งวิทยาลัยที่เล่าเรียนพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงขึ้น ๒ แห่ง คือ เป็นที่เล่าเรียนของพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกนิกาย ให้ตั้งที่วัดบวรนิเวศวรวิหารพระราชทานนามว่า “มหามกุฏราชวิทยาลัย” เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติยศสมเด็จพระบรมราชชนกนารถ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ และให้เป็นสถานที่เล่าเรียนของพระสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย ให้ตั้งที่วัดมหาธาตุมหาวีหαρมีนามว่า “มหาธาตุวิทยาลัย” ได้เปิดการเล่าเรียนเมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๐๘ สืบมาแต่สังฆิกเสนาสน์สำหรับมหาธาตุวิทยาลัยนี้ยังไม่เป็นสมควรแก่การ เล่าเรียนและต่อมาสังฆิกเสนาสน์สำหรับมหาธาตุวิทยาลัย ได้พระราชทานเปลี่ยนนามให้ว่า “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” เพื่อให้เป็นที่เฉลิมพระเกียรติสืบไป

ต่อมาพระพิมลธรรม (ช้อย ฐานตตมมหาเถร) ได้มีหนังสือนิมนต์พระเถระจากวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ และวัดอื่น ๆ จำนวน ๕๗ รูป ฆราวาสอีกจำนวนหนึ่งได้เข้ามาประชุมปรึกษากัน ณ หอปริยัติวัดมหาธาตุฯ ในวันจันทร์ที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๔๔๙ การประชุมในครั้งนี้นั้น ประกอบด้วยบรรพชิต ๗ รูป และฆราวาส ๔ คน ทุกท่านจะได้รับเอกสารบันทึกโครงการปรับปรุงมหาธาตุวิทยาลัย หรือมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จัดทำโดยหลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งท่านได้ให้

ถือเป็น ความลับและอ่านได้เฉพาะผู้ที่ได้รับเชิญมาประชุมร่วมกันเท่านั้น เพื่อสืบสานพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้านการพัฒนาบุคลากรของประเทศให้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน มีความสามารถในการรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้นและได้จัดประชุมพระเถระานุเถระฝ่ายมหานิกายอีกครั้ง ซึ่งมีจำนวน ๕๗ รูป เมื่อวันที่ ๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๐ และประกาศให้มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัยดำเนินการจัดการศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงในระดับมหาวิทยาลัย เปิดสอนระดับปริญญาตรี คณะพุทธศาสตร์เป็นคณะแรก เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ และมีการพัฒนาการตามลำดับ ดังนี้

พ.ศ. ๒๕๐๐ ปรับเปลี่ยนระบบการวัดผลมาเป็นระบบหน่วยกิต โดยกำหนดให้ พระนิสิตต้องศึกษาอย่างน้อย ๑๒๖ หน่วยกิต และปฏิบัติศาสนกิจ ๑ ปี ก่อนรับปริญญาบัตร

พ.ศ. ๒๕๐๕ เปิดคณะครุศาสตร์

พ.ศ. ๒๕๐๖ เปิดสอนหลักสูตรแผนกอบรมครุศาสตร์ศึกษาระดับประกาศนียบัตรและเปิดสอนคณะเอเชียอาคเนย์และเปลี่ยนเป็นคณะมานุษยสังคมศาสตร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖

พ.ศ. ๒๕๑๒ ปรับหลักสูตรแผนกอบรมครุศาสตร์ศึกษาเป็นวิทยาลัยครุศาสตร์ศึกษา และปรับเปลี่ยนหน่วยกิตเป็น ๒๐๐ หน่วยกิต

ยุคที่ ๒ คือ ยุคพัฒนาปรับปรุงการศึกษาของคณะสงฆ์

การจัดการเรียนการสอนช่วง ๒ ทศวรรษแรก ยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากคณะสงฆ์ และรัฐเท่าที่ควร ทำให้ประสบปัญหาด้านสถานะของมหาวิทยาลัยและงบประมาณเป็นอย่างมาก แต่ก็สามารถจัดการศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง

พ.ศ. ๒๕๑๒ คณะสงฆ์ไทย โดยมหาเถรสมาคม ได้ออกคำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่อง “การศึกษาของมหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๑๒” และเรื่อง “การศึกษาของสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๑๒” คำสั่งทั้ง ๒ ฉบับนี้ส่งผลให้มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย มีสถานะเป็นสถาบันการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย โดยสมบูรณ์

พ.ศ. ๒๕๒๑ เริ่มขยายการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาไปยังส่วนภูมิภาค เริ่มตั้งแต่วิทยาเขตแห่งแรกที่จังหวัดหนองคายและได้ขยายไปยังจังหวัดอื่น ๆ ที่มีความพร้อมในด้านบุคลากร งบประมาณและอาคารสถานที่

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยมีวิทยาเขตในกำกับดูแล ทั่วประเทศ ๑๐ แห่ง วิทยาลัยสงฆ์ ๔ แห่ง ห้องเรียน ๑๐ แห่ง และห้องเรียนสมทบที่จังหวัดสงขลา ๑ แห่ง ประเทศเกาหลีใต้ ๑ แห่ง และประเทศไต้หวัน ๑ แห่ง

พ.ศ. ๒๕๒๖ มหาวิทยาลัยได้ปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรระดับปริญญาตรีใหม่ โดยลดจำนวนหน่วยกิต ๒๐๐ หน่วยกิต ให้เหลือ ๑๕๐ หน่วยกิต ปรับปรุงระบบการบริหารวิชาการใหม่ โดยแบ่งออกเป็น ๔ คณะ คือ คณะพุทธศาสตร์ คณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และคณะสังคมศาสตร์

พ.ศ. ๒๕๒๗ รัฐบาลโดยการนำของ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้ดำเนินการเสนอร่างพระราชบัญญัติกำหนดวิถีสถาณะผู้สำเร็จวิชาการทางพระพุทธศาสนา และรัฐสภาได้ให้ความเห็นชอบ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงลงพระปรมาภิไธย แล้วประกาศใช้เป็นกฎหมายตั้งแต่วันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๗ เป็นต้นมา มีผลทำให้ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีศักดิ์และสิทธิ์แห่งปริญญา เช่นเดียวกับกับผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ที่รัฐให้การรับรอง

พ.ศ. ๒๕๓๔ มหาวิทยาลัยได้จัดตั้งศูนย์การศึกษาที่วัดศรีสุदारาม เขตบางขุนนนท์ กรุงเทพฯ ปัจจุบันใช้เป็นสถานที่ศึกษาของนิสิตปีที่ ๑ - ๔ ของคณะครุศาสตร์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

พ.ศ. ๒๕๓๕ คณะกรรมการการศึกษาสงฆ์ ซึ่งมีสมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นประธาน ได้ออกระเบียบคณะกรรมการการศึกษาของสงฆ์ ว่าด้วยการจัดการศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยมหาวิทยาลัยสามารถจัดการศึกษาและการบริหารให้เป็นไปตามระบบสากล

พ.ศ. ๒๕๔๐ มหาวิทยาลัยมีพระราชบัญญัติ กำหนดวิถีสถาณะของผู้สำเร็จวิชาการทางพระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๒๗ แล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่มีกรรับรองสถานภาพความเป็นนิติบุคคลของมหาวิทยาลัยเหมือนมหาวิทยาลัยทั่วไป จึงทำให้ไม่สามารถขยายการจัดการศึกษาในระดับปริญญาโท และปริญญาเอก ตามวัตถุประสงค์และนโยบายของมหาวิทยาลัยได้

ยุคที่ ๓ คือ ภายหลังจากมีพระราชบัญญัติรับรองมหาวิทยาลัย

ภายหลังที่ใช้ระยะเวลาดำเนินการกิจกรรมการเรียนการสอนมานานถึง ๔๕๐ ปี จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๕๔๐ รัฐบาล โดยการนำของ ฯพณฯ พลเอกเชาวลิต ยงใจยุทธ ได้เสนอให้รัฐสภาตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราชทรงลงพระปรมาภิไธย เมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๐ และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ ส่งผลให้มหาวิทยาลัยมี

พระราชบัญญัติและเป็นนิติบุคคลที่ไม่เป็นส่วนราชการและไม่เป็นรัฐวิสาหกิจ เน้นจัดการศึกษา
วิชาการ ด้านพระพุทธศาสนา ตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน

๒.๘.๓ การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยในปัจจุบัน

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้มีการจัดการเรียนการสอนระดับ
ปริญญาตรี ๔ คณะ ดังรายละเอียดดังนี้

๑) คณะพุทธศาสตร์ เปิดสอน ๕ สาขาวิชาคือ ภาควิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชา
ศาสนาและปรัชญา ภาควิชาบาลีและสันสกฤต

๒) คณะครุศาสตร์ เปิดสอน ๕ สาขาวิชา คือภาควิชาบริหารการศึกษาและกิจการ
คณะสงฆ์ ภาควิชาปริยัติธรรมและจริยศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

๓) คณะมนุษยศาสตร์ ประกอบด้วย ๓ ภาควิชา คือ ภาควิชาภาษาไทย ภาควิชา
ภาษาต่างประเทศ ภาควิชาจิตวิทยา

๔) คณะสังคมศาสตร์ ประกอบด้วย ๓ ภาควิชา คือ ภาควิชารัฐศาสตร์ ภาควิชา
เศรษฐศาสตร์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

และในระดับบัณฑิตวิทยาลัย มีการจัดการศึกษา ๒ ระดับ คือ

๑) หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต เปิดสอน ๔ สาขาวิชา คือ สาขาวิชาบาลี
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สำหรับพระภิกษุ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สำหรับคฤหัสถ์สาขาวิชา
ปรัชญาและสาขาธรรมนิเทศ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต หลักสูตรนานาชาติ (Buddhist
studies) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๒) หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต เปิดสอน สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

นอกจากนี้ยังมีการขยายการศึกษาของมหาวิทยาลัยจากส่วนกลางสู่ส่วนภูมิภาค เป็น
วิทยาเขต ซึ่งดำเนินการเรียนการสอนในส่วนภูมิภาค ทั้งหมดมี ๑๐ แห่ง วิทยาลัยสงฆ์ ๔ แห่ง
ห้องเรียน ๑๐ แห่ง และห้องเรียนสมทบอีก ๑ ห้องเรียน ประเทศเกาหลีใต้ ๑ แห่ง ประเทศ
ไต้หวัน ๑ แห่ง อันประกอบด้วย วิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ ห้องเรียน ห้องเรียนสมทบและที่
ต่างประเทศ ตามรายละเอียดพอสังเขป ดังต่อไปนี้

๑) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตหนองคาย

๒) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

๓) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

๔) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๕) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

- ๖) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
- ๗) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
- ๘) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
- ๙) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
- ๑๐) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส

วิทยาลัยสงฆ์และห้องเรียนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง ได้ขยายออกไปดำเนินการเรียนการสอนในส่วนภูมิภาค คือ

- ๑) วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ตั้งอยู่ที่วัดนครสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ มี ๓ คณะ ประกอบด้วย คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์
- ๒) วิทยาลัยสงฆ์นครพนม ตั้งอยู่ที่วัดพระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา สาขาภาษาอังกฤษ
- ๓) วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ตั้งอยู่ที่วัดพระธาตุหริภุญชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา และคณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
- ๔) วิทยาลัยสงฆ์เลย ตั้งอยู่ที่วัดศรีวิชัยวนาราม อำเภอเมือง จังหวัดเลย คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาการสอนภาษาไทย
- ๕) ห้องเรียนจังหวัดพิษณุโลก ตั้งอยู่ที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เปิดสอนคณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาปรัชญา คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาจริยศึกษา
- ๖) ห้องเรียนจังหวัดสิงห์บุรี ตั้งอยู่ที่วัดพิบูลทอง อำเภอท่าช้าง จังหวัดสิงห์บุรี เปิดสอนคณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
- ๗) ห้องเรียนจังหวัดเพชรบูรณ์ ตั้งอยู่ที่วัดไพรสนต์ศักดิ์ดาราม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เปิดสอนคณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาศาสนา
- ๘) ห้องเรียนจังหวัดฉะเชิงเทรา ตั้งอยู่ที่วัดโสธรวนารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เปิดสอนคณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
- ๙) ห้องเรียนจังหวัดกาญจนบุรี ตั้งอยู่ที่วัดไชยชุมพลชนะสงคราม อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี เปิดสอนคณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๑๐) ห้องเรียนจังหวัดปัตตานี ตั้งอยู่ที่ถนนโรงเหล้าสาย ข (ทางเข้าวัดหลักเมือง) อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาศาสนา (วิทยาเขตนครศรีธรรมราช)

๑๑) ห้องเรียนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ตั้งอยู่ที่วัดพัฒนาราม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาศาสนา (วิทยาเขตนครศรีธรรมราช)

๑๒) ห้องเรียนจังหวัดร้อยเอ็ด ตั้งอยู่ที่วัดบูรพาภิราม อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาการสอนภาษาไทย (วิทยาเขตขอนแก่น)

๑๓) ห้องเรียนจังหวัดศรีสะเกษ ตั้งอยู่ที่วัดสระกำแพงใหญ่ อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ เปิดสอน ภาควิชาพระพุทธศาสนา สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (วิทยาเขตอุบลราชธานี)

๑๔) ห้องเรียนจังหวัดลำปาง ตั้งอยู่ที่วัดบุญวาทย์วิหาร อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (วิทยาเขตแพร่)

๑๕) ห้องเรียนจังหวัดบุรีรัมย์ ตั้งอยู่ที่วัดพระพุทธรูปเขากระโดง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (วิทยาเขตสุรินทร์)

๑๖) ห้องเรียนจังหวัดน่าน ตั้งอยู่ที่วัดพระธาตุแช่แห้ง กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๑๗) ห้องเรียนจังหวัดเชียงราย ตั้งอยู่ที่วัดพระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (วิทยาเขตพะเยา)

วิทยาลัยสมทบมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย

๑) วิทยาลัยพระพุทธศาสนาองกุก ขอนบอบ สาธารณรัฐเกาหลี เปิดสอนคณะพุทธศาสตร์ ภาควิชาพระพุทธศาสนา เปิดสอน สาขาวิชามหาบัณฑิตศึกษา

๒) มหาวิทยาลัยวิทยาลัย วัดถาวรธรรม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เปิดสอนคณะพุทธศาสตร์ ภาควิชาพระพุทธศาสนา เปิดสอนสาขาวิชามหาบัณฑิตศึกษา

๓) มหาวิทยาลัยสงขลียง จู ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน (ไต้หวัน) เปิดสอนคณะพุทธศาสตร์ ภาควิชาพระพุทธศาสนา เปิดสอน สาขาวิชามหาบัณฑิตศึกษา

๒.๘.๔ โครงสร้างและหลักสูตร

โครงสร้างของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตฉบับใหม่นี้ ได้รับการแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอของผู้เข้าร่วมสัมมนา สภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ และสภามหาวิทยาลัยมีมติในการประชุมครั้งที่ ๓/๒๕๓๘ เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม

๒๕๓๘ อนุมัติให้หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นหลักสูตรของมหาวิทยาลัย ต่อมา คณะกรรมการการศึกษาของคณะสงฆ์ได้มีมติในการประชุมครั้งที่ ๓/๒๕๓๘ เมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๓๘ เห็นชอบอนุมัติให้ใช้หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นหลักสูตรของมหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์

๑) หลักสูตรคณะพุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ๘ สาขาวิชา คือ สาขาวิชาเอกพระพุทธศาสนา วิชาโทโบราณคดี วิชาเอกพระอภิธรรม วิชาเอกภาษาบาลี วิชาภาษาสันสกฤต วิชาเอกบาลีพุทธศาสตร์ วิชาเอกปรัชญา วิชาเอกศาสนา

๒) หลักสูตรครุศาสตร์ ประกอบด้วย ๕ สาขาวิชา คือ วิชาเอกการบริหารการศึกษา วิชาเอกการศึกษานอกระบบ วิชาเอกสังคมศึกษา วิชาเอกจริยศึกษา วิชาเอกจิตวิทยาการศึกษา และการแนะแนว วิชาเอกคณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์ วิชาเอกการสอนภาษาไทย วิชาเอกการสอนพระปริยัติธรรม วิชาเอกการสอนภาษาอังกฤษ

๓) หลักสูตรมนุษยศาสตร์ ประกอบด้วย ๙ สาขาวิชา คือ วิชาเอกภาษาไทย วิชาเอกวรรณคดีไทย วิชาเอกภาษาญี่ปุ่น วิชาเอกภาษาจีน วิชาโทภาษาลาว วิชาโทภาษาเขมร วิชาเอกภาษาอังกฤษ วิชาเอกประวัติศาสตร์ วิชาเอกพุทธจิตวิทยา

๔) หลักสูตรคณะสังคมศาสตร์ ประกอบด้วย ๕ สาขาวิชา คือ วิชาเอกรัฐศาสตร์ วิชาเอกสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา วิชาเอกนิเทศศาสตร์ วิชาเอกเศรษฐศาสตร์ วิชาเอกสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

ตารางที่ ๒.๑

โครงสร้างหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต พ.ศ. ๒๕๓๘

หลักสูตร	พุทธศาสตร์	ครุศาสตร์	สังคมศาสตร์	มนุษยศาสตร์
วิชาแกนพระพุทธศาสนา	๕๐	๕๐	๕๐	๕๐
วิชาการศึกษาทั่วไป	๓๐	๓๐	๓๐	๓๐
วิชาเอก	๔๘	๓๐	๖๖	๖๖
วิชาโท	๑๘	๑๘	๑๘	๑๖
วิชาเลือกเสรี	๖	๖	๗	๔
วิชาชีพครู	-	๓๐	-	-
รวมหน่วยกิตไม่ต่ำกว่า	๑๕๐	๑๖๒	๑๕๐	๑๕๐

ที่มา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ๒๕๔๖: ๑๒

๒.๘.๔ ปรัชญา ปณิธาน และ พันธกิจของมหาวิทยาลัย

- ๑) ปณิธาน โลกสุมิ ปชฺโชโต แปลว่า ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก
- ๒) ปณิธาน ศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูง
- ๓) พันธกิจ ผลิตบัณฑิต วิจัยและพัฒนา ส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคมและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

๒.๘.๕ วัตถุประสงค์

- ๑) พัฒนามหาวิทยาลัยให้สามารถปฏิบัติการหลัก ทั้งในด้านการผลิตบัณฑิต การพัฒนาวิชาการ การวิจัย การบริการแก่ชุมชนและการส่งเสริมพระพุทธศาสนา และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อนำสถาบันพระพุทธศาสนา สังคม และประเทศไทย ไปสู่ทิศทางการที่พึงประสงค์
- ๒) พัฒนาศักยภาพของมหาวิทยาลัยให้เป็นศูนย์กลางการศึกษา ค้นคว้า วิจัย ให้เกิดความเป็นเลิศทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการศึกษา วิจัย พุทธธรรม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ ของสังคม
- ๓) พัฒนาสถานภาพปรับโครงสร้างและระบบการบริหารของมหาวิทยาลัย ให้กะทัดรัด มีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้บรรลุเป้าหมายตามแผนพัฒนา
- ๔) พัฒนาคุณภาพนิสิตและบุคลากรในมหาวิทยาลัย ให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความรับผิดชอบต่อตนเอง มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาและสังคมโดยส่วนรวม
- ๕) พัฒนามหาวิทยาลัยให้เป็นอย่างกลางบริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีเป้าหมายที่จะพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ ๙ ประการ คือมีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา รู้จักเสียสละประโยชน์เพื่อส่วนรวม รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม มีโลกทัศน์กว้างไกล มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม

๒.๘.๖ ประวัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาลัยสงฆ์เลย วัดศรีวิชัยวนาราม อำเภอเมือง จังหวัดเลย

ยุคที่ ๑ คือ ยุคก่อตั้งและดำเนินการศูนย์การศึกษาสงฆ์จังหวัดเลย

ศูนย์การศึกษาสงฆ์จังหวัดเลยสังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ซึ่งมีประวัติความเป็นมาพอสังเขป คือ ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๘ พระราชสารเวที เจ้าอาวาสวัดธาตุดุ และรองเจ้าคณะภาค ๙ มีความดำริจัดตั้งมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อเป็นสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรในจังหวัดขอนแก่น ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการสนับสนุนของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) และอนุมัติให้จัดตั้งวิทยาเขตขอนแก่น ตามหนังสือที่ ๗๑๔ / ๒๕๒๘ ลงวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๒๘ และได้มีการแต่งตั้งพระราชสารเวที (พระธรรมวิสุทธิท้าวจารย์) เป็นผู้รักษาการตำแหน่งรองอธิการบดี ซึ่งได้ทำการเปิดภาคเรียน การศึกษาคณะพุทธศาสตร์ สาขาเอกศาสนา เป็นสาขาแรกมีนิสิตจำนวน ๒๑ รูป

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เปิดสอน ๓ คณะประกอบด้วย คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาศาสนา สาขาปรัชญา คณะครุศาสตร์สาขาวิชา สังคมศึกษา สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ สาขาวิชาสังคม วิทยาและมนุษยวิทยา สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ และระดับบัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชาพระพุทธศาสนา และมีการขยายออกเป็นวิทยาลัยสงฆ์อีกแห่งหนึ่ง คือ วิทยาลัยสงฆ์เลย วัดศรีวิชัยวนาราม อำเภอเมือง จังหวัดเลย เปิดสอนคณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชา ศาสนา และคณะครุศาสตร์ สาขาวิชาการสอนภาษาไทยและขยายห้องเรียนอีกแห่งหนึ่งมีวัดบูรพาภิราม อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

ด้วยทางคณะสงฆ์จังหวัดเลยได้ดำริพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ให้สูงขึ้น โดยการนำของ พระสุนทรปริยัติเมธี (พรหมา จันทโสภโณ ป.ธ.๕ ปัจจุบันดำรงสมณศักดิ์ที่พระเทพสิทธิ มงคล) ได้ดำเนินการจัดประชุมพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะ อำเภอ และรองเจ้าคณะอำเภอทุกอำเภอในเขตจังหวัดเลย โดยมีพระครูวิชัยกิจจานุกุล เลขาธิการเจ้าคณะจังหวัดเลย และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประชาวัชร์ โภธิประชา เป็นผู้ประสานงานในการจัดประชุม เมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ เวลา ๐๙.๒๙ น. ณ ศาลาการเปรียญศรีอรุณเมธี ท่านเจ้าคุณพระสุนทรปริยัติเมธี เป็นประธานฝ่ายสงฆ์ นายจินดา ศุภกรรม ศึกษาธิการจังหวัดเลย เป็นประธานฝ่ายฆราวาสบุคคลากรที่ได้รับเชิญเข้าร่วมประชุมฝ่ายสงฆ์ จังหวัดขอนแก่น มีพระครูปริยัติสารเมธี รองคณบดีคณะครุศาสตร์ วิทยาเขตขอนแก่น พร้อมด้วย อาจารย์อุตร จันทวัน และคณาจารย์จากสถาบันราชภัฏเลย โดยมี ศ.บุญช่วย ศิริเกษ

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร อาจารย์วัชรระ ผ่านพรม คณบดีคณะครุศาสตร์ อาจารย์คำหมูน ถมมา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอกฉันท จารุเมธีชน มติในที่ประชุมเห็นชอบเป็นเอกฉันท์ว่า “ให้สภาสงฆ์ จังหวัดเลย จัดการศึกษาระดับบาลีอุดมศึกษาขึ้น ณ วัดศรีวิชัยวนาราม ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย ในปีการศึกษา ๒๕๓๘ โดยการบริหารขึ้นสังกัด มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ วิทยาเขตขอนแก่น” ขณะเดียวกัน มติที่ประชุมได้เสนอแต่งตั้ง คณะกรรมการดำเนินงาน มีพระสุนทรปริยัติเมธี เป็นประธานกรรมการ พระครูวิบูลคณานุกิษฏ์ (ปัจจุบัน พระรัตนกวี รองเจ้าคณะจังหวัดเลย) พระครูอดุลสังฆการ (ปัจจุบันพระพุทธิรังษี รองเจ้าคณะจังหวัดเลย) เป็นกรรมการ พระครูวิชัยกิจจานุกูล เป็นกรรมการและเลขานุการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจักษ์ โพธิประสา เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ คณะกรรมการดังกล่าว มีอำนาจและหน้าที่เขียนโครงการจัดการศึกษาระดับบาลีอุดมศึกษา (ขยายห้องเรียนจากวิทยาเขตขอนแก่น) ขึ้นเป็นห้องเรียน สังกัดมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ วิทยาเขตขอนแก่น วัดธาตุ (พระอารามหลวง) ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ยุคที่ ๒ คือ ยุคก่อตั้งวิทยาลัยสงฆ์เลย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น โดยคณะกรรมการดำเนินงานชุดเดิม ได้เสนอโครงการต่อสภาสงฆ์เลย เมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๗ มติที่ประชุม เห็นชอบในโครงการจัดการศึกษาระดับบาลีอุดมศึกษาและได้เสนอเพิ่มเติมเกี่ยวกับ กองทุนบริหารการศึกษา จำนวน ๓ ล้านบาท โดยความอนุเคราะห์ของพระครูภาวนาวิสุทธิญาณ รองเจ้าคณะอำเภอด่านซ้าย เป็นองค์อุปถัมภ์เงินจำนวนดังกล่าว

เมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ คณะกรรมการดำเนินงานได้นำเสนอโครงการดังกล่าวต่อสภาวิชาการมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ วิทยาเขตขอนแก่น และในคราวประชุม ครั้งที่ ๑/๒๕๓๘ วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๘ สภาวิชาการและวิทยาเขตขอนแก่นมีมติเห็นชอบและได้ดำเนินการเสนอต่อสภาวิชาการมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร

ในการประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๓๘ เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๓๘ ของสภาวิชาการมหาวิทยาลัย วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร มีมติอนุมัติให้สภาสงฆ์จังหวัดเลยจัดการศึกษาระดับบาลีอุดมศึกษาได้ แต่นำพระนิสิตไปฝากเรียนที่คณะครุศาสตร์ วิทยาเขตขอนแก่น มีจำนวนนิสิตรุ่นแรก จำนวน ๓๕ รูป

ในการประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๓๙ เมื่อวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๙ สภามหาวิทยาลัยมีมติอนุมัติให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น จัดตั้งศูนย์การศึกษาที่วัดศรีวิชัยวนาราม อำเภอเมือง จังหวัดเลย โดยพระสุนทรปริยัติเมธี เป็นผู้ช่วยอธิการบดีประจำศูนย์การศึกษาจังหวัดเลยรูปแรก

ต่อมาสภามหาวิทยาลัยมีมติในคราวประชุมครั้งที่ ๘/๒๕๔๑ เมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๔๑ ให้ยกฐานะศูนย์การศึกษาเลยเป็นวิทยาลัยสงฆ์เลย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขยายการศึกษาระดับ อุดมศึกษา คือ คณะครุศาสตร์ให้ตอบสนองความต้องการของผู้ศึกษา ตามเวลาและโอกาสอันสมควรเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลในการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึงแก่ผู้ด้อยโอกาส เพื่อเปิดโอกาสให้บุคลากรในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมดำเนินการศึกษาระดับบาลี อุดมศึกษา ในด้านการบริหารและวิชาการ ให้เกิดประโยชน์แก่พระภิกษุสามเณรในชนบท และสามารถนำความรู้ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่ประชุมได้ให้ พระรัตนกวี รองเจ้าคณะจังหวัดเลย รูปที่ ๑ รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เลย รูปแรก ลำดับต่อมาทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่นก็ได้แต่งตั้งให้ พระครูสิริวิชัยธัช ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เลย เป็นรูปที่ ๒ บริหารการศึกษาของวิทยาลัยสงฆ์มาจนถึงปัจจุบัน

๒.๘.๗ โครงสร้างการบริหารของวิทยาลัยสงฆ์เลย

โครงสร้างการบริหารของวิทยาลัยสงฆ์เลย ยังขึ้นตรงในการบริหารของส่วนงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ซึ่งควบคุมและดูแลดำเนินงานวิชาการ งบประมาณ ซึ่งประกอบด้วยส่วนงานสำนักงานวิทยาเขตขอนแก่น สำนักงานวิชาการ วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น วิทยาลัยสงฆ์เลย ห้องเรียนจังหวัดร้อยเอ็ด ห้องเรียนบัณฑิตวิทยาลัย สำนักงานส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

สำหรับวิทยาลัยสงฆ์เลยมีโครงสร้างการบริหารประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารบุคลากรประจำวิทยาลัยสงฆ์เลย ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เลย หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป หัวหน้าฝ่ายวางแผนและวิชาการ หัวหน้าภาควิชาปรัชญาและศาสนา หัวหน้าภาควิชาหลักสูตรและการสอน เจ้าหน้าที่การบัญชีและการเงิน เจ้าหน้าที่บรรณารักษ์และคณาจารย์สอนประจำ

๒.๘.๘ โครงสร้างของหลักสูตรและการสอน

๑) การเปิดหลักสูตรและการสอนของวิทยาลัยสงฆ์เลยในปัจจุบันนี้ ได้เปิดการสอน ๒ คณะ คือ คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาเอกการสอนภาษาไทย ปัจจุบันมีพระนิสิตชั้นปีที่ ๑-๔ จำนวน

๑๑๓ รูป คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาเอกศาสนา (หลักสูตรพระสังฆาธิการ) ปัจจุบันมีพระนิสิต
ชั้นปีที่ ๑ - ๔ จำนวน ๘๙ รูป

๒) หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู หลักสูตร ๑ ปี ทำการเปิดสอนตั้งแต่ปี พ.ศ.
๒๕๔๕ ได้ดำเนินการสอนจากรุ่นที่ ๑-๙ และปัจจุบันเป็นรุ่นที่ ๑๐ มีจำนวน ๗๐ รูป / คน

๓) โครงการและกิจกรรมเสริมหลักสูตร ที่วิทยาลัยสงฆ์ได้ดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน
ประกอบด้วย โครงการปฏิบัติธรรมวิปัสสนากรรมฐานวิทยาลัยสงฆ์เลย โครงการจัดนิทรรศการ
เนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โครงการส่งเสริมนิสิตสอนศีลธรรมในโรงเรียน โครงการ
ธรรมส์จรรยาพัฒนาจิตใจ โครงการเผยแพร่ธรรมทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์ โครงการประชาสัมพันธ์
แนะแนวการศึกษา โครงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

๔) หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นหลักสูตรที่มุ่ง
กลุ่มเป้าหมายและส่งเสริมพัฒนาพระสังฆาธิการ และครูสอนปริยัติธรรมให้มีความรู้ความเข้าใจ
ในการบริหารการคณะสงฆ์ นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่ การแก้ปัญหาและพัฒนา
พระพุทธศาสนาและสังคม พร้อมทั้งเป็นการเพิ่มวุฒิทางการศึกษาเพื่อพัฒนาสู่การศึกษาใน
ระดับอุดมศึกษาต่อไป เป็นหลักสูตรประกาศนียบัตร มี ๒๔ หน่วยกิต ประกอบด้วยวิชาบังคับ ๑๘
หน่วย วิชาเลือก ๖ หน่วยกิต ระยะเวลาในการศึกษาตลอดหลักสูตร ๑ ปีหรือไม่ต่ำกว่า ๒ ภาค
การศึกษาปกติ แต่อย่างมากไม่เกิน ๒ เท่าของระยะเวลาการศึกษาปกติของหลักสูตร

๕) โครงการการจัดการศึกษาเพิ่มเติมในแผนพัฒนาระยะที่ ๙ มี ๒ คณะ ได้แก่ คณะ
สังคมศาสตร์ สาขาวิชาเอกรัฐศาสตร์ (การเมืองการปกครอง) กำลังดำเนินการ และคณะ
มนุษยศาสตร์ สาขาวิชาเอกภาษาอังกฤษ (กำลังดำเนินการ)

๖) โครงการและกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ทางวิทยาลัยได้ส่งเสริมและพัฒนาหลักสูตร
แก่พระนิสิตให้สอดคล้องกับหลักสูตรและสนองนโยบายของมหาวิทยาลัย เช่น โครงการ
ปฏิบัติธรรมวิปัสสนากรรมฐาน โครงการจัดนิทรรศการเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
โครงการส่งเสริมนิสิตสอนศีลธรรมในโรงเรียน โครงการธรรมส์จรรยาพัฒนาจิตใจ โครงการเผยแพร่
ธรรมทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์ โครงการประชาสัมพันธ์แนวทางการศึกษา โครงการจัดกิจกรรม
เสริมหลักสูตรและโครงการเข้าค่ายอาสาพัฒนาชุมชน^๑

^๑ ไพฑูถย์ นนศรีภักดิ์, การปฏิบัติธรรมแบบพองหนอ-ยุบหนอกับการพัฒนาการเรียนของ
พระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย, (เลย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย,
๒๕๔๘), หน้า ๓๖-๓๗.

๒.๙ แนวคิดเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๔๔

๒.๙.๑ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการจัดตั้งและการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๔ (ฉบับที่ ๔ - ๖)

โดยที่รัฐบาลมีนโยบายเร่งด่วน ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเห็นควรมีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เพื่อให้มีอำนาจ และหน้าที่รับผิดชอบในการวางนโยบาย และแผนงานในการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อให้การดำเนินงานตามนโยบายเร่งด่วนดังกล่าวเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงต่อรัฐสภา อาศัยตามความในมาตรา ๑๑ (๘) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ นายกรัฐมนตรี โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี จึงวางระเบียบไว้ดังนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๔”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ เป็นต้นไป

ข้อ ๓ บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ มติคณะรัฐมนตรี และคำสั่งอื่นใดในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือ ซึ่งขัดหรือขัดแย้งระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ ๔ ในระเบียบนี้

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

“กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง” หมายความว่า กองทุนในระดับชาติ

“กองทุน” หมายความว่า กองทุนหมู่บ้าน อีกทั้งชุมชนเมือง ตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนดให้เป็นหมู่บ้านตามระเบียบนี้

“หมู่บ้าน” หมายความว่า หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่

“ชุมชนเมือง” หมายความว่า ชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา เทศบาลในเขตปกครองท้องที่พิเศษและชุมชนอื่น ตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด

“สำนักงาน” หมายความว่า สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ข้อ ๕ ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามระเบียบนี้

หมวด ๑

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ข้อ ๖ ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” โดยมีชื่อย่อว่า กทบ. ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี หรือรองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมาย เป็นประธาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นรองประธานคนหนึ่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นรองประธานคนที่สอง รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นรองประธานคนที่สาม ผู้อำนวยการสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม ปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร และผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งคณะรัฐมนตรี แต่งตั้งจำนวนไม่เกิน ๑๐ คน เป็นกรรมการเลขาธิการนายกรัฐมนตรีเป็นกรรมการ และเลขาธิการคณะกรรมการอาจแต่งตั้งกรรมการ และผู้ช่วยเลขาธิการ จำนวนไม่เกิน ๓ คนให้มีที่ปรึกษาคณะกรรมการ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งโดยคำแนะนำของคณะกรรมการจำนวนอย่างน้อยสามคนแต่ไม่เกินเจ็ดคน

ข้อ ๗ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปี และอาจได้รับ แต่งตั้งอีกได้ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระ หรือในกรณีที่คณะรัฐมนตรี แต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มขึ้นในระหว่างที่กรรมการซึ่งแต่งตั้งไว้แล้วยังมีวาระอยู่ในตำแหน่ง ให้ผู้ได้รับตำแหน่งให้ดำรงตำแหน่งแทนหรือเป็นกรรมการเพิ่มขึ้นอยู่ใน ตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการซึ่งได้แต่งตั้งไว้แล้ว เมื่อครบกำหนดวาระตามวรรคหนึ่งหากยังไม่มี การแต่งตั้งคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นใหม่ ให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระ นั้นปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่ากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับการแต่งตั้งใหม่เข้ารับหน้าที่

ข้อ ๘ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามข้อ ๗ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจาก ตำแหน่งเมื่อ (๑) ตาย (๒) ลาออก (๓) เป็นบุคคลล้มละลาย (๔) คณะรัฐมนตรีมีมติให้พ้นจาก ตำแหน่ง (๕) เป็นคนไร้ความสามารถหรือ (๖) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก

ข้อ ๙ การประชุมของคณะกรรมการ ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของ จำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

ในการประชุมคราวใด ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้

รองประธานกรรมการผู้มีอาวุโสตามลำดับเป็นประธานในที่ประชุม ถ้าไม่มีรองประธานกรรมการ มาประชุม หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธาน ในที่ประชุมการวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมากกรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการ ลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

ข้อ ๑๐ คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) กำหนดนโยบาย การจัดตั้ง และแนวทางการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชน เมือง และกองทุน

(๒) กำหนดแผนการจัดหาเงินทุนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และแผนการ จัดสรรให้แก่กองทุน

(๓) จัดทำร่างกฎหมายเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ และ แผนการคณะรัฐมนตรี

(๔) กำหนดแผนงาน และอกระเบียบ ข้อบังคับและประกาศในการจัดตั้ง และ แนวทางบริหารงานกองทุน

(๕) ออกระเบียบเกี่ยวกับการรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน จัดหาและ จัดสรรผลประโยชน์กองทุน

(๖) ออกระเบียบเกี่ยวกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และบริหารกองทุน

(๗) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ คณะทำงาน เพื่อดำเนินการตามระเบียบนี้

(๘) ออกระเบียบ คำสั่ง และประกาศอื่น ๆ เพื่อปฏิบัติการตามระเบียบนี้

(๙) เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานของสำนักงาน อาจจะมีคำสั่งให้ข้าราชการหรือ ลูกจ้างของส่วนราชการ หรือคณะกรรมการ อาจขอให้คณะรัฐมนตรีมีมติให้พนักงาน หรือลูกจ้าง ของรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ไปช่วยปฏิบัติงานเป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักงานได้โดยถือ ว่าเป็นการปฏิบัติราชการหรือปฏิบัติงานตามปกติ โดยจะให้ไปช่วยปฏิบัติงานเต็มเวลาบางเวลา หรือนอกเวลาก็ได้ อีกทั้งอาจกำหนดค่าตอบแทนให้แก่ผู้ไปช่วยปฏิบัติงานด้วย ก็ได้

(๑๐) รายงานผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งฐานะการเงินของ กองทุนให้คณะรัฐมนตรีทราบน้อยปีละ ๑ ครั้ง

(๑๑) ปฏิบัติหน้าที่อื่น หรือตามที่กฎหมายอื่นบัญญัติให้เป็นอำนาจและ หน้าที่ของ คณะกรรมการ หรือตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ข้อ ๑๑ การประชุมของคณะอนุกรรมการให้นำข้อ ๙ มาใช้กับการประชุมและวินิจฉัยชี้ ขาดของที่ประชุมอนุกรรมการ โดยอนุโลม

ข้อ ๑๒ ให้คณะกรรมการ ที่ปรึกษา และคณะอนุกรรมการ ที่ได้รับการแต่งตั้งตามระเบียบนี้ ได้เบี้ยประชุมค่าตอบแทนตามอัตราที่กำหนด ในพระราชกฤษฎีกาเบี้ยประชุม และค่าตอบแทนที่ปรึกษา ซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง พ.ศ. ๒๕๒๓ และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยเบิกจ่ายจากสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

หมวด ๒

สำนักคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ข้อ ๑๓ ให้มีสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติให้สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

ข้อ ๑๔ สำนักงานมีอำนาจ หน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (๑) ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ
- (๒) ปฏิบัติงานธุรการของคณะกรรมการ ที่ปรึกษาคณะกรรมการ และคณะอนุกรรมการ
- (๓) ศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการและของกองทุน
- (๔) ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงการจัดตั้ง นโยบาย และแนวทางการบริหารกองทุน
- (๕) ดำเนินการและประสานงานกับส่วนราชการและองค์การต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อม ในการจัดตั้งกองทุน และแนวทางการบริหารกองทุน
- (๖) จัดให้มี หรือสนับสนุนให้มีการประชุมชี้แจงและฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกองทุน
- (๗) พิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการในการพิจารณาแผนการบริหารและการจัดการกองทุน
- (๘) ให้การสนับสนุน ปรึกษาหารือ และข้อเสนอแนะแก่คณะกรรมการเกี่ยวกับนโยบายระเบียบ หลักเกณฑ์ การดำเนินงานกองทุน
- (๙) ดำเนินการหรือมอบหมายให้หน่วยงานอื่น ๆ ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกองทุน และรายงานผลต่อคณะกรรมการดำเนินการในส่วนการบริหารกองทุน
- (๑๐) รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี ของสำนักงานเสนอต่อคณะกรรมการ
- (๑๑) ดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

ประกาศ ณ วันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๔

ลงนาม.....

(พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร)

นายกรัฐมนตรี

๒.๑๐ แนวคิดเกี่ยวกับคณะกรรมการหมู่บ้านและชุมชนเมืองว่าด้วยการจัดตั้ง และบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๔

โดยที่รัฐบาลมีนโยบายเร่งด่วนในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ สำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม อีกทั้งเพื่อให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดระบบ และบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเอง เพื่อสร้างศักยภาพในการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจของประชาชนใน หมู่บ้าน และชุมชนเมืองสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนอันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคตเพื่อให้การ ดำเนินงานตามนโยบายเร่งด่วนดังกล่าว เป็นไปอย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับ นโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงต่อรัฐสภา อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๑๐(๔) แห่งระเบียบสำนัก นายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๔ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จึงออกระเบียบไว้ ดังนี้

หมวด ๑

ข้อความทั่วไป

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๔”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

ข้อ ๓ ในระเบียบนี้

“กองทุน” หมายความว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามเงื่อนไขที่ คณะกรรมการกำหนดให้เป็นหมู่บ้านตามระเบียบนี้

“หมู่บ้าน” หมายความว่า หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ “ชุมชนเมือง” หมายความว่า ชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา เทศบาลในเขตปกครองท้องที่พิเศษและชุมชนอื่น ทั้งนี้ การจะกำหนดว่าชุมชนใดเป็นชุมชนเมือง ให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ “คณะกรรมการสนับสนุน” หมายความว่า คณะกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

“คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด” หมายความว่า คณะกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัดหรือกรุงเทพมหานคร

“คณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ” หมายความว่า คณะกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับอำเภอหรือเขต

“คณะกรรมการกองทุน” หมายความว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านหรือ คณะกรรมการกองทุนชุมชนเมืองต่าง ๆ ตามระเบียบที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด

“กรรมการกองทุน” หมายความว่า กรรมการในคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านหรือ กรรมการในคณะกรรมการกองทุนชุมชนเมือง

“สำนักงาน” หมายความว่า สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

“ธนาคาร” หมายความว่า ธนาคารที่คณะกรรมการกำหนดให้บริหารจัดการกองทุน

“ครัวเรือน” หมายความว่า ครอบครัวตามทะเบียนบ้าน อันประกอบด้วยบิดา มารดา สามี ภรรยา บุตร ญาติพี่น้อง เป็นต้น อยู่รวมกัน

“หัวหน้าครัวเรือน” หมายความว่า ผู้มีชื่อเป็นเจ้าของบ้านตามทะเบียนบ้าน

“ผู้แทนครัวเรือน” หมายความว่า หัวหน้าครัวเรือนหรือบุคคลในครัวเรือน ซึ่งหัวหน้า ครัวเรือนมอบหมายเป็นหนังสือให้เป็นผู้แทนครัวเรือน

“หุ้น” หมายความว่า การออมทรัพย์ในรูปแบบหนึ่ง โดยมูลค่าของหุ้นให้เป็นไปตามที่กองทุนกำหนด

“เงินฝากสัจจะ” หมายความว่า เงินที่สมาชิกตกลงที่จะฝากหรือออมไว้กับกองทุน ตามแต่จะตกลงกัน โดยให้ถือว่าเงินออมเป็นเงินสะสม และจะถอนหรือปิดบัญชีได้ ก็ต่อเมื่อพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิกตามระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนด

“เงินรับฝาก” หมายความว่า เงินรับฝากประเภทต่าง ๆ นอกเหนือจากเงินออมตามที่ กองทุนกำหนด

“สมาชิก” หมายความว่า สมาชิกของกองทุน

“ที่ประชุมสมาชิก” หมายความว่า ที่ประชุมใหญ่สามัญประจำปีหรือที่ประชุมใหญ่ วิสามัญ ข้อ ๔ ให้ประธานกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติรักษาการตามระเบียบ นี้

หมวด ๒

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ข้อ ๕ ปรวิษญาหรือหลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ คือ

- (๑) เสริมสร้าง สำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น
- (๒) ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่า และภูมิ ปัญญาของตนเอง
- (๓) เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน
- (๔) เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชา สังคม
- (๕) กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

ข้อ ๖ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการ ดังนี้

- (๑) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อ พัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและ จำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือ ชุมชน
- (๒) ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการ จัดระบบและบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง
- (๓) เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการ เรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพ และ ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- (๔) กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทาง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

ข้อ ๗ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ประกอบด้วยเงินและทรัพย์สิน ดังนี้

- (๑) เงินอุดหนุนที่รัฐบาลจัดสรรให้
- (๒) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้
- (๓) เงินกู้ยืม
- (๔) ดอกผลหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดจากกองทุน
- (๕) เงินหรือทรัพย์สินอื่น ๆ ที่กองทุนได้รับ โดยไม่มีเงื่อนไขผูกพันหรือภาระติดพัน

อื่นใด

ข้อ ๘ ให้คณะกรรมการเปิดบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ “กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” กับธนาคาร เพื่อสำรองจ่ายและเตรียมจัดสรรให้แก่กองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมืองให้ธนาคารโอนเงินจาก “บัญชีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” เข้าบัญชีกองทุนหมู่บ้านหรือกองทุนชุมชนเมืองตามคำสั่งจ่ายของคณะกรรมการ

ข้อ ๙ ให้คณะกรรมการจัดสรรเงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติไปยังบัญชีกองทุนหมู่บ้านและบัญชีกองทุนชุมชนเมืองตามหมวด ๙ แห่งระเบียบนี้ บัญชีละหนึ่งล้านบาท ภายในระยะเวลาสามสิบวันนับแต่วันที่รับแจ้งเป็นหนังสือจากคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด

ในกรณีที่คณะกรรมการไม่สามารถจัดสรรเงินให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาที่กำหนดได้ตามวรรคหนึ่ง ให้ขยายระยะเวลาต่อได้อีกไม่เกินสิบห้าวัน

ข้อ ๑๐ ในการอนุมัติให้คณะกรรมการกองทุนเริ่มเข้าบริหารจัดการและเบิกจ่ายเงินจากบัญชีกองทุนหมู่บ้านหรือบัญชีกองทุนชุมชนเมือง ให้คณะกรรมการพิจารณาในหลักการ ดังนี้

(๑) ความพร้อม ความสนใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง รวมทั้งการแสดงออกอย่างชัดเจนซึ่งความพร้อมในการเข้าร่วมบริหารจัดการกองทุนและการควบคุมดูแลกันเองในการใช้ประโยชน์จากกองทุนของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

(๒) ความพร้อมของคณะกรรมการกองทุนที่เป็นความพร้อมของบุคคล ด้านความรู้ และประสบการณ์ในการบริหารจัดการกองทุนสังคมของหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้าน กองทุนอาชีพ และกองทุนสวัสดิการ และความพร้อมในการเข้าบริหารจัดการกองทุน

(๓) การบริหารจัดการกองทุนที่สอดคล้องและเกื้อกูลกันในส่วนเงินอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และกองทุนทางสังคมหรือกองทุนที่หน่วยงานราชการจัดตั้งขึ้น

(๔) การมีระบบการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนโดยสมาชิก และมีตัวชี้วัดประสิทธิภาพการดำเนินกิจกรรมของกองทุนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการพึ่งพาตนเอง เพื่อความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพสูงสุด

ภายใต้บังคับแห่งข้อ ๑๑ และบทบัญญัติในหมวด ๘ แห่งระเบียบนี้ เมื่อคณะกรรมการได้อนุมัติให้คณะกรรมการกองทุนเริ่มเข้าบริหารจัดการ และเบิกจ่ายเงินจากบัญชีกองทุนหมู่บ้าน หรือบัญชีกองทุนชุมชนเมืองแล้ว คณะกรรมการย่อมหมดอำนาจในการบริหารจัดการเงินกองทุน และจะเข้าแทรกแซงการบริหารจัดการเงินกองทุนของคณะกรรมการกองทุนมิได้

ข้อ ๑๑ คณะกรรมการมีอำนาจจะรับการจ่ายเงินจากบัญชีกองทุนหรือให้กองทุนชุดใช้ หรือให้ส่งคืนเงินในกรณีที่กองทุนเบิกจ่ายไปแล้ว อันเนื่องจากมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า คณะกรรมการกองทุนไม่ปฏิบัติตามระเบียบหรือข้อบังคับที่คณะกรรมการกำหนด หรือกระทำการ อันอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อกองทุน

หมวด ๓

คณะอนุกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ข้อ ๑๒ ให้มีคณะอนุกรรมการสนับสนุน ประกอบด้วย ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นรองประธานคนหนึ่ง เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน เป็นรองประธานคนที่สอง ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม ปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย ปลัดกระทรวงสาธารณสุข อธิบดีกรมการปกครอง อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร อธิบดีกรมบัญชีกลาง อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กรประชาชนจำนวนห้าคน และผู้ทรงคุณวุฒิอื่นจำนวนห้าคน ซึ่งแต่งตั้งโดยประธานกรรมการ เป็นอนุกรรมการ ผู้แทนจากสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีมอบหมาย เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ และผู้แทนจากสำนักงานเป็นอนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ข้อ ๑๓ คณะอนุกรรมการสนับสนุนมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

(๑) กำหนดแผนปฏิรูปการบริหารจัดการเงินกองทุนหมู่บ้านเวียนของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้เป็นไปตามแนวทางให้หมู่บ้าน และชุมชนเมืองเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา

(๒) สนับสนุนและพัฒนาศักยภาพ และขีดความสามารถของคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด ในการทำหน้าที่ให้การสนับสนุนด้านวิชาการ และการจัดการแก่งกองทุนอย่างมีประสิทธิภาพ

(๓) บูรณาการแผนงาน โครงการ กิจกรรม และงบประมาณ เพื่อสนับสนุนการดำเนินการของกองทุน

(๔) ปรับปรุง แก้ไข ระเบียบ ข้อบังคับกองทุนตามแผนงานโครงการของรัฐ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ใกล้เคียงกับกองทุน เพื่อเอื้ออำนวยให้กลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้าน สามารถรวมกองทุนอื่นกับกองทุนได้ตามวัตถุประสงค์

(๕) แต่งตั้งคณะทำงาน เพื่อช่วยดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของคณะอนุกรรมการสนับสนุน

(๖) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

หมวด ๔

คณะอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด

ข้อ ๑๔ ให้มีคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธาน ปลัดจังหวัด เป็นรองประธาน ผู้แทนคณะกรรมการซึ่งได้รับแต่งตั้งจากประธานกรรมการ และ ผู้แทนหน่วยงานระดับจังหวัด ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาธารณสุขจังหวัด เร่งรัดพัฒนาชนบทจังหวัด ประชาสัมพันธ์จังหวัด หัวหน้าสำนักงานจังหวัด ผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กรประชาชน จำนวนห้าคน และผู้ทรงคุณวุฒิอื่นจำนวนห้าคน ซึ่งแต่งตั้งโดยประธานกรรมการ เป็นอนุกรรมการ และ พัฒนาการจังหวัด เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด อาจจัดตั้งศูนย์ประสานงานคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด เพื่อทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะอนุกรรมการ

สำหรับกรุงเทพมหานคร ให้คณะอนุกรรมการดังกล่าวตามวรรคแรก ประกอบด้วย ปลัดกรุงเทพมหานคร เป็นประธาน ผู้แทนการเคหะแห่งชาติ ผู้แทนคณะกรรมการซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากประธานกรรมการ ผู้แทนหน่วยงานระดับจังหวัด ของกระทรวงการเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กรมประชาสัมพันธ์ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

ผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กรประชาชนจำนวนห้าคน และผู้ทรงคุณวุฒิอื่นจำนวนห้าคนเป็น
อนุกรรมการ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาชุมชน เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

ข้อ ๑๕ ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- (๑) รับขึ้นทะเบียนกองทุนตามระเบียบและวิธีปฏิบัติที่คณะกรรมการกำหนด
- (๒) ให้ความเห็นผลการประเมินความพร้อมของกองทุนซึ่งผ่านการประเมินของ
คณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอร่วมกับชุมชนตามระเบียบ หรือวิธีปฏิบัติที่คณะกรรมการ
กำหนด
- (๓) สนับสนุนให้เกิดการเตรียมความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- (๔) ติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานของกองทุนในจังหวัดให้เป็นไปตามระเบียบ
หรือวิธีปฏิบัติที่คณะกรรมการกำหนด เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและบรรลุตามเป้าหมายและ
วัตถุประสงค์
- (๕) ประสานความร่วมมือเพื่อสนับสนุนด้านวิชาการและการจัดการให้สอดคล้องกับ
สภาพปัญหาและความต้องการของกองทุนในจังหวัด
- (๖) จัดทำระบบข้อมูลเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับกองทุนต่าง ๆ ในจังหวัด
เพื่อเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนและส่วนที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ทราบ
- (๗) รายงานผลการดำเนินงานของกองทุนในจังหวัดให้คณะกรรมการทราบตาม
ระเบียบหรือวิธีปฏิบัติที่คณะกรรมการกำหนด
- (๘) แต่งตั้งคณะทำงาน เพื่อช่วยดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ
สนับสนุนระดับจังหวัด
- (๙) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการสนับสนุนมอบหมายให้คณะอนุ
กรรมการ สนับสนุนระดับจังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ ประกอบด้วย
นายอำเภอหรือผู้อำนวยการเขตเป็นประธานแล้วแต่กรณี ปลัดเทศบาล หรือปลัดเมืองพัทยา
แล้วแต่กรณี ปลัดอำเภอฝ่ายปกครองและพัฒนาหรือผู้ช่วยผู้อำนวยการเขตแล้วแต่กรณี
ผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กรประชาชนและอื่น ๆ จำนวนไม่น้อยกว่าเจ็ดคนแต่ไม่เกินเก้าคน เป็น
อนุกรรมการ และพัฒนาการอำเภอ หรือหัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนเขตแล้วแต่กรณี เป็น
อนุกรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอมีหน้าที่ประเมินความพร้อม สนับสนุนการ
เตรียมความพร้อม สร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้านและชุมชนเมือง สนับสนุนและติดตามการ
ดำเนินกิจกรรมของกองทุน และปฏิบัติหน้าที่ตามที่คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด

มอบหมายเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกลไกของท้องถิ่นในการดำเนินการพัฒนา การเรียนรู้ร่วมกัน ในการบริหารการจัดการกองทุนด้วยความสมัครใจ ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด แต่งตั้งคณะทำงานเครือข่ายชุมชนระดับอำเภอซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรประชาชน เครือข่ายชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำธรรมชาติในท้องถิ่นที่มีความรู้หรือมีประสบการณ์ด้านการ พัฒนากองทุนหรือพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ในจำนวนตามความเหมาะสมของพื้นที่ โดยให้มีบทบาท ในการสนับสนุนการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ

หมวด ๕

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ข้อ ๑๖ ให้กองทุนแต่ละกองทุนมีคณะกรรมการกองทุน จำนวนสิบห้าคน ประกอบด้วย กรรมการซึ่งมาจากการคัดเลือกกันเองโดยสมาชิก ซึ่งกรรมการดังกล่าวเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ และมีความรับผิดชอบ ที่จะบริหารจัดการกองทุน ซึ่งเป็นที่ยอมรับ ของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง และต้องมีคุณสมบัติตามข้อ ๑๗

หลักเกณฑ์และวิธีการในการคัดเลือกกรรมการกองทุนนั้นให้คณะกรรมการกองทุน ออกข้อบังคับกองทุนตามมติของที่ประชุมสมาชิก

ข้อ ๑๗ กรรมการกองทุนต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังนี้

(๑) เป็นผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านและอาศัยอยู่ในหมู่บ้านติดต่อกันเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสองปี ก่อนวันที่ได้รับคัดเลือกเป็นกรรมการกองทุน

(๒) เป็นผู้บรรลุนิติภาวะโดยมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์

(๓) ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศาสนา มีความรับผิดชอบ เสียสละ มีส่วนร่วมในกิจกรรม ชุมชน ไม่ติดการพนัน ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด และไม่มีประวัติเสียหายทางการเงิน ตลอดจนยึด มั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

(๔) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

(๕) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับ ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท

(๖) ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดแต่รอการกำหนดโทษหรือรอการ ลงโทษในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ยกเว้นความผิดฐานทำให้เสีย ทรัพย์และความผิดฐานบุกรุก

(๗) ไม่เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ องค์กรอิสระตาม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือสร้างความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ทางราชการ องค์กร หรือหน่วยงานที่สังกัด

(๘) ไม่เป็นผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่เสียสิทธิตามมาตรา ๖๘ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

(๙) ไม่เป็นผู้ที่เคยพ้นจากตำแหน่งคณะกรรมการกองทุนตามข้อ ๒๐ (๓) และ (๔)

ข้อ ๑๘ คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

(๑) บริหารจัดการกองทุน รวมทั้งตรวจสอบ กำกับ ดูแล จัดสรรผลประโยชน์ของเงินกองทุน เพื่อสอดคล้องและเกื้อกูลกับกองทุนอื่นๆ ที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้าน

(๒) ออกระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์หรือวิธีการเกี่ยวกับการบริหารกองทุนที่ไม่ขัดแย้งกับระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด และต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก

(๓) รับสมาชิกและจัดทำทะเบียนสมาชิก ทั้งที่เป็นกลุ่ม องค์กรชุมชน หรือปัจเจกบุคคลในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

(๔) ตรวจสอบและจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ อุตสาหกรรมครัวเรือน และวิสาหกิจชุมชนในเขตท้องที่หมู่บ้านหรือชุมชนเมืองนั้นตลอดจนสำรวจ และจัดทำข้อมูลดังกล่าวของกองทุนอื่น ๆ ที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

(๕) พิจารณาการให้กู้เงินตามระเบียบหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

(๖) ทำนิติกรรมสัญญา หรือ ดำเนินการกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับภาระผูกพันของกองทุน

(๗) จัดหรือเรียกประชุมสมาชิกตามที่กำหนดหรือได้ตกลงกัน หรือตามที่สมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของสมาชิกทั้งหมดลงลายมือชื่อทำหนังสือร้องขอ และจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่รับคำร้อง

(๘) จัดทำบัญชีและส่งมอบเงินที่ได้รับการจัดสรร ดอกผล ผลตอบแทน หรือรายได้ที่เกิดขึ้นจากเงิน ที่ได้รับการจัดสรรจากคณะกรรมการคืนให้แก่กองทุนให้ครบเต็มตามจำนวนที่ได้รับอนุมัติให้เบิกจ่าย ในกรณีที่คณะกรรมการมีหนังสือหรือคำสั่งเป็นที่สุด เนื่องจากคณะกรรมการกองทุนไม่ปฏิบัติตาม หรือบริหารจัดการกองทุนให้เป็นไปตามระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนด

(๙) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการกำหนดหรือมอบหมาย

ข้อ ๑๙ กรรมการกองทุนมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสองปีในกรณีที่กรรมการกองทุนพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ให้คณะกรรมการกองทุนประกอบด้วยกรรมการกองทุนทั้งหมด

เท่าที่มีอยู่ และให้คณะกรรมการกองทุนจัดให้มีการคัดเลือกบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งแทนกรรมการกองทุนซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในข้อ ๑๖ ภายในระยะเวลาสามสิบวัน กรรมการกองทุนซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระอาจได้รับคัดเลือกอีกได้ แต่จะดำรงตำแหน่งเกินสองวาระติดต่อกันมิได้

ข้อ ๒๐ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระแล้วกรรมการกองทุนพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) คณะกรรมการกองทุนมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงเกินกว่าสองในสามของจำนวนกรรมการกองทุนทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

(๔) ที่ประชุมสมาชิกมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงเกินกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมด

(๕) มีลักษณะต้องห้ามตามข้อ ๑๗ (๔) (๕) (๖) และ (๗)

(๖) คณะกรรมการให้ออก เนื่องจากมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าขาดคุณสมบัติและมีลักษณะต้องห้ามตามข้อ ๑๗

ในกรณีที่กรรมการกองทุนพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ คณะกรรมการกองทุนอาจแต่งตั้งบุคคลจากสมาชิกเข้าดำรงตำแหน่งกรรมการกองทุนแทนก็ได้ และให้ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งแทนอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน

ให้นำบทบัญญัติในข้อ ๑๙ วรรคสาม มาใช้บังคับกับกรรมการกองทุนซึ่งพ้นจากตำแหน่งตาม (๒) และ (๓)

ข้อ ๒๑ ให้คณะกรรมการกองทุนเลือกกรรมการด้วยกันเป็นประธานกรรมการกองทุน รองประธานกรรมการกองทุน เภรัณญิกกองทุน และเลขาธิการกองทุน

ข้อ ๒๒ การประชุมคณะกรรมการกองทุนต้องมีกรรมการมาประชุมเกินกึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการกองทุนทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ในขณะนั้น จึงจะเป็นองค์ประชุม ถ้าประธานกรรมการกองทุนไม่มาประชุม หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้รองประธานกรรมการกองทุนทำหน้าที่ประธานในที่ประชุม ถ้าประธานกรรมการกองทุนและรองประธานกรรมการกองทุนไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุมการวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาดกรรมการกองทุนผู้ใดมีส่วนได้ส่วนเสียเป็นส่วนตัวในเรื่องใด ห้ามมิให้เข้าร่วมประชุมในเรื่องนั้น

หมวด ๖

กองทุนและสมาชิกกองทุน

ข้อ ๒๓ กองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมือง อาจประกอบด้วยเงินและทรัพย์สิน ดังนี้

- (๑) เงินที่ได้รับจัดสรรจากคณะกรรมการ
- (๒) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้โดยปราศจากภาระผูกพัน
- (๓) เงินกู้ยืม
- (๔) ดอกผลหรือผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกองทุน
- (๕) เงินฝากสัจจะและเงินรับฝาก
- (๖) เงินค่าหุ้น
- (๗) เงินสมทบจากกลุ่มหรือองค์กรสมาชิก
- (๘) เงินและทรัพย์สินอื่น ๆ ตามระเบียบที่กองทุนกำหนด

ข้อ ๒๔ สมาชิกกองทุนประกอบด้วยบุคคลธรรมดาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนั้น และมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อบังคับของกองทุน

การรับสมัครสมาชิก และการขาดจากสมาชิกภาพของสมาชิกให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไขและวิธีการที่กองทุนกำหนด ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความต้องการและการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองเป็นหลัก

ข้อ ๒๕ คณะกรรมการกองทุนสามารถกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนให้สมาชิกถือหุ้นของกองทุนหรือมีเงินฝากสัจจะไว้ที่กองทุนในการชำระค่าหุ้น สมาชิกอาจชำระเป็นเงิน ทรัพย์สิน หรือแรงงานตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

ข้อ ๒๖ ให้มีการประชุมใหญ่สามัญประจำปี ผู้ถือหุ้นอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้งภายในกำหนดระยะเวลาสิบห้าวัน นับจากวันที่กรรมการกองทุนพ้นจากตำแหน่งตามวาระ เพื่อพิจารณาผลการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนและรับรองคณะกรรมการกองทุนที่ได้รับเลือกใหม่ วิธีการในการเรียกประชุมให้เป็นไปตามที่กองทุนกำหนด โดยคำนึงถึงจารีตประเพณีของแต่ละหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

ข้อ ๒๗ นอกจากการประชุมใหญ่สามัญประจำปีแล้ว คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกประชุมวิสามัญเมื่อใดก็ได้ เมื่อมีเหตุที่ต้องขอมติหรือขอความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิกตามระเบียบนี้หรือคณะกรรมการกองทุนจะเห็นสมควร

นอกจากกรณี ตามวรรคหนึ่งให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมใหญ่สามัญภายใน

ระยะเวลาสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับการร้องขอเป็นหนังสือจากสมาชิกซึ่งเข้าชื่อกันมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมด

ข้อ ๒๘ ในการประชุมสมาชิกต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

สมาชิกจะมอบอำนาจเป็นหนังสือให้บุคคลอื่นมาประชุมแทนตนก็ได้ แต่ผู้รับมอบอำนาจนั้นจะรับมอบอำนาจจากสมาชิกเกินกว่าหนึ่งรายมิได้

การประชุมคราวใดมีสมาชิกมาประชุมไม่ครบองค์ประชุม ให้นัดประชุมอีกครั้งหนึ่งภายในสิบห้าวันนับแต่วันนัดประชุมครั้งแรกในการประชุมครั้งหลังถ้ามิใช่เป็นการประชุมใหญ่สามัญประจำปี เมื่อมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดก็ให้ถือเป็นองค์ประชุม

ข้อ ๒๙ สมาชิกคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการออกเสียงลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก

หมวด ๗

การกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ข้อ ๓๐ สมาชิกตามข้อ ๑๘ (๓) ที่ประสงค์จะขอกู้เงินจากกองทุนต้องจัดทำคำขอกู้โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจนโดยให้ยื่นคำขอกู้ดังกล่าวต่อคณะกรรมการกองทุนให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาเงินกู้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

ข้อ ๓๑ คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจในการอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งไม่เกินจำนวนสองหมื่นบาทในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติเห็นควรอนุมัติเงินกู้รายใดเกินกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ตามวรรคหนึ่งให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิกเพื่อให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดต่อไป แต่ทั้งนี้การอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งต้องไม่เกินจำนวนห้าหมื่นบาท

การอนุมัติเงินกู้ฉุกเฉิน ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมและจำเป็น

ข้อ ๓๒ ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติอนุมัติเงินกู้ยืมตามคำขอทั้งหมดหรือบางส่วน ให้บันทึกความเห็นในแบบคำขอกู้ยืมเงิน พร้อมทั้งส่งสำเนาแบบคำขอกู้ยืมเงินตลอดจนเงื่อนไขและรายละเอียดในการอนุมัติเงินกู้ แจ้งให้ผู้ขอกู้และธนาคารรับทราบโดยเร็วให้คณะกรรมการกองทุนแต่งตั้งผู้แทนกรรมการกองทุนอย่างน้อยสองคน เป็นผู้แทนคณะกรรมการ

กองทุนในการทำสัญญากู้ยืมเงินกับผู้ขอกู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ให้ผู้ขอกู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ เปิดบัญชีออมทรัพย์กับธนาคาร และแจ้งหมายเลขบัญชีออมทรัพย์ให้คณะกรรมการกองทุนรับทราบโดยเร็ว การโอนเงินเข้าบัญชีผู้กู้ตามวรรคสอง ธนาคารจะเป็นผู้ทำหน้าที่โอนเงินเข้าในบัญชีผู้กู้ที่ผ่านการพิจารณาอนุมัติจากคณะกรรมการกองทุน ตามคำสั่งและเงื่อนไขของคณะกรรมการกองทุน

ข้อ ๓๓ คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกหลักประกันเงินกู้ ไม่ว่าจะ เป็นบุคคลหรือทรัพย์สินตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

ข้อ ๓๔ ให้คณะกรรมการกองทุนกำหนดอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนเงินฝากและเงินกู้เป็นอัตราที่แน่นอนตามความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก โดยคำนึงถึงจารีตประเพณีและสภาพเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นหลัก และปิดประกาศอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนดังกล่าวอย่างเปิดเผย

ข้อ ๓๕ การกำหนดระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมแห่งสัญญาเงินกู้แต่ละราย การชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนให้ผู้กู้ชำระให้แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี นับแต่วันที่ทำสัญญา

การชำระคืนเงินกู้หรือเงินลงทุนทุกประเภท ผู้กู้หรือผู้ที่นำเงินไปลงทุนจะต้องนำเงินไปส่งคืน ณ ธนาคาร และนำหลักฐานการส่งชำระคืนเงินกู้หรือเงินลงทุนไปมอบหมายให้คณะกรรมการกองทุนเพื่อเป็นหลักฐานในการจัดทำบัญชีหรือดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง

ข้อ ๓๖ ในกรณีที่ผู้กู้ผิดสัญญาไม่ชำระคืนต้นเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในสัญญากู้ยืมเงิน ให้ผู้กู้เสียเบี้ยปรับตามจำนวนที่ระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนดไว้ อย่างแน่นอนสำหรับจำนวนที่ขาดหรือค้างชำระ เว้นแต่ผู้กู้ได้รับอนุญาตให้ผ่อนผันการชำระหนี้ คณะกรรมการกองทุนอาจพิจารณายกเลิกหรือปรับลดเบี้ยปรับให้แก่ผู้กู้รายหนึ่งรายใดก็ได้เมื่อมีเหตุผลอันสมควร และด้วยความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิกด้วยเสียงเกินกว่ากึ่งหนึ่งหรือดำเนินการอื่นๆ ตามระเบียบที่กองทุนกำหนด

ข้อ ๓๗ ในกรณีที่ผู้กู้มิได้เริ่มดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในการขอกู้ยืมเงินหรือเมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้กุนำเงินไปใช้นอกกรอบวัตถุประสงค์โดยปราศจากเหตุผลอันสมควรให้คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจยกเลิกสัญญา และเรียกคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนที่ค้างชำระคืนเต็มจำนวนได้โดยทันทีให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิกเพื่อลงมติให้ผู้กู้ซึ่งนำเงินกู้ไปใช้นอกกรอบวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในคำขอกู้ยืมเงินพ้นจากสมาชิกภาพในระยะเวลาสามสิบวันหลังจากวันยกเลิกสัญญา สมาชิกซึ่งที่ประชุมสมาชิกมีมติให้พ้นจากสมาชิกภาพตามวรรคสอง ห้ามมิให้สมัครเข้าเป็นสมาชิกของกองทุนเป็นระยะเวลาสองปี

หมวด ๘

การทำบัญชีและการตรวจสอบ

ข้อ ๓๘ ให้คณะกรรมการกองทุนจัดทำบัญชีของกองทุนตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง และแจ้งให้สมาชิกทราบ รวมทั้งให้จัดทำสรุปผลการดำเนินงานประจำปีรายงานต่อคณะกรรมการอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

คณะกรรมการกองทุนต้องจัดให้มีระบบการตรวจสอบภายในเกี่ยวกับการบริหารจัดการ การเงิน การบัญชี และการพัสดุ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบของสมาชิกเป็นหลัก คณะกรรมการอาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลที่เห็นสมควรเป็นผู้ตรวจสอบกองทุนเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบและประเมินผลการบริหารจัดการกองทุนและการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนได้ตามที่เห็นสมควร ในกรณีนี้ให้คณะกรรมการกองทุนมีหน้าที่อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบกองทุน

ข้อ ๓๙ ให้คณะกรรมการกองทุนจัดทำรายงานการเงินตามแบบที่คณะกรรมการกำหนด และส่งให้ผู้ตรวจสอบบัญชีที่คณะกรรมการกำหนดภายในระยะเวลาสามสิบวันนับแต่วันสิ้นปีทางบัญชีของทุกปีให้คณะกรรมการกองทุนแต่งตั้งผู้ตรวจสอบบัญชีกองทุน เพื่อทำหน้าที่ประเมินผลการใช้จ่ายเงินและทรัพย์สินของกองทุน โดยให้แสดงความคิดเห็นเป็นข้อวิเคราะหว่าการใช้จ่ายดังกล่าวเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ประหยัด และได้ผลตามเป้าหมายเพียงใด และให้ทำบันทึกรายงานผลการสอบบัญชีต่อคณะกรรมการกองทุน พร้อมทั้งจัดพิมพ์เผยแพร่ต่อสมาชิกและสาธารณชน

ข้อ ๔๐ การจัดสรรกำไรสุทธิ เมื่อสิ้นปีทางบัญชีหากปรากฏว่าปีใดมีกำไรสุทธิ คณะกรรมการกองทุนสามารถนำกำไรสุทธิมาจัดสรรตามระเบียบและหลักเกณฑ์ที่กองทุนกำหนด

หมวด ๙

บทเฉพาะกาล

ข้อ ๔๑ ในวาระเริ่มแรกในส่วนของหมู่บ้าน ให้ผู้ใหญ่บ้านเรียกประชุมหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านครัวเรือนละหนึ่งคน เพื่อเปิดเวทีชาวบ้านในการดำเนินการเลือกคณะกรรมการกองทุน จาก ผู้ที่มีคุณสมบัติตามข้อ ๑๗ โดยมีคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ เป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนสนับสนุนให้การเลือกสรรดำเนินไปด้วยความโปร่งใส บริสุทธิ์ ยุติธรรมการประชุมตามวาระหนึ่ง ผู้มาประชุมจะต้องมีหัวหน้าครัวเรือนจำนวนไม่น้อยกว่าสามในสี่ของ

ครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน ทั้งนี้ หัวหน้าครัวเรือนอาจมอบหมายให้ผู้แทนครัวเรือนเข้าประชุมแทนได้เมื่อที่ประชุมกำหนดวิธีการเลือกแล้วเสร็จให้ผู้ใหญ่บ้าน และผู้เกี่ยวข้องมีประชาคมหมู่บ้าน ตลอดจนคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอสนับสนุนให้การเลือกคณะกรรมการกองทุนเป็นไปตามมติของเวทีชาวบ้าน ในส่วนของชุมชนเมืองให้ประธานคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอเป็นผู้ทำหน้าที่แทนผู้ใหญ่บ้านตามวรรคแรก

ข้อ ๔๒ เมื่อครบกำหนดระยะเวลาหนึ่งปีนับแต่วันที่กรรมการกองทุนตามข้อ ๔๑ เข้าดำรงตำแหน่ง ให้กรรมการกองทุนจับสลากออกจํานวนกึ่งหนึ่งของคณะกรรมการกองทุนทั้งหมดให้นำบัญชีในข้อ ๑๙ วรรคสองและวรรคสาม มาใช้บังคับกับกรณีตามวรรคหนึ่งโดยอนุโลม

ข้อ ๔๓ คณะกรรมการกองทุนตามข้อ ๔๑ ต้องดำเนินการยื่นขอขึ้นทะเบียนจัดตั้งกองทุนต่อคณะกรรมการหรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการ และเปิดบัญชีเงินฝากของคณะกรรมการกองทุนให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวันหลังจากได้รับเลือก

ข้อ ๔๔ ให้คณะกรรมการกองทุนตามข้อ ๔๑ เปิดบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ภายใต้ชื่อบัญชี “กองทุนหมู่บ้าน (ชื่อบ้าน หมู่ที่ ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....)” ไว้กับธนาคาร เพื่อรับโอนเงินที่ได้รับจัดสรรจากคณะกรรมการ

ข้อ ๔๕ ภายในหนึ่งปีนับตั้งแต่วันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับ ให้คณะกรรมการประเมินผลการดำเนินการตามระเบียบนี้ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมต่อไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๔๔

ลงนาม

(นายสุวิทย์ คุณกิตติ)

รองนายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

๒.๑๐.๑ กองทุนชุมชนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตเทศบาลเมืองเลย

ในเขตเทศบาลเมืองเลยมีชุมชนทั้งหมด ๒๐ ชุมชน ในแต่ละชุมชนทางรัฐบาลจะมีนโยบายให้มีการจัดตั้งกองทุนได้หมู่บ้านหรือชุมชนละกองทุน สำหรับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเลยมีรายชื่อคณะกรรมการและผู้บริหารดังต่อไปนี้

๑. คณะอนุกรรมการระดับจังหวัดและระดับอำเภอ

๒. คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด ประกอบด้วย

- | | |
|--|----------------------|
| ๑) ผู้ว่าราชการจังหวัด | ประธาน |
| ๒) ปลัดจังหวัด | รองประธาน |
| ๓) ผู้แทนคณะกรรมการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ | กรรมการ |
| ๔) ผู้แทนคณะกรรมการกระทรวงพาณิชย์ | กรรมการ |
| ๕) ผู้แทนคณะกรรมการกระทรวงอุตสาหกรรม | กรรมการ |
| ๖) ผู้แทนคณะกรรมการกระทรวงศึกษาธิการ | กรรมการ |
| ๗) ผู้แทนคณะกรรมการกระทรวงแรงงานฯ | กรรมการ |
| ๘) ผู้แทนธนาคารออมสิน | กรรมการ |
| ๙) ผู้แทนธนาคารเพื่อการเกษตรฯ | กรรมการ |
| ๑๐) คลังจังหวัด | กรรมการ |
| ๑๑) สาธารณสุขจังหวัด | กรรมการ |
| ๑๒) เริงรัดพัฒนาชนบทจังหวัด | กรรมการ |
| ๑๓) ประชาสัมพันธ์จังหวัด | กรรมการ |
| ๑๔) หัวหน้าสำนักงานจังหวัด | กรรมการ |
| ๑๕) ผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กรประชาชน (๕ คน) | กรรมการ |
| ๑๖) ผู้ทรงคุณวุฒิอื่นๆ (๕ คน) | กรรมการ |
| ๑๗) พัฒนาการจังหวัด | อนุกรรมการ/เลขานุการ |

๓. คณะอนุกรรมการสนับสนุนการระดับอำเภอ ประกอบด้วย

- | | |
|---|---------|
| ๑) นายอำเภอหรือผู้อำนวยการเขต | ประธาน |
| ๒) ปลัดเทศบาล/ปลัดเทศบาลเมืองพัทยา | กรรมการ |
| ๓) หัวหน้าฝ่ายการคลัง | กรรมการ |
| ๔) ผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กรประชาชนและอื่น ๆ
(ไม่น้อยกว่า ๗ ไม่เกิน ๙ คน) | กรรมการ |

๕) พัฒนาการอำเภอ/หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนเขต อนุกรรมการและเลขานุการ

๒.๑๐.๒ ตัวอย่างและรูปแบบการจัดการและบริหารกองทุนชุมชนหนองผักก้าม ๒

๒.๑๐.๒.๑ สภาพทั่วไปของชุมชนกองทุนชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒

ชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒ ถนนศรีวิรัฐ ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย เป็นชุมชนเมืองที่แยกจากชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๑ เนื่องจากมีประชากรเพิ่มมากขึ้น ห่างจากที่ว่าการอำเภอและที่ว่าการจังหวัดเลยประมาณ ๗๐๐ เมตร

๑. มีส่วนราชการอยู่ในพื้นที่ มีดังนี้

- ๑) แขวงทางหลวงที่ ๑
- ๒) สำนักงานสหกรณ์จังหวัดเลย
- ๓) สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเลย
- ๔) สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเลย
- ๕) มีโรงเรียนเอกชน คือ โรงเรียนอนุบาลชื่นจิต
- ๖) มีวัดทางพุทธศาสนาและวัดคริสต์จักร ดังนี้

(๑) วัดศรีวิชัยวนาราม เป็นวัดของเจ้าคณะจังหวัดฝ่ายมหานิกายและเป็นสถานที่ตั้งของสถาบันการศึกษาของสงฆ์ซึ่งมีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาลัยสงฆ์เลย ปัจจุบันมีพระจำพรรษาภายในวัด จำนวน ๓๖ รูปและมีเณรจำวัดจำนวน ๒๕๐ รูป และมีนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๕๕๒ รูป และนักศึกษาในมหาวิทยาลัย จำนวน ๒๙๐ รูป

(๒) คริสต์จักรของพระคริสต์ จำนวน ๑ ที่

การประกอบอาชีพ

อาชีพหลักรับจ้าง ค้าขาย และรับราชการ รายได้เฉลี่ยต่อปี ๘๐,๐๐๐ บาท ต่อปี ประชากรรวม ๘๙๐ คน จำนวนครัวเรือน ๒๕๘ ครัวเรือน ครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกองทุนชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒ มีจำนวน ๑๖๐ ครัวเรือน มีสมาชิก จำนวน ๑๘๐ คน

๒.๑๐.๒.๒ กระบวนการดำเนินงาน

๑) การดำเนินงานก่อนได้รับการจัดสรรกองทุน ๑ ล้านบาท

จากจัดเวทีประชาคมเพื่อเลือกคณะกรรมการโดยมีประชาคม ๑๑๕ ครัวเรือน เข้าประชุม เลือกกรรมการบริหารกองทุนชุมชน จำนวน ๑๕ คน สร้างระเบียบข้อบังคับ มีการเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกที่มีทะเบียนบ้านและอาศัยอยู่จริงในชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒ เป็นสมาชิกด้วยความสมัครใจ

๒) การดำเนินงานหลังได้รับการจัดสรรกองทุน ๑ ล้านบาท และเงินกู้จาก ธนาคารกรุงไทย สาขาเลย

จากการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่องด้วยการเชื่อมโยงการพัฒนาอาชีพ และ คุณภาพชีวิตให้กับสมาชิกด้วยการถือฤกษ์และสร้างระบบเครือข่ายให้มีการช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน ทำให้สมาชิกเพิ่มความรู้ความสามารถ เพิ่มรายได้ และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันให้ตัวเอง และ ตลาดปัจจุบันสูงขึ้น จนเป็นที่ยอมรับคณะกรรมการและผลการประเมินผลผ่านระดับ ๒ A ดังนี้

๑) การจัดระบบเอกสารบัญชี

ได้จัดระบบเอกสารบัญชีถูกต้องครบถ้วน และเป็นปัจจุบัน และง่ายแก่การ ตรวจสอบ

๒) การพิจารณาอนุมัติเงินกู้

คณะกรรมการบริหารกองทุนชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒ ได้ยึดความโปร่งใส ถูกต้องตามระเบียบและข้อบังคับ โดยดูรายละเอียดและความเป็นไปได้จากโครงการที่เสนอขอ และการมีวินัยในการใช้จ่ายเงินของสมาชิก

จากกระบวนการบริหารจัดการเงินกองทุนชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒ ในรอบ ๓ ปี ที่ผ่านมานั้น พอสรุปให้เห็นว่า เป็นการบริหารจัดการที่ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี คือ

(๑) การแปลงนโยบายของรัฐมีการปฏิบัติโดยการจัดทำระเบียบเงื่อนไข และคู่มือ การดำเนินงานให้สมาชิกกองทุนให้ชัดเจน โดยเริ่มตั้งแต่เดือน มกราคม ๒๕๔๖ เป็นต้นมา

(๒) มีการประชาสัมพันธ์และสร้างจิตสำนึกความเป็นชุมชน และท้องถิ่นของ ชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒ ให้เข้าใจวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของชุมชน ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๔๖ - วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๔๘

(๓) มีการระดมหุ้น และเงินฝากสัจจะตามระเบียบข้อบังคับของชุมชนบ้านหนอง ผักก้าม ๒ ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๔๕ - วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๔๕ และปฏิบัติต่อเนื่อง จนถึงวันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๔๘

(๔) มีการพิจารณาอนุมัติเงินกู้ให้สมาชิกในวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๕ - วันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๔๘ เพื่อสมาชิกมีการระดมหุ้นและเงินฝากสัจจะอย่างต่อเนื่อง

(๕) มีการเตรียมกลไกเสริมการบริหารงานให้เป็นระบบโปร่งใส โดยจัดมอบ หน้าที่ให้กรรมการบริหารกองทุนชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒ ปฏิบัติหน้าที่แต่ละกลุ่มงานให้ชัดเจน จนทำให้การบริหารงานประสบผลสำเร็จได้รับการประเมินผล เพื่อจัดระดับกองทุนชุมชนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง ในระดับ ๓ A

(๖) มีการออกคำสั่งให้คณะกรรมการออกนิเทศ ติดตาม และประเมินผลเป็นระยะและนำผลเสนอที่ประชุมคณะกรรมการบริหารกองทุนชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒ เดือนละ ๑ ครั้ง

(๗) นำผลจากการออกนิเทศติดตามและประเมินผลแต่ละครั้งมาหาแนวทางการพัฒนาองค์กร และพิจารณาอนุมัติให้สมาชิกกู้เงินฉุกเฉินและกู้เงินสามัญแต่ละเดือนให้มีความถูกต้องโปร่งใสและตรงตามวัตถุประสงค์การกู้ยืมเงิน

(๘) มีการจัดทำบดุลงบรายได้ค่าใช้จ่ายที่โปร่งใสและปฏิบัติงานได้ถูกต้องโดยคณะกรรมการดำเนินงานดังนี้

(๘) แต่งตั้งคณะกรรมการที่เป็นสมาชิกและกรรมการบริหารกองทุนชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒ เป็นกรรมการผู้ตรวจสอบบัญชีภายใน

(๑๐) แต่งตั้งคณะกรรมการที่เป็นบุคคลภายนอกที่มีความรู้ความสามารถจากเจ้าหน้าที่การเงินและบัญชีของแขวงทางหลวงเป็นผู้ตรวจสอบ ปีละ ๒ ครั้ง

(๑๑) มีการเปลี่ยนกรรมการบริหารกองทุนชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒ ตามระเบียบข้อบังคับ โดยให้กรรมการลาออก เพื่อให้สมาชิกเลือกตั้งกรรมการบริหารใหม่ทุกปีในที่ประชุมใหญ่สามัญประจำปี

จากปัญหาความยากจนของชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒ เป็นความสำคัญ และความจำเป็นเร่งด่วนที่คณะกรรมการบริหารกองทุนชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒ โดยการ นำของ นายนิพนธ์ พิมสร ประธานกองทุนชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒ และคณะกรรมการบริหารกองทุนชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒ มุ่งพัฒนา แก้ไข การบริหารเงินกองทุนชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒ จนประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของกองทุนชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒ จนได้รับการประเมินอยู่ในระดับ ๓ A ได้รับการเชิดชูเกียรติให้เป็นที่ยอมรับเป็นแบบอย่างของชุมชนอื่นได้ เป็นอย่างดี และเหมาะสมได้รับการสนับสนุนในการเพิ่มทุนและขยายวงเงินกู้ยืมจากธนาคารกรุงเทพ เมืองแห่งชาติได้

๒.๑๐.๒.๓ การดำเนินงานกองทุนชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒ ศูนย์นครชุมชน

๑) วิสัยทัศน์ของกองทุนชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒

กองทุนชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒ พัฒนาอาชีพ สร้างรายได้ สร้างสวัสดิการ และพัฒนาชีวิตให้มีคุณภาพ บริหารงานเป็นระบบและโปร่งใส ทำงานด้วยความสามัคคี

๒) พันธกิจของกองทุนชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒

(๑) เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น
 (๒) ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง

(๓) เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน
 (๔) เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชนและประชาสังคม

(๕) กระจายอำนาจให้ท้องถิ่น และพัฒนาประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน

๒.๑๐.๒.๔ เป้าหมาย

๑) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียน สำหรับการลงทุนเพื่อ

(๑) พัฒนาอาชีพ สร้างงาน

(๒) สร้างรายได้ หรือเพิ่มรายได้

(๓) ลดรายจ่าย

(๔) บรรเทาเหตุฉุกเฉิน และจำเป็นเร่งด่วน

๒) ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในด้าน

(๑) จัดระบบเงินกองทุน

(๒) บริหารจัดการเงินกองทุน

๓) เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้าน

(๑) การเรียนรู้

(๒) การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม

(๓) เสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง

(๔) กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับรากเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ

และสังคมในอนาคตในด้านเศรษฐกิจและสังคม

เมื่อได้รับการจัดสรรและโอนเงินกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติแล้วนั้น การดำเนินงานกองทุนชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒ สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วทั้งนี้เป็นเพราะความกระตือรือร้นที่มีอยู่เป็นทุนเดิมอยู่แล้วไม่ว่าจะเป็นการอนุมัติเงินกู้การออมทรัพย์ของสมาชิกสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งนี้ด้วยความสามารถของคณะกรรมการบริหารกองทุนชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒ มีดังนี้

๑. นายนิพนธ์ พิมสร ประธานกรรมการ

๒. นายโสภณ ธรรมโส รองประธานคนที่ ๑

๓. นางมัน	หว่างกลาง	รองประธานคนที่ ๒
๔. นางรำไพ	จันทร์มหา	กรรมการ/ฝ่ายเงินกู้
๕. นางคำฝน	ราชพัฒน์	กรรมการ/ประชาสัมพันธ์
๖. นางมัน	หว่างกลาง	กรรมการ/ประชาสัมพันธ์
๗. นางสาวพิสมัย	สุวรรณแสน	กรรมการ/ฝ่ายติดตามเงินกู้
๘. นายทรงศักดิ์	สมบัติโพธิ์	กรรมการ/ฝ่ายเงินกู้
๙. นางวราภรณ์	หล้ากันหา	กรรมการ/ฝ่ายเหรียญก
๑๐. นายสุข	นาถมทอง	กรรมการ/นายทะเบียน
๑๑. นายชัชวาล	ข้ามะณี	กรรมการ/เลขานุการ
๑๒. นายรักษัณรงค์	สุวรรณศรี	กรรมการ/ผู้ช่วยเลขานุการ

ทำหน้าที่และบทบาทการบริหารกองทุนชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒ ดังนี้

๑. เสริมสร้างสำนึกความเป็นท้องถิ่น และชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒
๒. ชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒ เป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง
 ๓. เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาส ในชุมชนเมืองเลย เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒ และการมีส่วนร่วมกับชุมชนอื่น ส่วนราชการ เอกชน และประชาคม
 ๔. พัฒนาประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน โดยใช้กระบวนการกลุ่มเงินกู้และกลุ่มอาชีพในการพัฒนาประชาธิปไตย
 ๕. พัฒนาแหล่งเงินทุนหมุนเวียน สำหรับกองทุนเพื่อ
 - พัฒนาอาชีพ สร้างงาน
 - สร้างรายได้ หรือเพิ่มรายได้
 - ลดรายจ่าย
 - บรรเทาเหตุฉุกเฉิน และความจำเป็นเร่งด่วน
 ๖. พัฒนาและส่งเสริมชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒ ให้มีความสามารถในการจัดระบบเงินกองทุน และการบริหารจัดการเงินกองทุน
 ๗. เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒ ด้าน
 - การเรียนรู้
 - การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม

- เสริมสร้างศักยภาพและเสริมสร้างเศรษฐกิจพอเพียง

๘. กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับรากหญ้า เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต ให้เกิดความเข้มแข็งในด้านเศรษฐกิจและสังคม

๒.๑๐.๒.๕ ผลการดำเนินงาน

๑) ผลการดำเนินงานตามนโยบายของชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒

ตารางที่ ๒.๒

กิจกรรมการใช้จ่ายเงินกองทุน

ที่	กิจกรรม	จำนวนราย	จำนวนเงิน	ร้อยละ
๑	อาชีพการเกษตร			
	- ทำนา	-	-	-
	- ทำไร่	๑	๑๕,๐๐๐	๑
	- ทำสวน	๑	๒๐,๐๐๐	๑
	- เลี้ยงสุกร	๑	๑๘,๙๐๐	๑
	- เลี้ยงสัตว์ปีก	๖	๑๑๘,๐๐๐	๙
	- อื่น ๆ	๑๑	๒๑๔,๐๐๐	๑๕
๒	อุตสาหกรรม	๘	๑๓๐,๐๐๐	๑๒
๓	ค้าขาย	๓๖	๖๔๑,๐๐๐	๕๑
๔	การบริการ (ช่างซ่อม,ช่างตัดผม,ช่างตัด	๗	๑๓๐,๐๐๐	๑๐
๕	ผ้า)			
๖	บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็น			
	กิจกรรมของกลุ่ม			
	รวม	๗๑	๑,๒๘๖,๙๐๐	๑๐๐

ตารางที่ ๒.๓
การชำระคืนเงินกู้

ที่	ประเภทการกู้	จำนวนจ่าย		การชำระคืน เงินต้น		การชำระคืน ดอกเบี้ย	
		จำนวน คน	จำนวนเงิน	จำนวน คน	จำนวนเงิน	จำนวน คน	จำนวนเงิน
๑	สมาชิกกู้สามัญ	๗๑	๑,๒๘๖,๙๐๐.๐๐	๗๑	๑,๒๐๔,๙๔๐.๐๙	๗๑	๕๙,๐๓๗.๔๑
	รวม	๗๑	๑,๒๘๖,๙๐๐.๐๐	๗๑	๑,๒๐๔,๙๔๐.๐๙	๗๑	๕๙,๐๓๗.๔๑
๒	สมาชิกกู้ฉุกเฉิน	๗๑	๒๓๗,๗๐๐.๐๐	๖๖	๑๘๔,๗๐๐.๐๐	๖๘	๑๐,๑๖๖.๐๐
	รวม	๗๑	๒๓๗,๗๐๐.๐๐	๖๖	๑๘๔,๗๐๐.๐๐	๖๘	๑๐,๑๖๖.๐๐
	รวมทั้งสิ้น	๑๔๒	๑,๕๒๔,๖๐๐.๐๐	๑๓๗	๑,๓๘๙,๖๔๐.๐๙	๑๓๙	๖๙,๒๐๓.๔๑

๒) สรุปผลปัญหาในการดำเนินงาน

๑. ประชาชนเห็นถึงชุมชนเมืองกับชุมชนชนบททำให้สมาชิกกองทุนมีความหลากหลายในด้านอาชีพความเป็นอยู่ และเศรษฐกิจที่แตกต่างกันมาก

๒. สมาชิกส่วนมากส่งเงินสัจจะและเงินหุ้นไม่เป็นเวลาที่กำหนดจึงทำให้เป็นภาระในการออมและการเก็บของคณะกรรมการ

๓. สมาชิกส่วนมากมีการยืมเงินฉุกเฉินและเงินสามัญเป็นรายเดือนทำให้เพิ่มภาระในการบริหารและการคิดเงินในระบบบัญชีต่าง ๆ

๔. การผ่อนชำระเงินกู้สามัญและกู้ฉุกเฉิน ร้อยละ ๖๐ ผ่อนชำระไม่ตามกำหนด เป็นรายเดือนแต่เมื่อถึงสิ้นปีของบุคคลสมาชิก ร้อยละ ๑๐๐ สามารถผ่อนส่งเงินชำระคืนทั้งหมด

๕. การผ่อนชำระเงินกู้รายเดือน ทำให้สมาชิกมีปัญหาการส่งและการเพิ่มภาระให้เจ้าหน้าที่การผ่อนชำระเงินกู้ของสมาชิกทำให้ผลิตที่ออกมาในรอบปีไม่ทันตามกำหนดและส่วนมากต้องการขยายเวลาผ่อนชำระเป็น ๓ ปี

๖. การประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกร้อยละ ๔๐ ไม่ทั่วถึงทำให้สมาชิกไม่เข้าใจโครงสร้างกองทุน กระบวนการบริหารจัดการการออกนิเทศ ติดตาม และประเมินผล

๗. การที่ตั้งกองทุนชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒ ทำให้กระทบถึงกลุ่มอิทธิพลในชุมชนเรื่องการปล่อยเงินกู้ดอกเบี้ยสูง ทำให้การปล่อยข่าวต่าง ๆ ออกมาในเชิงลบ ทำให้การบริหารงานกรรมการปฏิบัติงานเพิ่มหนักอีกเท่าตัว

๘. การประสานงานกับหน่วยราชการเกิดการคล่องตัวดีมาก แต่ยังมี การแนะนำข้อมูล แนวปฏิบัติบางอย่างไม่ชัดเจนทำให้คณะกรรมการบริหารชุมชนหนองผักก้าม ๒ เกิดความไม่มั่นใจในการปฏิบัติงานในการประชุมคณะกรรมการกองทุนวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๕๖ ณ สำนักงานกองทุนชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒ ในเรื่องดังต่อไปนี้

- การฝากเงินสัจจะ
- การฝากหุ้นการสร้างสวัสดิการชุมชนในเรื่องค่าฌาปนกิจศพ

๙. การคุ้มครองช่วยเหลือการประกันความเสี่ยงของสมาชิก การใช้หนี้ทดแทน

๒.๑๐.๓ ระเบียบข้อบังคับกองทุนชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒ ปรับปรุงแก้ไขฉบับที่ ๓ ปี ๒๕๕๘

เพื่อให้การบริหารจัดการกองทุนชุมชนย่อยบ้านหนองผักก้าม ๒ ซึ่งก่อตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมและสร้างนิสัยการอดออม เสียสละ เอื้ออาทรและเป็นไปด้วยความคล่องตัว มีประสิทธิภาพ รวมทั้งเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกโดยรวมจึงเห็นสมควรกำหนดระเบียบการเกี่ยวกับการดำเนินงานของกองทุนชุมชนย่อยบ้านหนองผักก้าม ๒ ไว้ดังนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้ เรียกว่า “ระเบียบกองทุนชุมชนย่อยบ้านหนองผักก้าม ๒”

ข้อ ๒ ที่ตั้งกองทุน เลขที่ ๑๒๑/๒ ถนนศิริรัฐ ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย ๔๒๐๐๐ โทร. ๐-๔๒๘๓-๔๕๐๓

ข้อ ๓ ระเบียบนี้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ ๔ วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุน

- (๑) เป็นแหล่งเงินหมุนเวียนให้กับสมาชิก
- (๒) เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ด้วยวิธีการถือหุ้น การฝากเงินสัจจะ และเงินรับ

ฝาก

(๓) เพื่อให้บริการเงินกู้แก่สมาชิก

(๔) เพื่อพัฒนาจิตใจสมาชิกให้เป็นคนดี มีคุณธรรม ๔ ประการ คือ

เป็นคนมีความซื่อสัตย์

เป็นคนไม่เห็นแก่ตัว

เป็นคนไม่มัวเมาในสิ่งอบายมุข

เป็นคนรู้จักสามัคคี

(๕) เพื่อพัฒนาสมาชิกให้เป็นคนดี มีคุณธรรม ๔ ประการ คือ

- ๑) เป็นคนเก่งเรียน ใฝ่หาความรู้ใหม่ ๆ
- ๒) เป็นคนเก่งคิด คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหา
- ๓) เป็นคนเก่งงาน ขยันทำงาน และมีความรับผิดชอบหน้าที่การงาน
- ๔) เป็นคนเก่งคน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อทุก ๆ คน

ข้อ ๕ แหล่งที่มาของกองทุน ประกอบด้วยเงินและทรัพย์สิน ดังนี้

- (๑) เงินที่ได้รับจัดสรรจากคณะกรรมการ
- (๒) เงินกู้ยืม
- (๓) ดอกผลหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดขึ้นจากเงินกองทุน
- (๔) ค่าธรรมเนียมแรกเข้า
- (๕) เงินฝากสัจจะและเงินรับฝาก
- (๖) เงินค่าหุ้น
- (๗) เงินสมทบจากกลุ่มหรือองค์กรสมาชิก
- (๘) เงินหรือทรัพย์สินอื่น ๆ ที่กองทุนได้รับโดยไม่มีเงื่อนไขผูกพัน หรือภาระติด

พันอื่นใด

ข้อ ๖ คุณสมบัติของสมาชิก

- (๑) เป็นผู้ที่มีสัญชาติไทย หรือพักอาศัยอยู่ในชุมชนย่อยบ้านหนองผักก้าม ๒ เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า ๖ เดือน ก่อนการจัดตั้งกองทุน
- (๒) เป็นผู้ที่มีนิสัยอันดีงาม มีความรู้ ความเข้าใจ เห็นชอบด้วยหลักการของกองทุน และสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกองทุน
- (๓) เป็นผู้พร้อมที่จะปฏิบัติตามระเบียบของกองทุน
- (๔) เป็นผู้ที่มีคณะกรรมการกองทุน ได้มีมติเห็นชอบให้เข้าเป็นสมาชิก
- (๕) อดทน เสียสละ และเห็นแก่ประโยชน์ของกองทุนเป็นสำคัญ
- (๖) มีเงินฝากสัจจะ และถือหุ้นอย่างน้อยหนึ่งหุ้นแต่ต้องไม่เกินหนึ่งในห้าของจำนวนหุ้นทั้งหมดที่มีอยู่ในกองทุน

ข้อ ๗ การสมัครเข้าเป็นสมาชิก

- (๑) ยื่นคำขอสมัครเป็นสมาชิกกองทุนได้ที่คณะกรรมการกองทุน
- (๒) ผู้ที่คุณสมบัติตามข้อ ๖ สามารถยื่นความจำนงหรือสมัครเข้าเป็นสมาชิกของกองทุนได้เดือนละ ๑ ครั้ง โดยสามารถสมัครเป็นสมาชิกได้ทั้งในลักษณะปัจเจกบุคคลและกลุ่มหรือองค์กรชุมชนแล้วแต่ความสมัครใจของผู้สมัครสมาชิก

(๓) คณะกรรมการกองทุนเป็นผู้พิจารณาว่าจะรับบุคคลหนึ่งบุคคลใดเข้าเป็นสมาชิกโดยชอบธรรม

ข้อ ๘ เมื่อคณะกรรมการกองทุนพิจารณาคุณสมบัติตามข้อ ๖ และเห็นสมควรรับบุคคลเข้าเป็นสมาชิก จะแจ้งบุคคลนั้นให้ชำระค่าธรรมเนียมแรกเข้า ค่าหุ้น และเงินฝากสัจจะภายในสามวัน นับจากวันที่ได้รับแจ้งให้เข้าเป็นสมาชิก

ข้อ ๙ สมาชิกขาดหรือพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิก ตามเหตุต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(๑) ตาย

(๒) ลาออกและได้รับอนุมัติให้ลาออกจากคณะกรรมการกองทุน

(๓) วิกลจริต จิตฟั่นเฟือน หรือถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ

(๔) ที่ประชุมใหญ่สมาชิกมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงสองในสามของผู้ร่วมประชุม

(๕) จงใจฝ่าฝืนระเบียบของกองทุนหรือแสดงตนเป็นปรักภักดิ์ หรือไม่ให้ความช่วยเหลือ หรือไม่ร่วมมือกับกองทุนไม่ว่าด้วยประการใด

(๖) จงใจปิดบังความจริงอันควรแจ้งให้ทราบในใบสมัครสมาชิก

(๗) นำทรัพย์สินของกองทุนไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ที่ได้ระบุไว้

(๘) มีลักษณะและ/หรือคุณสมบัติไม่ตรงกับข้อ ๖

ข้อ ๑๐ สมาชิกผู้ไม่มีหนี้สินหรือภาระผูกพันใด ๆ กับกองทุนทั้งในฐานะผู้กู้หรือผู้ค้ำประกัน อาจขอลาออกจากการเป็นสมาชิกของกองทุนได้ โดยแสดงความจำนง เป็นหนังสือต่อคณะกรรมการกองทุน เพื่อพิจารณาอนุญาตและให้ขาดจากสมาชิกภาพในวันที่คณะกรรมการกองทุนดำเนินการอนุญาต

ข้อ ๑๑ ผู้ที่ขาดจากการเป็นสมาชิกภาพ อาจยื่นคำขอสมัครเป็นสมาชิกใหม่ได้ แต่ทั้งนี้ จะต้องเป็นผู้ที่ขาดจากการเป็นสมาชิกภาพติดต่อกันไม่น้อยกว่าหนึ่งปี

ข้อ ๑๒ การคิดค่าธรรมเนียมแรกเข้า คณะกรรมการกองทุนคิดค่าธรรมเนียมแรกเข้ากับสมาชิกทั้งที่เป็นปัจเจกบุคคล กลุ่มและหรือองค์กรชุมชนเป็นราย ๆ สามสิบบาท โดยสมาชิกจะต้องชำระเมื่อได้รับการพิจารณาตามข้อ ๗ และจะต้องชำระภายในสามสิบวัน นับจากวันที่ได้รับแจ้งจากคณะกรรมการกองทุน

ข้อ ๑๓ หุ้น ๆ หนึ่ง มีมูลค่าหุ้นละสิบบาท สมาชิกแรกเข้าตามข้อ ๗ จะต้องถือหุ้นอย่างน้อยสิบหุ้น แต่ต้องไม่เกินหนึ่งในห้าของจำนวนหุ้นทั้งหมดที่มีอยู่ในกองทุน โดยสามารถชำระค่าหุ้นและเพิ่มหุ้นได้ปีละหนึ่งครั้งในวันประชุมใหญ่สามัญประจำปีของกองทุน

วิธีการชำระค่าหุ้น สมาชิกสามารถชำระค่าหุ้น โดยวิธีการดังนี้

การชำระโดยเงินสด

ข้อ ๑๔ เงินฝากสัจจะ สมาชิกทุกคนต้องส่งเงินฝากสัจจะทุกเดือน ๆ ละเท่า ๆ กัน ในเดือนละไม่ต่ำกว่าหนึ่งร้อยบาทและสูงสุดไม่เกินห้าร้อยบาทต่อเดือน ทุกวันที่ ๕ ของเดือน และสามารถเพิ่มจำนวนเงินฝากสัจจะได้เดือนละหนึ่งครั้งในวันประชุมใหญ่สามัญประจำปี พร้อมกันนี้สมาชิกสามารถถอนและปิดบัญชีได้ก็ต่อเมื่อพ้นสภาพการเป็นสมาชิก

ข้อ ๑๕ เงินรับฝาก สมาชิกสามารถนำเงินมาฝากไว้กับกองทุนได้ในวงเงินสูงสุดไม่เกินรายละห้าพันบาท โดยสามารถฝากได้ไม่จำกัดจำนวนในหนึ่งเดือน และจะถอนได้ไม่เกินหนึ่งครั้งต่อเดือน

ข้อ ๑๖ สมาชิกจะพิจารณาเลือกบุคคลที่เหมาะสม มีความรู้ และความชำนาญ เพื่อเป็นคณะกรรมการกองทุน ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ตั้งแต่ ๙ - ๑๕ คน

ข้อ ๑๗ คณะกรรมการกองทุนประกอบด้วย ประธานกรรมการกองทุน รองประธานกรรมการกองทุน เลขานุการ เหรัญญิก ผู้ตรวจสอบภายใน และประชาสัมพันธ์ กองทุน ประกอบด้วยที่ปรึกษาของกองทุน จำนวนห้าคน

ข้อ ๑๘ กรรมการกองทุนมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสองปี เมื่อครบกำหนดระยะเวลาหนึ่งปีนั้น ให้กรรมการกองทุนจับฉลากออกจำนวนกึ่งหนึ่งของคณะกรรมการกองทุน กำหนด ในกรณีที่กรรมการกองทุนพ้นจากตำแหน่งตามวาระ คณะกรรมการกองทุนประกอบด้วย กรรมการกองทุนทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ และคณะกรรมการกองทุนจะจัดให้มีการคัดเลือกบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งแทนกรรมการกองทุนซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระภายในระยะเวลา สามสิบวัน กรรมการกองทุนซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระ อาจได้รับคัดเลือกอีกได้

ข้อ ๑๙ คุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุน ให้เป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๔

ข้อ ๒๐ คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

(๑) บริหารจัดการกองทุน ตรวจสอบ กำกับ ดูแล จัดสรรผลประโยชน์ของเงินกองทุน

(๒) ออกระเบียบข้อบังคับหรือหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการบริหารกองทุน

(๓) รับสมาชิกและจัดทำทะเบียนสมาชิก

(๔) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ตามที่คณะกรรมการกองทุนกำหนดหรือมอบหมาย

ข้อ ๒๑ ประธานกรรมการกองทุนมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

(๑) เป็นประธานในการประชุมคณะกรรมการกองทุน

(๒) เรียกประชุมคณะกรรมการกองทุน

(๓) แต่งตั้งคณะกรรมการกองทุนเพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่งตามมติหรือตามที่คณะกรรมการกองทุนมอบหมาย

(๔) ปฏิบัติงานหน้าที่อื่น ๆ ตามข้อบังคับและมติของคณะกรรมการกองทุน

ข้อ ๒๒ ให้รองประธานกรรมการกองทุนทำหน้าที่แทนประธานกรรมการกองทุน เมื่อประธานกรรมการกองทุนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ หรือเมื่อประธานกรรมการกองทุนมอบหมายให้ทำการแทน

ข้อ ๒๓ ถ้าประธานกรรมการกองทุนและรองประธานกรรมการกองทุนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการประชุมคราวหนึ่งคราวใดได้ ให้ที่ประชุมเลือกคณะกรรมการกองทุนคนใดคนหนึ่งเป็นประธานสำหรับการประชุมคราวนั้น

ข้อ ๒๔ เหนรัญญิกกองทุนมีหน้าที่รวบรวมจัดเก็บ ดูแลรักษาเงินทุนและรายได้ของกองทุนรวม ทั้งการจัดทำบัญชีพร้อมทั้งควบคุมการใช้จ่ายเงินของกองทุนให้เป็นไปอย่างรอบคอบ และเกิดประโยชน์สูงสุด

ข้อ ๒๕ เลขานุการกองทุนมีหน้าที่ติดต่อประสานงานทั่วไป แล้วนัดประชุมกรรมการกองทุนและทำบันทึกที่รายงานการประชุม ตลอดจนรายงานผลการดำเนินงานของกองทุน

ข้อ ๒๖ ผู้ตรวจสอบภายในมีหน้าที่ตรวจสอบบัญชี กำกับ ดูแล เงินกองทุนให้เป็นไปตามมติที่คณะกรรมการกองทุนกำหนด รวมทั้งประเมินผลการดำเนินงานของกองทุน

ข้อ ๒๗ ประชาสัมพันธ์มีหน้าที่ผลิตเอกสาร สิ่งพิมพ์ ให้ข่าวสารแก่สมาชิกและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ข้อ ๒๘ กรรมการกองทุนอื่น ๆ ให้มีหน้าที่ตามคณะกรรมการกองทุนกำหนดมอบหมาย

ข้อ ๒๙ คณะกรรมการกองทุนต้องมีการประชุมอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง แต่ถ้ามีความจำเป็นประธานอาจเรียกประชุมได้มากกว่า ๑ ครั้ง และต้องมีกรรมการกองทุนเข้าประชุมอย่างน้อยกึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดจึงครบองค์ประชุม

ข้อ ๓๐ การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุม ให้ถือเสียงข้างมากและกรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงในการลงคะแนนหนึ่งเสียง ในกรณีคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งหรือเป็นผู้ชี้ขาด

ข้อ ๓๑ ประเภทการกู้ยืม สมาชิกสามารถยื่นขอกู้เงินต่อคณะกรรมการกองทุนเพื่อนำไปใช้จ่ายในกิจกรรมดังต่อไปนี้

- (๑) การพัฒนาอาชีพ
- (๒) การสร้างงาน
- (๓) การสร้าง และ/หรือ เพิ่มรายได้
- (๔) ลดรายจ่าย
- (๕) บรรเทาเหตุฉุกเฉิน และจำเป็นเร่งด่วน

ข้อ ๓๒ การอนุมัติเงินกู้ สมาชิกที่ประสงค์จะขอกู้เงินจะต้องจัดทำโครงการเพื่อขอกู้เงินจากคณะกรรมการกองทุน โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน

ข้อ ๓๓ ลักษณะโครงการ สมาชิกสามารถยื่นขอกู้เงินตามข้อ ๓๑ (๑) (๒) (๓) และ (๔) ต้องมีลักษณะหรือคุณสมบัติ คือ เป็นโครงการที่ต้องสามารถดำเนินการได้จริง มีความเป็นไปได้ทางการตลาด และสามารถเห็นได้ชัดเจนว่ามีความคุ้มค่าต่อการลงทุน วงเงินกู้ตามข้อ ๓๑ (๑) (๒) (๓) และ (๔) ให้แก่สมาชิกรายหนึ่งใน วงเงินไม่เกินห้าหมื่นบาทและ/หรือไม่เกินห้าแสนบาท ดังนี้

- กรณีเงินสนับสนุนจากรัฐบาลจำนวนหนึ่งล้านบาท
- กรณีเงินกู้จากธนาคารกรุงไทย สาขาเลย
- กรณีเงินกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตร สาขาเลย

ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติเห็นควรอนุมัติเงินกู้รายใดเกินกว่าสองหมื่นบาท คณะกรรมการกองทุนจะเรียกประชุมสมาชิก เพื่อให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด แต่ทั้งนี้การอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งต้องไม่เกินห้าหมื่นบาท

โครงการที่สมาชิกยื่นขอกู้ตามข้อ ๓๑ (๕) ต้องเป็นการกู้เฉพาะกรณีไม่เพื่อการสุรุ่ยสุร่าย หรือการเก็งกำไรไม่ได้ ในวงเงินรายละไม่เกินสามพันบาท

การดำเนินการตามโครงการที่ขอกู้และการจัดทำรายงาน สมาชิกจะต้องดำเนินโครงการที่ขอกู้ให้สำเร็จเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และจัดทำรายงานความก้าวหน้าตามแบบรายงานที่คณะกรรมการกองทุนกำหนด

การทำสัญญาเงินกู้ทุกประเภทตั้งนั้น มีการทำสัญญาไว้กับคณะกรรมการกองทุนตามแบบและเงื่อนไขที่กำหนด

หลักประกันเงินกู้ มีข้อกำหนด ดังนี้

(๑) เงินกู้ตามข้อ ๓๑ (๑) (๒) (๓) และ (๔) กรณีเงินสนับสนุนจากรัฐบาล ในวงเงิน ๑ ล้านบาท ให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีมติเห็นควรอนุมัติให้สมาชิกกู้เงินรายหนึ่งไม่เกิน รายละ ๕ หมื่นบาท และผ่อนชำระคืนภายในหนึ่งปี ซึ่งผู้กู้และผู้ค้ำประกันต้องปฏิบัติ ดังนี้

- สมาชิกค้ำประกัน กันเอง จำนวน ๓ คน
- ข้าราชการระดับ ๓ ขึ้นไปเป็นผู้ค้ำประกันได้ ๑ คน

(๒) เงินกู้ตามข้อ ๓๑ (๑) (๒) (๓) และ (๔) กรณีเงินกู้จากธนาคารกรุงไทย สาขาเลยและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ สาขาเลย ให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีมติเห็นควรอนุมัติเงินกู้ไม่เกินรายละ ๕ แสนบาท และผ่อนชำระคืนภายใน ๓ ปี ซึ่งผู้กู้และผู้ค้ำประกันต้องปฏิบัติ ดังนี้

- สมาชิกค้ำประกันกันเอง จำนวน ๓ คน ในวงเงินไม่เกิน ๕ หมื่นบาท
- สมาชิกค้ำประกัน กันเอง จำนวน ๔ คน ในวงเงินตั้งแต่ ๖ หมื่นบาท ถึง ๑ แสนบาท พร้อมหลักทรัพย์ค้ำประกัน ในวงเงินเท่ากับจำนวนกู้ยืม หรือ
- สมาชิกค้ำประกัน กันเอง จำนวน ๔ คน ในวงเงินตั้งแต่ ๖ หมื่นบาท ถึง ๑ แสนบาท หรือ
- ข้าราชการระดับ ๓ ขึ้นไปเป็นผู้ค้ำประกันได้ ๑ คน / จำนวนเงินกู้ ๑ แสนบาท หรือ

- หลักทรัพย์ค้ำประกันในวงเงินกู้ ๒ เท่า ของการกู้ยืม

(๓) เงินกู้ตามข้อ ๓๑ (๕) ให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีมติเห็นควรอนุมัติเงินกู้ไม่เกินรายละ ๑ หมื่นบาท สมาชิกค้ำประกันกันเอง จำนวน ๒ คน

การชำระคืนเงินกู้ เงินชำระหนี้สำหรับเงินกู้กำหนดไว้ดังต่อไปนี้

(๑) เงินกู้ตามข้อ ๓๑ (๑) (๒) (๓) และ (๔) กรณีเงินสนับสนุนจากรัฐบาลในวงเงิน ๑ ล้านบาท ให้ผู้กู้ส่งคืนเงินต้นพร้อมด้วยดอกเบี้ย ภายในหนึ่งปี

(๒) เงินกู้ตามข้อ ๓๑ (๑) (๒) (๓) และ (๔) กรณีเงินกู้จากธนาคารกรุงไทย สาขาเลย และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ สาขาเลย ให้ผู้กู้ส่งคืนเงินต้นพร้อมด้วยดอกเบี้ย ภายในสามปี ส่งชำระปีละเท่า ๆ กัน

(๓) เงินกู้ตามข้อ ๓๑ (๕) ให้ผู้กู้ส่งคืนเงินกู้เต็มจำนวนพร้อมดอกเบี้ยภายในระยะเวลาหนึ่งปี อัตราดอกเบี้ย

(๑) อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ร้อยละหกบาทปี

(๒) อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ร้อยละสามบาทปี

ค่าปรับ ในกรณีที่ผู้กู้ผิดสัญญาเงินกู้ให้ผู้กู้เสียเบี้ยปรับในอัตราร้อยละศูนย์จุดห้าต่อวัน เว้นแต่ผู้กู้ได้รับอนุญาตให้ผ่อนผันการชำระหนี้จากคณะกรรมการกองทุนการจัดสรรกำไรสุทธิ ประจำปี เมื่อสิ้นปีทางบัญชีของกองทุนและได้ปิดบัญชีตามมาตราฐานการบัญชีที่รับรองโดยทั่วไป แล้ว ปรากฏว่ากองทุนมีกำไรสุทธิ คณะกรรมการกองทุนจะนำกำไรสุทธิมาจัดสรรได้ ดังนี้

ข้อ ๓๔ (๑) บันทึตามมูลค่างาน	ร้อยละสิบห้า
(๒) เฉลี่ยคืนผู้กู้	ร้อยละห้า
(๓) ค่าตอบแทนกรรมการ	ร้อยละยี่สิบ
(๔) ประกันความเสี่ยง	ร้อยละสิบ
(๕) สมทบกองทุน	ร้อยละยี่สิบ
(๖) ทุนสาธารณประโยชน์	ร้อยละสิบ
(๗) ทุนสวัสดิการชุมชน	ร้อยละสิบ
(๘) ทุนการศึกษาและการพัฒนาอาชีพ	ร้อยละห้า
(๙) อื่นๆ	ร้อยละห้า

ข้อ ๓๕ กองทุนจะจัดทำบัญชีเงินฝาก และบัญชีค่าใช้จ่ายของกองทุนอย่างรอบคอบ เดือนละหนึ่งครั้ง แล้วติดประกาศอย่างเปิดเผย ณ ที่ทำการกองทุนให้สมาชิกทราบ โดยมีประเภท บัญชีที่จะต้องดำเนินการจัดทำดังนี้

- (๑) บัญชีเงินฝากออมทรัพย์
- (๒) รายรับและรายจ่ายของกองทุน
- (๓) สินทรัพย์และหนี้สินของกองทุน

ข้อ ๓๖ คณะกรรมการกองทุนจะตรวจสอบบัญชีของกองทุนและรายงานการ ตรวจสอบบัญชี ต่อคณะอนุกรรมการการสนับสนุนเพื่อทราบถึงความก้าวหน้า ฐานะทางการเงินและผลการดำเนินงานของกองทุน ทุกสามเดือนและทุกรอบปี พร้อมทั้งแสดง บัญชีกำไร ขาดทุน และงบดุล ในปีบัญชีที่ล่วงมาภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวัน นับแต่วันสิ้นปีบัญชี

ข้อ ๓๗ ให้คณะกรรมการกองทุนนัดประชุมใหญ่สมาชิกอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง โดยมีวาระการประชุมดังนี้

- (๑) ประธานกล่าวเปิดการประชุม
- (๒) เรื่องที่แจ้งให้ที่ประชุมทราบ

- (๓) รับรองรายงานการประชุมครั้งที่ผ่านมา
- (๔) พิจารณาเรื่องที่ค้างในที่ประชุมครั้งก่อน
- (๕) เสร็จญูญิกรายงานฐานะทางกรเงิน
- (๖) วาระที่ต้องการพิจารณา
- (๗) เรื่องอื่น ๆ (ถ้ามี)
- (๘) สรุปผลและปิดการประชุม

ข้อ ๓๘ ภายในหนึ่งปีนับตั้งแต่วันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับ ให้คณะกรรมการกองทุน ประเมินการดำเนินงานตามระเบียบนี้ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมต่อไป

ข้อ ๓๙ ให้คณะกรรมการกองทุน เป็นผู้รักษาการตามระเบียบนี้

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๔๘

(นายนิพนธ์ พิมสร)

ประธานคณะกรรมการกองทุนชุมชนบ้านหนองผักก้าม ๒

๒.๑๑ งานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน

เฉลิม อุตกฤษฎี^๑ พบว่า พระสงฆ์ในหมู่บ้านที่มีโครงการพัฒนาของรัฐมาก จะเน้นการพัฒนาทั้งทางด้านจิตใจและด้านวัตถุมาก พระสงฆ์ผู้ที่มีจำนวนพรรษามาก มีการศึกษาสูง และมีทัศนคติที่ดีมากต่อการพัฒนาชุมชน จะสนับสนุนการพัฒนาด้านวัตถุมากกว่าผู้ที่มีพรรษาน้อย มีการศึกษาต่ำ พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์การพัฒนาชุมชนมาก จะสนับสนุนการพัฒนาด้านจิตใจ และด้านวัตถุมากกว่าพระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ

พินิจ ลาภธนานนท์^๒ พบว่าบทบาทของพระสงฆ์ที่ดำเนินกิจกรรมสังคมพัฒนาในชุมชนต่าง ๆ ในภาคอีสานจำแนกได้เป็น ๔ ลักษณะ ดังนี้

^๑ เฉลิม อุตกฤษฎี, การศึกษาบทบาทของพระภิกษุในงานพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๑), หน้า ๓๐.

^๒ พินิจ ลาภธนานนท์, บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๓๑.

๑) บทบาทผู้ส่งเสริมพัฒนา คือ พระสงฆ์พัฒนา ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยท่านเป็นผู้จัดหาทรัพยากรและบริหารโครงการด้วยตนเอง ชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลย

๒) บทบาทผู้นำการพัฒนา โดยพระสงฆ์เป็นผู้ติดโครงการหรือติดต่อโครงการพัฒนา มาดำเนินการ ชาวบ้านมีส่วนร่วมปรึกษาบ้าง แต่ส่วนใหญ่จะคล้อยตามความคิดเห็นของพระสงฆ์พัฒนาที่ชาวบ้านมักศรัทธามากกว่า

๓) บทบาทผู้ประสานงาน โดยพระสงฆ์พยายามร่วมมือกับผู้นำชุมชนชักนำโครงการต่าง ๆ เข้ามาดำเนินการพัฒนาในหมู่บ้าน ชาวบ้านจะได้รับโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

๔) บทบาทเป็นพี่เลี้ยงสนับสนุนการพัฒนาในหมู่บ้าน โดยชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ทั้งในการคิดโครงการ การปฏิบัติงานพัฒนาและร่วมรับผิดชอบติดตามผลการพัฒนาพระสงฆ์พัฒนามีบทบาทเป็นพี่เลี้ยงที่คอยแนะนำ ปรึกษา และประสานการสนับสนุนจากภายนอก

กิตติมา สาระพันธ์^๑ ได้ทำการวิจัยเรื่องบทบาทพระสงฆ์ไทยที่เป็นหมอพระในการบำบัดรักษาโรคแก่ชุมชน ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ที่เป็นหมอพระจะกลายเป็นหมอเถื่อนตามพระราชบัญญัติการควบคุมการประกอบโรคศิลป์ของกระทรวงสาธารณสุข และเป็นการผิดพระวินัยตามประกาศคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๙๔ ก็ตาม หมอพระก็ยังมีบทบาทในการบำบัดโรคให้แก่ประชาชนทั้งในเขตกรุงเทพมหานครและเขตท้องถิ่นชนบท เพราะลักษณะเดิมของวัฒนธรรมทางการแพทย์แผนโบราณของไทย ยังมีความผูกพันเกี่ยวกับความเชื่อทางพุทธศาสนาและสถาบันพุทธศาสนาอยู่ใกล้ชิด และผลการวิจัยครั้งนี้ยังยืนยันได้ว่า หมอพระมีส่วนในการช่วยเหลือและบรรเทาทุกข์แก่ประชาชนผู้ทุกข์ยาก ช่วยฟื้นฟูสภาวะทางด้านจิตใจของผู้ป่วยที่มีความทุกข์ยาก เพราะยากจน และเจ็บป่วยหรือบางคนเจ็บป่วยทางร่างกาย จะกระทั่งจิตใจอยู่ในสภาพที่วิตกกังวลสิ้นหวัง ให้มีสภาพจิตใจที่สดชื่นและพร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาหาสุขภาพของตนได้ดียิ่งขึ้น และได้รับคำแนะนำจากหมอพระและรักษาแผนปัจจุบันควบคู่ไปด้วย ในขณะที่กระบวนการรักษาโรคและรักษาสุขภาพของแผนปัจจุบันคำนึงถึงการรักษาร่างกายเฉพาะส่วน ละเลยการรักษาจิตใจควบคู่ไปด้วย การเข้าไปหาหมอพระไม่มีระเบียบการที่ยุ่งยากและไม่มีลักษณะเป็นธุรกิจทำให้ผู้ป่วยที่ยากจนขาดการศึกษา พอใจที่จะเข้ามาขอรับบริการ

^๑ กิตติมา สาระพันธ์, บทบาทพระสงฆ์ไทยที่เป็นหมอพระในการบำบัดรักษาโรคแก่ชุมชน, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๒๓), หน้า ๔๑.

เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม^๑ ได้ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมเกี่ยวกับเรื่อง บทบาทในการให้การศึกษากลับไป ทั้งทางโลกและทางธรรม การเผยแผ่ธรรม โดยศึกษาพระสงฆ์ ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้ว่า พระสงฆ์มีบทบาทสูงมากในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- ๑) ช่วยสอนหนังสือ ซึ่งในขณะที่สอนได้เน้นให้ประชาชนเข้าใจสิทธิและหน้าที่
- ๒) ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและกิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งพบว่าพระสงฆ์มีกิจกรรม สูงขึ้นตามพระราชที่บวช
- ๓) ต้องการมีบทบาทในการศึกษาเพิ่มขึ้น โดยประสงค์ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษาของชาติ ปรับปรุงหลักสูตรวิชาเกี่ยวกับศีลธรรมและศาสนา ในลักษณะที่พระสงฆ์จะ เข้าไปสอนได้

๔) ด้านการเผยแผ่ธรรมะ เพื่อพัฒนาจิตใจประชาชน ออกเยี่ยมประชาชนและนำ ประชาชนพัฒนาท้องถิ่น วัด และโรงเรียน และเข้าร่วมในวันสำคัญทางศาสนา

จากแนวความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม สรุปได้ว่า

๑) พระสงฆ์ส่วนใหญ่คิดว่างานพระธรรมทูต การเผยแผ่ธรรมะ โดยสื่อมวลชนและการ บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน จำเป็นในการเผยแผ่ธรรมะพร้อมกับประสงค์ที่จะได้รับความร่วมมือ จากหน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดอบรมสัมมนาให้ความรู้เบื้องต้น ในการแพทย์และการสังคม สงเคราะห์ที่ถูกละทิ้งวิชาการ

๒) พระสงฆ์เป็นผู้นำทางด้านศาสนพิธี ให้คำแนะนำปรึกษาปัญญาชีวิต และพัฒนา ทางจิตใจ เยี่ยมประชาชนที่โรงพยาบาล และที่บ้าน

๓) วัดต่าง ๆ ควรสงเคราะห์ประชาชนด้วยการให้ยืมสิ่งของเครื่องใช้ จัดสถานที่ พักผ่อนภายในวัด รักษาพยาบาลผู้เจ็บป่วย สงเคราะห์เด็กก่อนวัยเรียน

๔) พระสงฆ์สามเณรในสี่ส่วน เห็นด้วยในการที่จะพัฒนาบทบาทของตนเองคิดว่ามีความ พร้อมและเชื่อมั่นว่าจะทำให้โดยไม่รับการสนับสนุนจากประชาชนและไม่ผิดต่อวินัยสงฆ์

๕) พระสงฆ์ พยายามปรับปรุงบทบาทและฐานะของตน เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ในสังคม โดยการพัฒนาตนเองทางการศึกษาให้สูงขึ้น นอกเหนือจากการมีศีลธรรมและสมาธิ พระสงฆ์สามารถนำสิ่งเหล่านี้ไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดี เพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีใน ด้าน การศึกษาสุขภาพอนามัย ตลอดจนการสงเคราะห์ช่วยเหลือต่าง ๆ จะเห็นได้ว่างานเหล่านี้เป็น บทบาทที่แท้จริงของพระสงฆ์ซึ่งน่าจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมได้

^๑ เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม, บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, ๒๕๑๙), หน้า ๒๕๑๙.

เฉลิม อุดตกฤษฎี^๑ ได้ศึกษาบทบาทพระภิกษุในงานการพัฒนาชุมชน ซึ่งทำการศึกษาจากรายงานการปฏิบัติศาสนากิจในส่วนภูมิภาคของพระภิกษุใน “โครงการอบรมพระภิกษุเพื่อส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่น” ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๗๑ - ๒๕๗๙ ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุมีบทบาทในงานพัฒนาชุมชนในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

๑) เรื่องการพัฒนาวัดนั้น พระภิกษุมีบทบาทมากที่สุด คือการสร้างปรับปรุงที่อยู่อาศัย การคมนาคมภายในวัด ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุด คือ การสร้าง การปรับปรุงป่าช้า เมรุ เผาศพ แหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้ เครื่องอำนวยความสะดวกสบาย

๒) เรื่องการพัฒนาหมู่บ้าน พระภิกษุมีบทบาทมากที่สุด คือการปรับปรุงการคมนาคมในหมู่บ้าน ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุด คือ การสร้างปรับปรุงห้องสมุด แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรกรรม สถานที่ประกอบกิจกรรมของหมู่บ้าน

๓) เรื่องการบริหารสังคม พระภิกษุมีบทบาทมากที่สุด คือการสร้างปรับปรุงบริเวณโรงเรียนและจัดหาอุปกรณ์การศึกษา ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุด คือการบริจาคสิ่งของที่เป็นให้โรงพยาบาล และการสร้างโรงเรียน

๔) เรื่องการพัฒนาศึกษา พระภิกษุมีบทบาทมากที่สุด คือการอบรมศีลธรรมประชาชน การศึกษาด้านปริยัติธรรม ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุด คือ การให้การศึกษาด้านสามัญศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร นักเรียน และอบรมพิเศษแก่ผู้ต้องขังของเรือนจำ

โคจิ โนสุ^๒ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีในจังหวัดสงขลา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นพระสงฆ์ที่ประจำอยู่ในวัดที่ตั้งในจังหวัดสงขลา จำนวน ๑๗๐ รูป ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

๑) บทบาทการพัฒนาการศึกษา พระสงฆ์มีบทบาทมากที่สุดได้แก่ การอบรมให้ความรู้ด้านพุทธศาสนาและศีลธรรมแก่ประชาชน ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุดได้แก่ การมีส่วนร่วมในพิธีกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

๒) บทบาทการเผยแพร่ธรรมะ พระสงฆ์มีบทบาทมากที่สุดได้แก่ การจัดพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนาในวัด ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุดได้แก่ การอบรมสั่งสอนประชาชนในงานเทศกาลต่าง ๆ

^๑ เฉลิม อุดตกฤษฎี, การศึกษาบทบาทของพระภิกษุในงานพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๑), หน้า ๓๑-๓๔.

^๒ โคจิ โนสุ, บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีในจังหวัดสงขลา, (สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๐), หน้า ๖๗.

๓) บทบาทการสงเคราะห์ พระสงฆ์มีบทบาทมากที่สุดได้แก่ การช่วยอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ แก่ประชาชน ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุดได้แก่ การช่วยประชาชนโดยการให้ยืมสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ

นอกจากนี้ ชุมชนยังเป็นจุดยุทธศาสตร์หลัก เพราะชุมชนเข้มแข็งย่อมทำให้บุคคลและครอบครัวเข้มแข็งด้วย ชุมชนเป็นโครงสร้างสังคมที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายของชุมชนทั่วประเทศ ย่อมเป็นโครงสร้างทางสังคมที่ทำให้สังคมเข้มแข็งอันเป็นบ่อเกิดของศีลธรรมฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่าการที่ทำให้วัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน เป็นแนวทางที่สำคัญที่สุด ก็คือพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทโดยที่วัดเป็นศูนย์กลาง ดังนั้น บทบาทของพระสงฆ์และวัดจะมองเห็นได้ชัดเจนว่า

- ๑) พระสงฆ์สร้างชุมชนสงฆ์ให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้
- ๒) พระสงฆ์ชี้นำทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้องให้แก่สังคม
- ๓) ทำวัดให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน
- ๔) การบริหารจัดการทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นการจัดการวัดหรือการปกครองคณะสงฆ์

ถวิล พิลเตมา^๑ พบว่า ความสำคัญสูงสุดของวัดคือ การเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน เพราะวัดเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างสังคมเข้มแข็ง ซึ่งมีความสำคัญที่สุดต่อการบังเกิดขึ้นของศีลธรรมในสังคม กล่าวแล้วหากวัดลอยตัวจากโครงสร้างของชุมชนหรือย้ายไปอยู่ในโครงสร้างอื่น ผลก็คือ ชุมชนอ่อนแอ สังคมอ่อนแอ เนื่องจากชุมชนเป็นโครงสร้างพื้นฐานของสังคม เมื่อพื้นฐานอ่อนแอ ย่อมทำให้สถานอื่น ๆ ในสังคมหมดอ่อนแอหมดรวมทั้งสถาบันศาสนาด้วย

ในงานวิจัยของถวิล พิลเตมา ยังพบบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อชุมชนอีกหลายด้านคือ^๒

๑) พระเถระที่เป็นที่เคารพศรัทธา ถือบทบาทตามบริบทของพระพุทธศาสนาและตามที่องค์การศาสนากำหนด ทั้งในการศึกษาพระพุทธศาสนา การปกครองพระสงฆ์ การเผยแผ่พระธรรมคำสอน การสร้างสาธารณูปการและงานสาธารณสงเคราะห์ และเห็นว่าในยุคโลกาภิวัตน์พระสงฆ์ควรจะเพิ่มบทบาทในการร่วมแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม พระสงฆ์จึงควรติดตามข่าวสารความรู้ทางสื่อมวลชนเพื่อประยุกต์ใช้สอนธรรมะ ควรมีบทบาทเป็นผู้ประสานในกิจกรรมการ

^๑ ถวิล พิลเตมา, บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาพระครูสุธีปริยัตโยดม, (เลข : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕.

อนุรักษ์พัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีบทบาทในการร่วมแก้ไขปัญหาการทำผิดของสงฆ์ในการอบรมคุณธรรม พระเถระที่เป็นที่เคารพศรัทธาใช้ภาษาต่าง ๆ เป็นเหตุเป็นผลในการสอน มีการยกตัวอย่างประกอบ แจกหนังสือธรรมะ เทปธรรมะ และบางส่วนใช้คอมพิวเตอร์ในการอบรมด้วย

๒) พุทธศาสนิกชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่า พระสงฆ์ที่น่าเคารพเลื่อมใส ควรมีความรู้ธรรมะลึกซึ้ง เครื่องคิดในวัตรปฏิบัติมีความสามารถในการอบรมคุณธรรม ถือความเรียบง่าย ถือสันโดษ และในยุคโลกาภิวัตน์ พระสงฆ์ควรมุ่งเน้นการอบรมคุณธรรมควบคู่กับการสอนปฏิบัติวิปัสสนา

ผลการวิจัยยังพบว่า กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เห็นว่า บทบาทของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ คือบทบาทด้านการอบรมตนทำวิปัสสนากรรมฐาน การอบรมสั่งสอนให้ประชาชนฝึกปฏิบัติวิปัสสนา การอบรมสั่งสอนจริยธรรม แนวทางการดำรงชีวิตที่ดีงาม การอบรมสั่งสอนและให้การศึกษแก่พระภิกษุสามเณร การแต่งหนังสือทางพุทธศาสนา การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ การอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาวัดและพระภิกษุสามเณรให้ทันสมัย การสงเคราะห์ประชาชนและพระสงฆ์ไม่ควรทำบทบาทในการทำนายโชคชะตาและการให้โชคกลาง (ห่วย) แก่ประชาชน ส่วนการปลูกเสกวัตถุมงคลนั้น พุทธศาสนิกชนบางส่วนในภาคใต้เห็นว่าเป็นบทบาทของพระสงฆ์เพราะถือว่า จะเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้แก่ประชาชน ค้ำครองความปลอดภัย และทำให้มีความสุขความเจริญก้าวหน้าและกรณีศึกษาในภาคกลางและภาคตะวันออก ผลการวิจัยพบว่า บทบาทที่สำคัญที่สุดของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ คือการอบรมสั่งสอนจริยธรรมและแนวทางในการดำรงชีวิตที่ดีงามถูกต้องให้แก่ประชาชนการอบรมสั่งสอนและให้การศึกษแก่พระภิกษุสามเณร การอบรมตนการทำวิปัสสนากรรมฐาน การสงเคราะห์ประชาชน บทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย การสอนประชาชนในฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน การพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็ก โรงเรียน โรงพยาบาล ถนนหนทาง การแต่งหนังสือพุทธศาสนา การพัฒนาวัดและพระภิกษุสามเณร และการส่งเสริมวิชาชีพให้ชาวบ้าน

สอดคล้องกับงานวิจัยของกรรณิการ์ โอมุณเ^๑ พบว่า ความพอใจและความยินดีเมื่อพระสงฆ์เป็นผู้มีพื้นฐานทางจิตใจที่รักการทำงาน เพื่อประโยชน์ของส่วนร่วมและชอบเสียสละเป็นแรงกระตุ้นให้พระสงฆ์ได้พยายามปรับบทบาทของตนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ใน

^๑ กรรณิการ์ โอมุณเ, บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น : เฉพาะกรณีโครงการพระธรรมจาริก, (กรุงเทพฯ : นิตนารการพิมพ์, ๒๕๓๔), หน้า ๗๘-๗๙.

ชุมชนมากขึ้น ในกลุ่มพระสงฆ์นักพัฒนาได้ให้ทัศนะว่า บทบาทของพระสงฆ์ทั้งทางธรรมและทางโลก มีบางอย่างร่วมกันอยู่มีใช้แยกกันหรือเห็นห่างต่อกัน คือพระสงฆ์ต้องพยายามช่วยชาวบ้านให้พ้นจากความทุกข์ยาก โดยให้ชาวบ้านมีวิชาชีพอะไรก็ได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันพระสงฆ์ควรเข้าร่วมในการพัฒนาสังคมเพราะถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์และถูกต้องทั้งทางธรรมและทางโลก โดยพระสงฆ์นักพัฒนาเหล่านั้นให้ความเห็นว่า สถาบันสงฆ์ไร้ประโยชน์และสลายในที่สุดถ้าพระสงฆ์ไม่ปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป แม้บางครั้งกิจกรรมบางอย่างอาจจะมีข้อจำกัดบ้าง โดยเฉพาะการพัฒนาทางด้านวัตถุจะเป็นการผิดพระธรรมวินัย ตรงกันข้ามกับถูกต้องศีลธรรม ธรรมะของพระพุทธเจ้าแม้ว่าชาวบ้านไม่ยอมให้พระสงฆ์ทำอะไรเลยและถือว่างานพัฒนาไม่ใช่กิจของพระสงฆ์ แต่พระท่านได้พยายามแก้ไขความคิดเห็นอันไม่คอยถูกต้องนี้ เพราะพระสงฆ์ต้องช่วยเหลือชาวบ้านมิใช่เพียงด้านจิตใจเท่านั้น แต่ต้องช่วยเหลือทางด้านวัตถุด้วยหรือเรื่องการครองชีพอีกด้วย พระสงฆ์นักพัฒนาในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๕ - ๒๕๒๗ พบว่า แรงจูงใจที่มีส่วนผลักดันให้พระสงฆ์เข้ามามีส่วนในการพัฒนา เช่น การได้เห็นปัญหาและความทุกข์ยากของประชาชนภายในชนบท การเห็นชุมชนอื่นที่เจริญกว่าท้องถิ่นของตนเอง ความพอใจที่ต้องช่วยเหลือญาติพี่น้องของตนเองทางอารมณ์ความรู้สึกที่ว่าบ้านพึ่งวัด และวัดพึ่งบ้านและเห็นความสำคัญของหลักธรรมที่เหมาะสมจะนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนา

งานวิจัยของเจียมพงษ์ วงศ์ธรรม^๑ พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่คิดว่างานพระธรรมทูตการใช้สื่อสารมวลชนการเผยแผ่ธรรมะและการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน มีส่วนส่งเสริมการเผยแผ่ธรรมะ เป็นอย่างมาก และพระสงฆ์ต้องการที่จะนำความรู้ด้านอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตไปเผยแผ่ให้กับประชาชนควบคู่กับธรรมะด้วย โดยเสนอว่า ต้องการขอความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน จัดอบรมสัมมนาให้ความรู้เบื้องต้นแก่พระสงฆ์จะได้นำความรู้ที่ได้รับมาไปแนะนำประชาชนอีกต่อไปเมื่อมีโอกาส ทั้งนี้เพราะพระสงฆ์เองก็ตระหนักถึงข้อจำกัดของตนที่ยังขาดหายไปอยู่

^๑ เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม, บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๙), หน้า ๖๙-๗๐.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์^๑ กล่าวว่า มีพระนักพัฒนาจำนวนมาก เป็นพระที่มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาอย่างไม่เป็นทางการ คือมิได้อยู่ภายใต้กำกับของรัฐบาล เข้าดำเนินการโดยมีความสำนึกที่รับผิดชอบต่อสังคมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ได้ปฏิบัติมาเป็นเวลานานกว่า ๒๐ ปี มีทั้งที่สังกัดมหานิกายและธรรมยุตินิกาย และได้ทำการศึกษาพระคัมภีร์ของท่านใจในการพัฒนาสังคมทั้งจากการสัมภาษณ์และเอกสารที่ท่านได้เขียนเผยแพร่ โดยเฉพาะจังหวัดนครราชสีมาตั้งแต่เจ้าคณะจังหวัดลงมาถึงเจ้าอาวาสวัด ส่วนใหญ่มีความคิดว่า เมื่อชาวบ้านมีความทุกข์ยากเดือดร้อน พระสงฆ์ควรเข้าไปช่วยเหลือบรรเทาความทุกข์ยากเดือดร้อนของชาวบ้านไม่มากนักน้อย โดยการช่วยเหลือทั้งด้านวัตถุและจิตใจ โดยมีความเห็นว่า สถาบันสงฆ์จะไร้ประโยชน์และไม่มีความหมาย ถ้าพระสงฆ์ไม่ปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

โครงการพัฒนาสังคม พระสงฆ์ในภาคอีสานนิยมทำโครงการพัฒนา เรื่อง การประกอบอาชีพ การศึกษา และการส่งเสริมสุขภาพอนามัย

การประกอบอาชีพ ได้แก่ การแจกเมล็ดพันธุ์ การให้ปุ๋ย การจัดตั้งสหกรณ์ร้านค้า ธนาคารข้าว และธนาคารควาย การศึกษา การจัดตั้งศูนย์เด็กเล็ก โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การสอนเย็บปักถักร้อย การเย็บผ้าสตรี การตัดผม การซ่อมเครื่องยนต์ การซ่อมวิทยุและโทรทัศน์ การทอผ้า การทอ絲 และ การแนะนำวิชาการเกษตรแผนใหม่

การส่งเสริมสุขภาพอนามัย ได้แก่ การให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องโภชนาการและการสุขภาพิบาล

การบริหารโครงการ เนื่องด้วยแต่ละจังหวัดมีสภาพแวดล้อมของพื้นที่ที่จะจัดทำและบริหารไม่เหมือนกัน บางจังหวัดให้แต่ละวัดในหมู่บ้านเป็นผู้ศึกษาความต้องการของชาวบ้านส่วนใหญ่พระสงฆ์ที่เป็นนักพัฒนาจะศึกษาสภาพของชีวิตชาวบ้านมีความเป็นอยู่อย่างไร แล้วจึงเกิดริเริ่มโครงการนั้น ๆ ขึ้นมาช่วยเหลือชาวบ้านบางจังหวัดได้มีการประชุมปรึกษาหารือร่วมคิดกับชาวบ้านและดำเนินการร่วมกัน

จากการศึกษาพบว่า พระผู้นำการพัฒนาที่เป็นเจ้าคณะจังหวัดหรือรองเจ้าคณะจังหวัด มีกิจกรรมช่วยเหลือชาวบ้านมากพอสมควร และไม่ค่อยมีปัญหาในการปฏิบัติ แต่ถ้าเป็นพระสังฆาธิการธรรมดาหรือเป็นเจ้าอาวาสวัด การปฏิบัติงานมักจะประสบปัญหาต่าง ๆ ตามมา

นอกจากนี้การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการมีส่วนร่วมการพัฒนาชุมชน ยังพบว่า ปทัสถานของสังคมไทยเป็นที่เข้าใจว่า พระสงฆ์เป็นผู้นำในด้านศาสนาและเป็นแบบอย่างของ

^๑ เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม, บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๙), หน้า ๖๙-๗๐.

จริยธรรม ซึ่งอาจมีอิทธิพลในการแนะนำหรือชักจูงชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาชุมชนได้ แต่เนื่องจากพระสงฆ์มีสิทธิบทบาทจะเข้ามายุ่งเกี่ยวกับชีวิตประจำวันของชาวบ้านมากนักน้อยเพียงไรก็ได้ และชาวบ้านมิได้คาดหมายว่าพระสงฆ์ทุกรูปจะเป็นผู้นำในแบบอย่างการปฏิบัติทางโลกเสมอไป การที่จะกำหนดบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน จึงกำหนดหลักเกณฑ์แน่นอนได้ยาก ขึ้นอยู่กับความสนใจ ความเอาใจใส่ของพระสงฆ์แต่ละรูป ที่มีต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์^๑ ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการนับถือศาสนาว่าศาสนามีอิทธิพลต่อมนุษย์มาพฤติกรรมทางศาสนาเป็นองค์ประกอบภายใน โครงสร้างบุคลิกภาพที่สามารถกำหนดรูปแบบ แนวทางแสดงออกต่าง ๆ ของมนุษย์ได้ ไม่ว่าจะเป็นส่วนที่แสดงออกในเรื่องที่เกี่ยวกับความเชื่อ ความศรัทธา ค่านิยมต่าง ๆ อันเป็นวิถีชีวิตที่มนุษย์ยึดถือปฏิบัติอยู่ในสังคมสิ่งเหล่านี้มีบทบาทต่อการแสดงออก ที่เป็นปฏิริยาสนองตอบให้เกิดการสร้างสรรคอื่น ๆ การเรียนรู้ ความรู้สึกนึกคิด การตัดสินใจแม้แต่การเสริมสร้างพลังมดีในการเลือกสมาชิกในสังคมนั้น ระบบศาสนายังมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมอื่น ที่มีเชื้อสิ่งเกี่ยวข้องกับศาสนาโดยตรง เช่น พฤติกรรมทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม อันเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์อยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์ ศาสนามีบทบาทต่อการต่อต้านพฤติกรรมที่ขัดต่อสังคมและสามารถบันดาลใจมนุษย์ให้เปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม

เฉลิม อุดตฤกษ์^๒ ได้ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในงานการพัฒนาชุมชน ซึ่งทำการศึกษาจากรายงานการปฏิบัติศาสนกิจในส่วนภูมิภาคของพระภิกษุใน “โครงการ อบรมพระภิกษุเพื่อส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่น” ในระหว่างปี พ.ศ.๒๕๗๑-๒๕๗๙ ผลการวิจัย พบว่าพระสงฆ์มีบทบาทในงานพัฒนาชุมชนในด้านการศึกษา ดังนี้

๑) เรื่องการบริหารสังคม พระภิกษุมีบทบาทมากที่สุด คือ การสร้างปรับปรุง บริเวณโรงเรียนและจัดหาอุปกรณ์การศึกษา ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุด คือ การบริจาคสิ่งของที่ จำเป็นให้โรงพยาบาล และการสร้างโรงเรียน

๒) เรื่องการพัฒนาการศึกษา พระภิกษุมีบทบาทมากที่สุด คือการอบรมศีลธรรมประชาชน การศึกษาด้านปริยัติธรรม ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุด คือ การให้การศึกษาด้านสามัญศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร นักเรียน และอบรมพิเศษแก่ผู้ต้องขังของเรือนจำ

^๑ จำนง อติวัฒน์สิทธิ์, สังคมวิทยาศาสนา, (กรุงเทพฯ : แพรววิทยา, ๒๕๒๕), หน้า ๔๓.

^๒ เฉลิม อุดตฤกษ์, การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในงานพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๑), หน้า ๓๑-๓๔.

นอกจากนี้ การวิจัยยังพบว่าพระสงฆ์ในหมู่บ้านที่มีโครงการพัฒนาของรัฐมาก จะเน้นการพัฒนาทั้งทางด้านจิตใจและด้านวัตถุมาก พระสงฆ์ผู้ที่มีจำนวนพรรษามาก มีการศึกษาสูง และมีทัศนคติที่ดีมากต่อการพัฒนาชุมชน จะสนับสนุนการพัฒนาด้านวัตถุมากกว่าผู้ที่มีพรรษาน้อย มีการศึกษาต่ำ พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์การพัฒนาชุมชนมาก จะสนับสนุนการพัฒนาด้านจิตใจและด้านวัตถุมากกว่าพระสงฆ์ที่มีประสบการณ์

คุณ โทชน์^๑ ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่มีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชนทั่วไปไว้เกี่ยวกับด้านการศึกษาไว้ว่า สถาบันสงฆ์ หรือพระสงฆ์มีส่วนช่วยในด้านการศึกษาของชาติเป็นอย่างดีในอดีต คนได้รับการศึกษาจากวัด พระสงฆ์เป็น ครูสอน พระสงฆ์ช่วยอบรมกุลบุตรกุลธิดา ต่อมาเมื่อโรงเรียนเพิ่มมากขึ้นพระสงฆ์ก็ยังคงมีบทบาททางการศึกษาอยู่มีใช้น้อย โดยเฉพาะในเมืองวัดหลายแห่งที่เปิดสอนธรรมศึกษา เปิดโรงเรียนพระพุทธศาสนา ในชนบทที่การศึกษายังไม่แพร่หลายเพียงพอ ผู้ชายไทยที่เข้ามาบวชเรียนในพุทธศาสนาได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้และสร้างความเจริญความสำเร็จให้แก่ตนเองและแก่หมู่บ้านของตนมากมายเมื่อลาสิกขาไปแล้ว และการได้บวชเรียนก็ถือว่าเป็นการอบรมศีลธรรมจรรยาจากศาสนา เป็นคนโดยสมบูรณ์ เป็นคนสุก ผู้ที่ไม่ได้บวชเรียนถือว่าเป็นคนดิบ และอีกประการหนึ่งส่วนพระสงฆ์ได้มีส่วนร่วมช่วยให้เยาวชนชาวชนบทที่มีฐานะทางครอบครัวไม่ดีได้รับการศึกษาในเมืองได้โดยรับเข้ามาเป็นเด็กวัดอาศัยอยู่ในวัด อาศัยกินข้าวกันบาตรเป็นลูกศิษย์พระทำให้เด็กชนบท ได้รับการศึกษาสูง เป็นส่วนใหญ่เป็นโต ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน เป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญของประเทศชาติมากมาย

ชัชวาล ชำมะณี^๒ ได้ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนบริเวณชายแดนไทย – ลาว จังหวัดเลย พบว่า บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนด้านการศึกษา พบว่าพระสงฆ์ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาที่ค้นพบ คือ กิจกรรมให้การศึกษารวมไป ส่วนใหญ่เป็นการปฏิบัติกิจกรรมการเทศนาธรรมและสำหรับรูปแบบการจัดตั้งองค์กรชุมชนเองและร่วมกับหน่วยงานอื่น ส่วนใหญ่เป็นมูลนิธิ ที่ช่วยในการจัดการศึกษาของพระสงฆ์

งานวิจัยยังพบอีกว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการดำเนินงานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด จังหวัดเลย โดยรวมทุกด้านมีระดับปฏิบัติมาก ยกเว้นด้านอาคารสถานที่ที่มีระดับปฏิบัติปาน

^๑ คุณ โทชน์, บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนา, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๒๕), หน้า ๘๖.

^๒ ชัชวาล ชำมะณี, บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนในเขตชายแดนไทย-ลาว, (เลย : สถาบันราชภัฏเลย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๑๘.

กลาง ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการดำเนินงานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โดยรวมทุกด้านมีระดับปัญหาและอุปสรรคปานกลาง ยกเว้นด้านอาคารสถานที่ที่มีระดับปัญหาและอุปสรรคมาก จึงสะท้อนให้เห็นว่า การปรับปรุง ด้านอาคารสถานที่เพื่อการดำเนินงานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เป็นเรื่องที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการอย่างรีบด่วน

บทบาทของพระสงฆ์ทางสังคมสงเคราะห์ที่ทำได้ดีที่สุด คือบทบาทด้านการศึกษ การสาธารณสุข การพัฒนาจิตใจประชาชน การสงเคราะห์ทางจิต ซึ่งบทบาทของพระสงฆ์ทางด้านการศึกษาโดยพระสงฆ์จะใช้วัดเป็นสถานที่หรือสร้างโรงเรียน และอาคารเรียน พระเป็นผู้สอนและอบรมเยาวชนให้รู้หนังสือ ให้เป็นผู้มีศีลธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมอนุเคราะห์การจัดตั้งโรงเรียนสอนเด็กก่อนวัยเรียน ชักชวนชาวบ้านให้สนับสนุนการศึกษาและอุปกรณ์การเรียน

๒.๑๓ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

๒.๑๓.๑ ทฤษฎีบทบาท (Role Theory)

ถวิล ธาราโกชน^๑ ได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาทซึ่งอยู่ภายใต้กรอบแนวคิด โครงสร้างหน้าที่ในสังคมวิทยา เพื่อนำมาใช้เป็นฐานความคิดในการพัฒนาทฤษฎีเอกลักษณ์ว่า บุคคลในสังคมถูกกำหนดให้มีบทบาทตามตำแหน่งที่ตนครอบครองอยู่ ซึ่งบุคคลอาจจะมีตำแหน่งเดียวหรือหลายตำแหน่ง ขณะเดียวกันบุคคลก็มีสิทธิในการแสดงออกตามบทบาทของตน ซึ่งสังคมประกอบด้วยปัจเจกชนจำนวนมากจึงจำเป็นต้องปรับตัวทางสังคม (social adaptation) และการจัดระเบียบทางสังคม (social organization) การปรับตัวกระทำได้โดยการฝึกฝนอบรม เพื่อให้เกิดแบบแผนทางความคิดตามเงื่อนไขของสังคม โดยเฉพาะแบบแผนของการกระทำระหว่างกันทางสังคม ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่มีการตอบสนองระหว่างกัน (reciprocal behavior) แบบแผนดังกล่าวที่เรียกว่า สถานภาพ (status) ส่วนสิทธิและหน้าที่ที่จะต้องแสดงตามสถานภาพเรียกว่า บทบาท (role) สถานภาพและบทบาทจะทำให้บุคคลมี รูปแบบเฉพาะตน (individual form) การปรับตัวของบุคคล เพื่อให้สอดคล้องกับสถานภาพและบทบาทขึ้นอยู่กับหน้าที่ทางสังคม โดยบุคคลจะมีทั้งบทบาททั่วไป (general roles) เช่นบทบาททางเพศ ซึ่งเป็นบทบาทที่ติดตัวมา (achieved role) โดยที่กระบวนการได้มาซึ่งบทบาทถูกอธิบายได้ด้วยกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลได้มาซึ่งความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ และแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดี (effective member) ของสังคม และของกลุ่มที่แตกต่างกันภายในสังคม โดยทั้ง

^๑ ถวิล ธาราโกชน, *จิตวิทยาสังคม*, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๓๔-๓๕.

กลุ่มและสังคมมีรูปแบบโครงสร้างที่ถูกจัดระเบียบโดยปทัสสถาน (norms) ซึ่งจะทำให้บุคคลต้องปฏิบัติตามเพื่อให้หน่วยของสังคมทำหน้าที่อย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกันบุคคลก็จะซึมซับปทัสสถานเข้าสู่บทบาทที่ตนแสดง ผ่านตัวแทนของการถ่ายทอดทางสังคมได้แก่ บิดามารดา พี่น้อง เพื่อน และครู นอกจากนี้การถ่ายทอดทางสังคมยังส่งผลให้บุคคลรับรู้ถึง การปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทที่เหมาะสม (adequate role performance) โดยบทบาทที่บุคคลแสดงออกเกิดจากการมีความคิดเกี่ยวกับตนเองที่เป็นลักษณะเฉพาะบุคคลที่เรียกว่า เอกลักษณะ

จากทฤษฎีที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าบุคคลในสังคมถูกกำหนดให้มีบทบาทตามตำแหน่งที่ตนครอบครองอยู่ ซึ่งบุคคลอาจจะมีตำแหน่งเดียวหรือหลายตำแหน่ง ขณะเดียวกันบุคคลก็มีสิทธิในการแสดงออกตามบทบาทฐานะที่อยู่ในปัจจุบัน ดังเช่นพระบัณฑิตที่จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย ได้ทำหน้าที่ตามคำสั่งและฐานะที่ดำรงอยู่ให้ความสำคัญต่อกิจการคณะสงฆ์ ส่งเสริมการพัฒนาชุมชนหรือสังคมที่อยู่ในชุมชน จากแนวคิดดังกล่าวคณะผู้วิจัยจึงนำมากรอบแนวทางในการศึกษาบทบาทของพระบัณฑิตกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจ ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตเทศบาลเมืองเลย

๒.๑๓.๒ ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่

ตามแนวคิดและความเชื่อของทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ว่า ระบบ (System) ประกอบด้วยระบบย่อย (Subsystem) หลายระบบต่างก็มีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างระบบย่อยด้วยกัน หากระบบย่อยใดระบบหนึ่งไม่ปฏิบัติหน้าที่ (Dysfunction) ของตนย่อมจะส่งผลกระทบต่อระบบย่อยอื่น ๆ จึงต้องมีการปรับตัว (Adaptation) เข้าหากันเพื่อความสมดุล (Balance) ของระบบสังคมที่สามารถดำรงอยู่และพัฒนาต่อไปนี้ต้องทำหน้าที่สำคัญ ๔ ประการ คือ^๑

- ๑) การมีวัตถุประสงค์และดำเนินการไปเพื่อวัตถุประสงค์ (Goal attainment)
- ๒) การบูรณาการรวมหน่วยหรือการประสมประสาน (Integration)
- ๓) การปรับตัว (Adaptation)
- ๔) การจัดการกับความเครียด (Latency)

ดังนั้น ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ จึงมีความสำคัญต่อระบบ (System) สังคมซึ่งทำหน้าที่ ปฏิสัมพันธ์ (Function) และปรับตัว (Integration) เข้าหากันภายใต้สมมุติที่สำคัญ ๔ ประการ คือ

^๑ จำนง อติวัฒน์สิทธิ์, สังคมวิทยาศาสนา, (กรุงเทพฯ : แพร่วิทยา, ๒๕๓๓), หน้า ๔๔-๔๕.

๑) ทุกสังคมประกอบขึ้นด้วยการบูรณาการรวมหน่วย (Integration) ของหน่วยต่าง ๆ หรือส่วนประกอบต่าง ๆ ของสังคม

๒) ทุกส่วนประกอบทางสังคมแต่ละส่วนจะทำหน้าที่หรือทำประโยชน์ซึ่งกันและกันเพื่อความสมบูรณ์และความอยู่รอดทางสังคม

๓) ทุกสังคมมีแนวโน้มที่จะรักษาคุณภาพของสังคมไว้

๔) ทุกสังคมจะมีความมั่นคงเนื่องจากสมาชิกภายในสังคมมีความสอดคล้องและความเข้าใจในเรื่องของสถานภาพ ค่านิยม ฯลฯ ซึ่งกันและกัน

สอดคล้องกับสัญญา สัญญาวิวัฒน์^๑ ได้กล่าวว่า ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ มีสาระที่สำคัญอันประกอบด้วย

๑) สังคมมนุษย์ประกอบด้วยโครงสร้างส่วนต่าง ๆ ของโครงสร้างสังคมปฏิบัติหน้าที่ อันเป็นประโยชน์แก่การดำรงอยู่ของสังคม

๒) ความมั่นคงของสังคมมนุษย์ขึ้นอยู่กับคุณภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของส่วนต่าง ๆ ในโครงสร้างสังคม

๓) ยิ่งโครงสร้างสังคมมีความแตกแยกมาก (Differentiation) สังคมยิ่งมีความเจริญมาก

๔) สาเหตุที่ทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอาจมาจากภายในสังคมหรือมาจากภายนอกสังคมก็ได้

๕) สังคมสมัยใหม่มีลักษณะอารมณ์เป็นกลาง (Affective neutrality) ความสัมพันธ์อย่างเฉพาะเจาะจง (Specificity) ยึดหลักสากล(Universalism) ในการประเมินค่าการกระทำของบุคคลยึดความสำเร็จ (Achievement) ในการประเมินผลงานของบุคคลและบุคคลมุ่งกระทำเพื่อประโยชน์ตน ในขณะที่สังคมแบบประเพณีมีลักษณะใช้อารมณ์รักชอบ (Affectivity) ความสัมพันธ์อย่างกว้าง (Diffuseness) ใช้หลักตัวบุคคล (Particularism) ในการประเมินค่าการกระทำของบุคคลยึดหลักเชื้อสาย(Ascription) ในการบรรจุต่างตั้งเข้าสู่ตำแหน่ง และบุคคลมักกระทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน (Collectivity)

๒.๑๓.๓ ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theory)

ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนได้อธิบายการจัดระเบียบทางสังคมที่แตกต่างกันกับทฤษฎีอื่น โดยเสนอว่า ยอร์จ ซี. ฮอแมนส์ (George C. Homans) ได้อธิบายทฤษฎีการแลกเปลี่ยนเพื่อ

^๑ สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๓๔.

อธิบายการจรรยาบรรณทางสังคม โดยจะเน้นที่กิจกรรม (Activity) ซึ่งมีแนวความคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับทฤษฎีนี้คือ

- ๑) กิจกรรม (Activity) หมายถึงพฤติกรรมที่มีเป้าหมายจะได้รับรางวัล
 - ๒) รางวัล (Rewards) หมายถึงสิ่งใด ๆ ที่บุคคลได้รับ หรือการกระทำใด ๆ ที่นำไปสู่การได้รับรางวัลโดยตรง ซึ่งบุคคลเห็นว่าคุณค่าและประโยชน์
 - ๓) ค่านิยม (Value) หมายถึงดีกรีของอำนาจ ความสามารถ หรือการตอบสนองที่จะนำไปสู่การกระทำซึ่งบุคคลต้องการไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมของตนหรือการกระทำที่นำไปสู่บุคคลโดยตรง
 - ๔) ความรู้สึก (Sentiment) หมายถึงการกระทำที่บุคคลมีความรู้สึกต่อลักษณะที่ชอบ ไม่ชอบหรือยอมรับ ไม่ยอมรับ
 - ๕) การกระทำระหว่างกัน (Interaction) หมายถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลกระทำต่อกัน เพื่อจะได้มาซึ่งรางวัลและหลีกเลี่ยงการลงโทษ
 - ๖) บรรทัดฐาน (Norms) หมายถึงข้อความที่ซึ่งบุคคลใช้ติดต่อสื่อสารชนิดต่าง ๆ ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ควรจะเกิดขึ้นหรือไม่ควรเกิดขึ้นในสถานการณ์ต่างหนึ่ง ๆ
 - ๗) ปริมาณ (Quantity) หมายถึงจำนวนของหน่วยต่าง ๆ ของกิจกรรมหนึ่ง ๆ (ไม่ว่าจะมีรางวัลหรือลงโทษ) ได้แสดงออกหรือได้รับชั่วระยะเวลาเฉพาะเวลาใดเวลาหนึ่ง
 - ๘) ต้นทุน (Cost) หมายถึงกิจกรรมที่กำลังจะได้รับรางวัลหรือได้รับการลงโทษ
 - ๙) การลงทุน (Investments) หมายถึงกิจกรรมในอดีตของบุคคล ซึ่งมีความชำนาญ การศึกษา ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านและลักษณะทางสังคม อาทิ เพศ อาชีพ ซึ่งถูกนำไปใช้ในสถานการณ์และถูกประเมินผลโดยบุคคลหนึ่ง ๆ กับคนที่เขากระทำต่อกันด้วย
 - ๑๐) กำไร (Profit) หมายถึงรางวัลโดยลบต้นทุนและการลงทุนสำหรับการจัดการกับกิจกรรมหนึ่ง ๆ
 - ๑๑) การกระจายอย่างยุติธรรม (Distributive Justice) หมายถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคำถามว่าต้นทุนและลงทุนว่ามีกำไรที่ยุติธรรมจากบุคคลต่าง ๆ ในการแลกเปลี่ยนระหว่างกันหรือไม่
- การติดต่อระหว่างบุคคลต่าง ๆ อาจเกิดขึ้นเพราะการแลกเปลี่ยนดังกล่าวที่ว่า “ถ้าใครทำดีต่อเรา เราก็ทำดีต่อเขา” เพราะฉะนั้นการติดต่อสัมพันธ์จึงมองในรูปของการแลกเปลี่ยนกิจกรรมซึ่งกันและกัน และเขาได้อธิบายพื้นฐานการจรรยาบรรณทางสังคมไว้ดังต่อไปนี้

๑) บุคคลจะมองดูสถานการณ์ในอดีตที่มีสิ่งเร้าที่เฉพาะเจาะจงทำให้เขาได้รางวัล ถ้าหากสิ่งเร้าที่พบในปัจจุบันเหมือนกับอดีต ก็ยิ่งจะทำให้เขาแสดงพฤติกรรมหรือการกระทำที่คล้ายคลึงกันนั้น

๒) ถ้าหากบุคคลได้กระทำไปแล้วได้รับรางวัลบ่อย ๆ ก็ยิ่งจะทำให้เขาแสดงพฤติกรรมที่ได้รับรางวัลจากผู้อื่นนั้น

๓) ถ้าหากการกระทำที่ผู้อื่นให้นั้นมีคุณค่าหรือประโยชน์ที่ได้รับจากคนอื่น ก็ยิ่งจะทำการกระทำในสิ่งที่ได้รับประโยชน์จากผู้อื่นนั้น

๔) ยิ่งบุคคลได้รับรางวัลจากการกระทำในอดีตจากคนอื่นมากยิ่งขึ้นเท่าใด การกระทำอื่น ๆ ที่มีค่าน้อยจะไม่ได้แสดงกับคนนั้น

๕) ยิ่งบุคคลใดได้รับความยุติธรรมหรือไม่เสมอภาคแล้ว เขาจะแสดงการกระทำต่อบุคคลนั้นด้วยอารมณ์ฉุนเฉียวหรือโกรธตอบ

สรุปแล้วทฤษฎี และแนวความคิดเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนนี้ได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์มาอธิบายความสัมพันธ์ทางสังคม การจัดระเบียบทางสังคม หลักการสำคัญของทฤษฎีนี้คือ การกระทำระหว่างกันของบุคคลโดยอาศัยการตอบโต้ ซึ่งพิจารณาจากรางวัลหรือการลงโทษ

ความพอใจ ความไม่พอใจ ความชอบ ความไม่ชอบ เป็นต้น อันเป็นการแลกเปลี่ยนการกระทำระหว่างกัน ตลอดจน การพิจารณาจากการที่ได้รับความพอใจสูงสุด (กำไร) เมื่อได้ทำไปแล้ว (การลงโทษ) และคิดว่าการกระทำหรือการตอบแทนจากผู้อื่นทำให้ผู้กระทำมีความพอใจอย่างมาก

ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนสามารถนำมาใช้ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนได้ โดยในกิจกรรมการพัฒนานั้น จะต้องให้สมาชิกในสังคมได้เห็นถึงประโยชน์ของกิจกรรมที่กำลังพัฒนา และผลเสียที่เกิดขึ้นได้ถ้าไม่ร่วมกันพัฒนาจนกระทั่งเป็นที่น่าพอใจ ซึ่งนักพัฒนาอาจดำเนินการด้วยตัวเอง หรือให้สมาชิกที่เห็นด้วยเป็นผู้ดำเนินการ หรือให้ผู้นำชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ หรือดำเนินการไปพร้อม ๆ กันก็ได้ เมื่อสมาชิกมองเห็นว่า การเข้าร่วมกิจการพัฒนาคุ้มค่ากับแรงงาน วัสดุหรือทรัพย์สินที่ได้ลงทุนไปแล้ว เขาก็จะเข้ามาร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่ต่อไป

๒.๑๓.๔ ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

จากแนวคิดและการศึกษาของ ถวิล ธาราโกชน์^๑ ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคล โดยการให้บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของตนและในปี พ.ศ. ๑๙๔๗ จึงได้เสนอเป็น

^๑ ถวิล ธาราโกชน์, *จิตวิทยาสังคม*, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๗๓-๗๔.

ทฤษฎีว่า การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรม สามารถที่จะทำให้เกิดขึ้นได้โดยการจัดสถานการณ์ให้บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม ใช้วิธีการศึกษา โดยการเปรียบเทียบ ๒ อย่าง คือการฟังคำบรรยายกับการอภิปรายกลุ่ม โดยเนื้อหาในการบรรยายและอภิปรายกลุ่มเหมือนกัน ตัวอย่างการวิจัยที่มีชื่อเสียงคือ เขาต้องการที่จะให้ชาวอเมริกาหันมารับประทานอาหาร ๓ วัน ชนิดเพิ่มมากขึ้นในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ เขาได้ทดลองจัดกลุ่มเป้าหมายเป็น ๒ กลุ่ม กลุ่มที่หนึ่งให้ฟังคำบรรยาย อีกกลุ่มหนึ่งให้มีการอภิปรายกลุ่ม ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มที่ฟังบรรยายอย่างเดียวทำตามคำแนะนำเพียงร้อยละ ๓ ส่วนกลุ่มที่ใช้การอภิปรายกลุ่มทำตามคำแนะนำถึงร้อยละ ๓๒ และถวิล ธาราโกชน์ ยังได้ให้เหตุผลเพิ่มเติมไว้ว่า^๒

๑) กลุ่มที่ฟังคำบรรยายนั้น ผู้ฟังเป็นฝ่ายถูกกระทำเพียงอย่างเดียว แต่กลุ่มที่มีการอภิปราย ทุกคนในกลุ่มได้มีโอกาสเป็นผู้กระทำ ได้มีโอกาสเข้าร่วมกับกิจกรรมนั้น

๒) กลุ่มที่ฟังคำบรรยายนั้น ผู้ฟังไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำอะไรเลย แต่กลุ่มที่มีการอภิปราย ทุกคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจในกิจกรรมของกลุ่ม

๓) กลุ่มที่ฟังคำบรรยาย ผู้ฟังมีโอกาสเพียงได้เปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของเจตคติทางด้านความรู้ (Cognitive component) เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ส่วนกลุ่มที่มีการอภิปรายจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่อองค์ประกอบของเจตคติทางด้านความรู้และด้านการกระทำ (Behavior component)

จากแนวคิดทฤษฎีสรุปได้ว่า การที่บุคคลหรือสมาชิกในชุมชนจะมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันมีเป้าหมายหรือทิศทางเกี่ยวกับความต้องการเดียวกันได้นั้น จะต้องทำให้บุคคลหรือสมาชิกในชุมชนเข้าไปร่วมกิจกรรมหรือมีส่วนร่วมในการกระทำ ซึ่งพระพุทธรักษาตรัสบัณฑิตที่เป็นสถาบันตัวแทนทางพระพุทธศาสนาก็ถือว่าเป็นสมาชิกของชุมชนไม่ว่าจะเป็นผู้ให้การอบรมสั่งสอน หรือเข้าไปมีกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนตามโอกาส และบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากทางคณะสงฆ์หรือจากทางชุมชนนิมนต์เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน คณะผู้วิจัยจึงได้นำทฤษฎีการมีส่วนร่วมมาเป็นกรอบแนวคิดในการอภิปรายการมีส่วนร่วมของพระพุทธรักษาตรัสบัณฑิตกับการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตเทศบาลเมืองเลย

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๕.

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

๓.๑ รูปแบบของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยต้องการศึกษาวิจัยเพื่อศึกษาบทบาทของพระพุทธศาสนาบรรพชาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลยกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเกี่ยวกับกองทุนชุมชนเมืองเลย จังหวัดเลย ซึ่งคณะผู้วิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้กลุ่มตัวอย่างที่จะใช้วิธีเจาะจง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) กลุ่มพระพุทธรูปบรรพชาที่จบหลักสูตรระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ – พฤษภาคม ๒๕๔๙ ที่พำนักอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองเลย จำนวน ๕๕ รูป

๒) คณะกรรมการผู้บริหารกองทุน ๒๐ ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองเลย จำนวน ๔๐ คน (เฉพาะประธานและเลขานุการกองทุน)

๓) คณะอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนระดับอำเภอในเขตเทศบาลเมืองเลย จำนวน ๒๐ คน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๑) เครื่องบันทึกเสียง

๒) กล้องถ่ายรูป

๓) แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์จำแนกเป็นออกเป็น ๓ ชุด คือสำหรับพระพุทธรูปบรรพชา คณะกรรมการบริหารกองทุน และคณะอนุกรรมการกองทุนระดับอำเภอ

๓.๔ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยหลังสร้างเครื่องมือเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงกำหนดขั้นตอนในการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามที่จะนำไปใช้ดังนี้

๑) คณะกรรมการที่ปรึกษางานวิจัยตรวจสอบ

๒) นำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๕ รูป/ท่าน ในการเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ นั้น ผู้วิจัยได้พิจารณาจากประสบการณ์และความสอดคล้องกับหัวข้อการศึกษาค้นคว้าหลังจากนั้นจึงนำเสนอแนะและนำข้อเสนอแนะมาประมวลเพื่อปรับปรุงแก้ไขชุดเกลาสำนวนภาษาให้ถูกต้อง

๓) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง คือ กลุ่มพระพุทธรักษาบรรณคดี คณะกรรมการบริหารกองทุน และคณะอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนระดับอำเภอวังสะพุงจังหวัดเลย ซึ่งมีลักษณะและพื้นที่คล้ายคลึงกัน หลังจากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ประมวลแบบสอบถามนำมาแก้ไข ปรับปรุงให้สมบูรณ์และมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

๓.๕ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเป็น ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามสถานภาพและบทบาทของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระพุทธรักษาบรรณคดีกับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ โดยแบ่งตามกลุ่มตัวอย่าง ๓ กลุ่ม คือ

๒.๑ กลุ่มที่ ๑ พระพุทธรักษาบรรณคดีพำนักอยู่ในเขตเทศบาลเมืองเลย

๒.๒ กลุ่มที่ ๒ คณะกรรมการบริหารกองทุน เป็นคำถามเกี่ยวกับบทบาทของพระพุทธรักษาบรรณคดีกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ กรณีศึกษา : กองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองเลย

๒.๓ กลุ่มที่ ๓ คณะอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนระดับอำเภอ

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีจุดมุ่งหมายศึกษาบทบาทของพระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตวิทยาลัยสงฆ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ วรรณคดีศึกษา : กองทุนหมู่บ้านในชุมชนเมืองเลย จังหวัดเลย เพราะว่าพระสงฆ์ซึ่งทำหน้าที่เป็นศาสนทายาทที่ดีแล้วยังต้องมีความเกื้อกูล และปฏิบัติตนในกรอบพระธรรมวินัยเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม อีกทั้งยังเป็นผู้นำทาง ศาสนพิธี ศาสนธรรม อบรมสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนในชุมชนเป็นคนดี พระสงฆ์อีกกลุ่มหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่ได้รับการพัฒนาความรู้ทั้งคดีโลก และคดีธรรมอันมีสถาบันระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดเลย คือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย เป็นสถาบันที่ผลิตบัณฑิตออกไปพัฒนาท้องถิ่นและพื้นที่ โดยได้รับมอบหมายจากทางคณะสงฆ์จังหวัด และยังมีพระสงฆ์บางส่วนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคมที่อยู่ในชุมชนซึ่งเรียกว่าชุมชนเมืองเลย อย่างไรก็ตามมาคณะผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารบทความ เนื้อหาและแนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์บทบาทของพระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตวิทยาลัยสงฆ์เลยกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนกองทุนหมู่บ้านในชุมชนเมืองเลย คณะผู้วิจัยจึงขอเสนอผลการศึกษาค้นคว้าดังต่อไปนี้

๔.๑ แบบสัมภาษณ์พระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตและคณะกรรมการบริหารกองทุน

๔.๒ บทบาทของพระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตวิทยาลัยสงฆ์เลยกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนกองทุนหมู่บ้านในเทศบาลเมืองเลย

๔.๓ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนกองทุนหมู่บ้านในเทศบาลเมืองเลย

๔.๑ แบบสัมภาษณ์พระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตและคณะกรรมการบริหารกองทุน

ข้อมูลทั่วไปกับสถานการณ์ทั่วไปของพระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ได้แก่

ตารางที่ ๔.๑

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของพระพุทธศาสนิกชน

สถานภาพทั่วไปของพระพุทธศาสนิกชน	จำนวน	หมายเหตุ
๑. อายุพรรษา		
๕ - ๑๐ พรรษา	๑๕	
๑๑ - ๑๕ พรรษา	๕	
๑๖ - ๒๐ พรรษา	๑๑	
๒๑ - ๒๕ พรรษา	๙	
๒๕ - ๓๐ พรรษา	๕	
๓๑ - ๓๕ พรรษา	๓	
๓๖ - ๔๐ พรรษา	๗	
๒. ระดับการศึกษา		
นักธรรมชั้นเอก	๕๕	
๓. จบพุทธศาสนิกชนศึกษาวิทยาลัยสงฆ์เลย		
สาขาภาษาไทย		
รุ่นที่ ๔๕	๑๐	
รุ่นที่ ๔๖	๓	
รุ่นที่ ๔๗	๗	
รุ่นที่ ๔๘	๗	
รุ่นที่ ๔๙	๑๑	
รุ่นที่ ๕๐	๗	
รุ่นที่ ๕๑	๑๗	
๔. พระพุทธศาสนิกชนที่อยู่นักระยะเวลา		
ระยะเวลา ๕ - ๑๐ ปี	๑๕	
ระยะเวลา ๑๑ - ๑๕ ปี	๑๑	
ระยะเวลา ๑๖ - ๒๐ ปี	๗	
ระยะเวลา ๒๑ - ๒๕ ปี	๔	
ตั้งแต่ ๒๕ ปี ขึ้นไป	๑๘	

ตารางที่ ๔.๑ (ต่อ)

สถานภาพทั่วไปของพระพุทธรูป	จำนวน	หมายเหตุ
๕. สถานภาพในวัด/ชุมชน		
พระลูกวัด	๑๖	
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๘	
รองเจ้าอาวาส	๔	
เจ้าอาวาส	๑๙	
รองเจ้าคณะตำบล	-	
เจ้าคณะตำบล	๕	
รองเจ้าคณะอำเภอ	๒	
เจ้าคณะอำเภอ	-	
รองเจ้าคณะจังหวัด	๑	
เจ้าคณะจังหวัด	-	
รวม ทั้งหมด	๕๕	

จากตารางที่ ๔.๑ สถานภาพของพระพุทธรูปส่วนใหญ่มีอายุพรรษา ๕ - ๑๐ พรรษา รองลงมา ๑๖ - ๒๐ พรรษา มีระดับการศึกษานักธรรมชั้นเอก ส่วนใหญ่จะจบการศึกษาชั้นที่ ๕๑ รองลงมาชั้นที่ ๔๙ และพำนักอาศัยอยู่ในวัดก่อนที่ระยะเวลา ๒๕ ปีขึ้นไป รองลงมาคือ ๕ - ๑๐ ปี และมีสถานภาพเป็นเจ้าอาวาส ๑๙ รูปรองลงมา เป็นพระลูกวัดตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของคณะกรรมการบริหารกองทุน

สถานภาพทั่วไป	จำนวน	หมายเหตุ
๑. อายุ		
๒๐ - ๒๕ ปี	๒	
๒๖ - ๓๐ ปี	๓	
๓๑ - ๔๐ ปี	๘	
๔๑ - ๔๕ ปี	๓	
๔๖ - ๕๐ ปี	๑๔	
๕๕ - ๖๐ ปี	๗	
๖๕ ปีขึ้นไป	๓	
๒. ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษาปีที่ ๔	๔	
ประถมศึกษาปีที่ ๖	๑๐	
มัธยมศึกษาปีที่ ๓	๓	
มัธยมศึกษาปีที่ ๖ หรือเทียบเท่า	๓	
อนุปริญญา	๕	
ปริญญาตรี	๑๓	
สูงกว่าปริญญาตรี	๒	
๓. ตำแหน่งในกองทุนหมู่บ้าน		
ประธานกองทุน	๒๐	
เลขานุการกองทุน	๒๐	
๔. บทบาทหน้าที่และตำแหน่งในกองทุนระยะเวลา		
ต่ำกว่า ๑ ปี	๕	
ระยะเวลา ๑ - ๒ ปี	๑๐	
ระยะเวลา ๓ - ๔ ปี	๕	
ระยะเวลา ๕ - ๖ ปี	๒	
ตั้งแต่ ๖ ปี ขึ้นไป	๑๘	
รวม ทั้งหมด	๔๐	

จากตารางที่ ๔.๒ สถานภาพของคณะกรรมการบริหารกองทุนชุมชนในเทศบาลเมืองเลย ส่วนใหญ่มีอายุ ๔๖ – ๕๐ ปี รองลงมา อายุ ๓๖ - ๔๐ ปี จบระดับการศึกษาปริญญาตรี ๑๓ คน รองลงมา ประถมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๑๐ คน มีตำแหน่งประธานและเลขานุการกองทุน ๔๐ คนตามตำแหน่ง มีบทบาทในหน้าที่ของกองทุนส่วนมาก ระยะเวลา ตั้งแต่ ๖ ปีขึ้นไปและรองลงมาระยะเวลา ๑- ๒ ปี

๔.๒ บทบาทของพระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตวิทยาลัยสงฆ์เลยกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนกองทุนหมู่บ้านในเทศบาลเมืองเลย

๔.๒.๑ บทบาทของพระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตวิทยาลัยสงฆ์เลยกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

จากการศึกษาพบว่า การพระบัณฑิตที่จบหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตได้ศึกษาที่วิทยาลัยสงฆ์เลยมีสถานภาพส่วนมากเป็นเจ้าของและเจ้าคณะตำบลหรือระดับเจ้าคณะพระสังฆาธิการในชั้นปกครองและได้มาศึกษาอยู่ในจังหวัดเลยส่วนมากระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า พระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตที่อาศัยศึกษาอยู่ที่วิทยาลัยสงฆ์เลยส่วนมากจะอยู่ในเขตเทศบาล เพราะที่ไม่ต้องการอยู่ไกลสถานที่ศึกษา จะได้สะดวกสบายในการเดินทางมาศึกษาที่วิทยาลัยสงฆ์เลย บางรูปจะศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจนถึงระดับอุดมศึกษา

ในช่วงระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ก็ได้รับตำแหน่งจากทางชุมชนหมู่บ้าน หรือหน่วยงานราชการที่มาใช้สถานที่วัดจัดกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นชุมชนหรือกองทุน และได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาด้วยเหตุผลที่เข้าไปมีบทบาทและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเลย เพราะว่าทางคณะกรรมการชุมชนหรือคณะกรรมการหมู่บ้านส่วนมากจะเป็นบุคคลหรือคณะเดียวที่ได้รับการคัดเลือกมาเป็นตัวแทนบริหารชุมชนเกือบทุกด้าน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจะมีความสัมพันธ์กับทางวัดมาก บางคนก็เป็นไวยาวัจกรณ์ของวัดหรือเป็นประธานคณะกรรมการหมู่บ้านบ้างหรือชมรมต่าง ๆ ที่ทางราชการแต่งตั้ง พระสงฆ์หรือบัณฑิตที่จบหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตแล้ว ส่วนมากทางพุทธศาสนิกชนจะให้การยอมรับยกย่องว่าเป็นศาสนทายาทที่มีความรู้ และมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอพร้อมทั้งยังมีอายุกาลพรรษาสูงจะได้รับความเชื่อถือเคารพศรัทธามากกว่าบุคคลธรรมดา กิจกรรมหรือการพัฒนาร่วมกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองส่วนมากเคยร่วมในทางอ้อม เช่น ชาวกองทุนหมู่บ้านจัดพิธีทำบุญตามเทศกาลต่าง ๆ การทำบุญปีใหม่ สงกรานต์ เป็นต้น ประการสำคัญที่พระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตได้ทำหน้าที่และบทบาทในการพัฒนาชุมชนมากที่สุดก็คือ การเทศนาธรรม อบรมด้านคุณธรรมแก่สมาชิก

กองทุนในรูปแบบของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ให้สมาชิกหรือคณะกรรมการกองทุนรู้จักเสียสละ ประหยัดเก็บออม หน้าที่เป็นคณะกรรมการก็ต้องยึดหลักความมีสัจจะต่อตนเองและผู้อื่น ส่วนการร่วมกิจกรรมและกระทำให้องค์กรมีความเข้มแข็งและประสบความสำเร็จที่ทางพระพุทธศาสนาบรรณกิจเข้าไปมีส่วนร่วม ก็จะเป็นการอบรมและร่วมกิจกรรมทางอ้อมเกี่ยวกับศาสนพิธีมีการเทศธรรมและใช้สถานที่วัดเป็นศูนย์กลางในการติดต่อ และประสานงานด้านสถานที่ให้กับองค์กรของกองทุนประจำหมู่บ้านหรือชุมชนเมื่อมีการประชุมหรือจัดกิจกรรม จึงขอสรุปบทบาทของพระพุทธศาสนาบรรณกิจซึ่งมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ได้ ๓ ด้าน คือ

๑) บทบาทของพระพุทธศาสนาบรรณกิจวิทยาลัยสงฆ์เลยกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ จากการศึกษาพบว่า ประการสำคัญที่พระพุทธศาสนาบรรณกิจได้ทำหน้าที่และบทบาทในการพัฒนาชุมชนมากที่สุดก็คือ การเทศนาธรรม อบรมด้านคุณธรรมแก่สมาชิกกองทุนในรูปแบบของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้สมาชิกหรือคณะกรรมการกองทุนรู้จักเสียสละ ประหยัดเก็บออม ผู้ที่ทำหน้าเป็นเป็นคณะกรรมการก็ต้องยึดหลักความมีสัจจะต่อตนเองและผู้อื่น

๒) บทบาทของพระพุทธศาสนาบรรณกิจวิทยาลัยสงฆ์เลยกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้านสังคม (การศึกษา) จากการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนาบรรณกิจจะเข้าไปมีส่วนร่วมในด้านการอุปถัมภ์บริจาคสิ่งของให้แก่ชุมชนหรือโรงเรียน เช่น บริจาคปัจจัยในการสนับสนุนทุนการศึกษา สนับสนุนการสร้างห้องสมุด ห้องวิทยาศาสตร์หรือวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน ในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชนและคณะกรรมการที่ปรึกษากองทุน

๓) บทบาทของพระพุทธศาสนาบรรณกิจวิทยาลัยสงฆ์เลยกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม จากการศึกษาพบว่า พุทธศาสนิกชนหรือสมาชิกกองทุนในชุมชนจะให้การยอมรับยกย่องพระพุทธศาสนาบรรณกิจว่าเป็นศาสนาทายาทที่มีความรู้ มีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ พร้อมทั้งยังมีอายุกลางพรรษาสูงจะได้รับความเชื่อถือเคารพศรัทธามากกว่าบุคคลธรรมดา กิจกรรมหรือพัฒนาร่วมกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองส่วนมากเคยร่วมในทางอ้อม เช่น ชาวกองทุนหมู่บ้านจัดพิธีทำบุญตามเทศกาลต่าง ๆ การทำบุญปีใหม่ สงกรานต์ เป็นต้น ประการสำคัญที่พระพุทธศาสนาบรรณกิจได้ทำหน้าที่และบทบาทในการพัฒนาชุมชนมากที่สุดก็คือ การเทศนาธรรม อบรมด้านคุณธรรมแก่สมาชิกกองทุนในรูปแบบของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๔.๒.๒ คณะกรรมการบริหารกองทุน จากการศึกษาพบว่า คณะกรรมการบริหารกองทุนในชุมชนหมู่บ้านซึ่งเป็นประธานกองทุนและเลขานุการกองทุน ถือว่าเป็นคณะกรรมการที่มี

บทบาทและหน้าที่ในการที่จะนำคณะกรรมการบริหาร และสมาชิกกองทุนให้ประสบความสำเร็จได้ ส่วนมากคณะกรรมการบริหารจะเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในกองทุนเป็นระยะเวลา ๔ ปี และได้รับการยอมรับให้เข้ามามีบทบาทอย่างน้อย ๒ สมัย (๔ ปี) และส่วนมากจะเห็นด้วยกับการที่พระพุทธศาสนาบรรณกิจที่พำนัก หรือจำพรรษาในเขตเทศบาลได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน พระพุทธศาสนาบรรณกิจเข้าไปมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนสามารถศึกษาได้ดังนี้

๑) บทบาทของพระพุทธศาสนาบรรณกิจ วิทยาลัยสงฆ์เลยกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ ส่วนมากพระสงฆ์หรือพระภิกษุได้เข้ามามีบทบาทโดยตรงส่วนมากจะเป็นการเฝ้าอำนวยความสะดวกในด้านสถานที่ในการประชุมหรือได้รับฟังการอบรม เทศนาธรรมโดยเฉพาะให้แนวคิดคติของคณะกรรมการกองทุนในด้านความซื่อสัตย์ และการมีส่วนร่วมของชุมชนและการจัดธนาคารชุมชน หรือกองทุนหมู่บ้านจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระสงฆ์ในด้านการสนับสนุนสถานที่หรือจัดหาอุปกรณ์ เช่น ตู้เอกสาร โต๊ะเก้าอี้ หรือแม้แต่การสละทรัพย์สินปัจจัยในการสนับสนุนการก่อสร้างอาคารหรือศาลากลางบ้าน

การที่พระพุทธศาสนาบรรณกิจได้เข้ามามีส่วนร่วมประชุมหรือเป็นที่ปรึกษากองทุนก็จะเป็นสัญลักษณ์ที่คอยย้ำเตือนสะกิดใจให้คณะกรรมการกองทุนเกิดความละเอียดรอบคอบ เกิดความซื่อสัตย์และมีคุณธรรมที่คอยเตือนสติอยู่เสมอ ซึ่งการที่พระพุทธศาสนาบรรณกิจได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ จะเข้ามาโดยทางอ้อมในลักษณะของคณะกรรมการที่ปรึกษาให้คำแนะนำบางอย่างให้แนวคิดในเชิงคุณธรรม จริยธรรมและคณะกรรมการกองทุนมีความเชื่อว่าการที่พระพุทธศาสนาบรรณกิจได้เข้ามามีบทบาทกับกองทุนบ้างในบางครั้ง แต่พระพุทธศาสนาบรรณกิจหรือพระสงฆ์ก็ยังถือว่าเป็นศาสนบุคคลที่พุทธศาสนิกชนให้ความเคารพศรัทธา ยังยึดมั่นว่าพระสงฆ์ยังเป็นตัวแทนแห่งคุณธรรม สามารถประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชุมชนด้วยการเทศนาสั่งสอนให้สมาชิกชุมชนเป็นคนดี มีความซื่อสัตย์ครองตนให้เหมาะสมตามฐานะและบทบาทที่ตนได้รับมอบหมาย และการที่มีพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ให้ทันสมัยเหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน พระพุทธศาสนาบรรณกิจได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ โดยส่วนมากจะเป็นลักษณะของการให้คำแนะนำอันเกี่ยวกับการบริหารที่ดี มีหลักเกณฑ์แห่งความถูกต้อง การบริหารงานที่ของคณะกรรมการจะต้องรู้จักการเสียสละอีกทั้งจะต้องมีความซื่อสัตย์ด้วย

๒) บทบาทของพระพุทธศาสนาบรรณกิจ วิทยาลัยสงฆ์เลยกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้านสังคม พระพุทธศาสนาบรรณกิจส่วนมากจะเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจและอบรม

คุณธรรมจริยธรรมแก่พุทธศาสนิกชนในชุมชน ตลอดจนการส่งเสริมในการบริการสถานที่เป็นที่จัด
อบรม สัมมนาของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

๓) บทบาทของพระพุทธศาสนตรบัณฑิตวิทยาลัยสงฆ์เลยกับการมีส่วนร่วมในการ
พัฒนาชุมชน ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม การศึกษาพบว่า คณะกรรมการได้นิมนต์ไปเข้าร่วมรับ
ฟังปัญหาและร่วมพิจารณาจัดกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับประเพณีซึ่งคณะกรรมการกองทุนจะเป็นผู้จัด
และประสานงานและได้รับความอนุเคราะห์

๔.๓ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพระพุทธศาสนตรบัณฑิตที่เข้าไป มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนกองทุนหมู่บ้านในเทศบาลเมืองเลย

จากการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนตรบัณฑิตที่จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย ที่เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนกองทุนหมู่บ้าน
จะพบปัญหาโดยสรุปได้ดังนี้

๔.๓.๑ ด้านพระพุทธศาสนตรบัณฑิต

๑) พระพุทธศาสนตรบัณฑิตที่จบการศึกษาจากวิทยาลัยสงฆ์เลยส่วนมากจะไม่ใช่พระ
บัณฑิตที่มีถิ่นกำเนิดในเขตจังหวัดเลย จะมาจากจังหวัดขอนแก่นหนองบัวลำภู อุตรดิตถ์
มหาสารคาม ร้อยเอ็ด เป็นต้น ซึ่งระยะเวลาของการมาอยู่พำนักหรือจำพรรษาก็เป็นเพียง
ระยะเวลา ๔-๘ ปีเท่านั้น จึงทำให้พระพุทธศาสนตรบัณฑิตไม่ค่อยจะมีโอกาสได้พบหรือร่วม
กิจกรรมกับชุมชนมากนัก ยกเว้นพระพุทธศาสนตรบัณฑิตที่มีถิ่นกำเนิดอยู่จังหวัดเลยและเป็นเจ้า
อาวาสหรือเจ้าคณะพระสังฆาธิการ

๒) ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับการเข้าไปมีส่วนร่วมก็คือการรับรู้ข้อมูลกับทาง
คณะกรรมการชุมชน หรือกองทุนในด้านทักษะกระบวนการที่เกี่ยวกับการบริหารกองทุนจะประสบ
ปัญหามาก เพราะพระพุทธศาสนตรบัณฑิตเป็นพระสงฆ์ซึ่งจะมีข้อจำกัดในเรื่องของกฎระเบียบ

๓) ปัญหาของพระพุทธศาสนตรบัณฑิตที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนากองทุน
หมู่บ้านนั้น เมื่อได้รับความไว้วางใจจากพระเถระผู้ใหญ่ในเขตปกครองและคณะกรรมการกองทุน
แล้ว บางรูปจะถุณิมนต์ให้ไปพัฒนาในสถานที่อื่น ทำให้การเข้าไปมีส่วนร่วมขาดการต่อเนื่อง

๔) หรือชาวบ้านที่เป็นมาตุภูมิเดิมมานิมนต์กลับและบางรูปก็ลาสิกขาไป จึงทำให้
เกิดกระบวนการต่อเนื่องหรือสืบสานการทำงาน ปรณิธานที่ตั้งไว้กับทางคณะกรรมการไม่มีผู้มาสืบ
สานต่อ

๕) ปัญหาสถานภาพและบทบาทของพระพุทธรูปในชุมชนส่วนมากจะได้รับการยอมรับจากคณะกรรมการกองทุนในฐานะที่เป็นผู้มีความรู้ทั้งคดีโลกและคดีธรรม แต่อาจจะทำให้เกิดความขัดแย้งกับพระสงฆ์ส่วนหนึ่งที่ไม่เข้าใจ และยังขาดการพัฒนาด้านการศึกษามากไม่สนับสนุนและเกิดความขัดแย้งขึ้น และบางชุมชนยังมีความคิดว่า พระสงฆ์หรือพระพุทธรูปไม่ควรมายุ่งเกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจหรือด้านการเงินเพราะมิใช่กิจของสงฆ์ พระสงฆ์ควรทำหน้าที่ในการศึกษาพระธรรมวินัยและอบรมสั่งสอนทางธรรมเท่านั้น

๖) และที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ รูปแบบโครงสร้างของกองทุนยังไม่เอื้อต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมของพระพุทธรูปหรือพระสงฆ์ทั่วไป เช่น ในเรื่องของกฎ ระเบียบ ข้อบังคับไม่เอื้อต่อบทบาทหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ เพราะชาวบ้านหรือชุมชนยังยึดหลักหรืออิงกฎระเบียบหรือตัวอักษรมากกว่าแนวคิดหรือหลักการปฏิบัติที่แท้จริง

๔.๓.๒ ด้านคณะกรรมการบริหารกองทุน

จากการศึกษาพบว่า พระสงฆ์ส่วนมากที่เข้ามาพำนักจำพรรษาอยู่ในจังหวัดเลย โดยเฉพาะพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถในระดับพุทธศาสนาชั้นดีแล้วจะมาจากต่างถิ่น จะไม่ค่อยพำนักอยู่ถาวร ส่วนมากจะกลับไปพัฒนาบ้านเกิด เช่น จังหวัดขอนแก่น อุตรดิตถ์ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม เป็นต้น จึงทำให้พระสงฆ์ที่เข้ามาพำนักจำพรรษาอยู่ในช่วง ๔-๘ ปี ซึ่งอยู่ในช่วงของการพัฒนาชุมชนขาดความต่อเนื่อง ทำให้ชุมชนขาดผู้นำ และพระสงฆ์อีกบางส่วนที่อยู่ในช่วงของการพัฒนา หรือเป็นผู้นำของชุมชนพอมีการศึกษาในระดับสูงก็ลาสิกขาไปทำให้ชุมชนขาดพระที่มีความรู้และผู้นำไป จึงทำให้เป็นปัญหาของการพัฒนาที่ต่อเนื่องและจะต้องเริ่มต้นนิมนต์พระสงฆ์รูปอื่นมาช่วยพัฒนา ซึ่งบางครั้งพระสงฆ์ที่ถูกนิมนต์มานั้น ขาดความเข้าใจในการพัฒนา

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาว่า พระพุทธศาสนธำมณีของวิทยาลัยสงฆ์เลยได้เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจ กรณีศึกษา : กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเลยอย่างไร มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไรบ้างในการพัฒนาชุมชน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่เป็นบัณฑิตได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเพื่อจะได้นำไปเป็นรูปแบบการพัฒนาบทบาทของพระภิกษุบัณฑิตวิทยาลัยสงฆ์เลยซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาบทบาทของพระพุทธศาสนธำมณีวิทยาลัยสงฆ์เลยในการพัฒนากองทุนหมู่บ้านในชุมชนเมืองเลย

๒. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระพุทธศาสนธำมณีวิทยาลัยสงฆ์เลยในการพัฒนาชุมชนกองทุนหมู่บ้านในชุมชนเมืองเลย

๓. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของการเข้าไปมีส่วนร่วมของพระพุทธศาสนธำมณีวิทยาลัยสงฆ์เลยในการพัฒนาชุมชนกองทุนหมู่บ้านในชุมชนเมืองเลย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาบทบาทของพระพุทธศาสนธำมณีวิทยาลัยสงฆ์เลยในการมีส่วนร่วมการพัฒนาชุมชนกองทุนหมู่บ้านในชุมชนเมืองเลย จำนวน ๒๐ ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองเลย ตามข้อมูลปี ๒๕๔๘ - ๒๕๔๙ และเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาบทบาทของพระภิกษุบัณฑิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลยกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเกี่ยวกับกองทุนชุมชนเมืองเลย จังหวัดเลย ซึ่งผู้วิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้

ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้กลุ่มตัวอย่างที่จะใช้วิธีเจาะจงซึ่ง ๑) กลุ่มพระพุทธศาสนธำมณีที่จบหลักสูตรระดับอุดมศึกษาของวิทยาลัยสงฆ์เลยตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ - ๒๕๔๙ ที่พำนักอาศัยอยู่ในเขตเทศบาล จำนวน ๓๐ รูป ๒) คณะกรรมการผู้บริหารกองทุน ๒๐ ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองเลย ๔๐ คน (เฉพาะประธาน

และเลขานุการกองทุน) และ๓) คณะอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนระดับอำเภอในเขตเทศบาลเมืองเลย จำนวน ๒๐ คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยภาคสนามได้แก่ ๑) เครื่องบันทึกเสียง ๒) กล้องถ่ายรูป ๓) แบบสัมภาษณ์ โดยมีแบบสัมภาษณ์จำแนกเป็นออกเป็น ๓ ชุด สำหรับพระพุทธรูปศาสตรบัณฑิต คณะกรรมการบริหารกองทุน และคณะอนุกรรมการกองทุนระดับอำเภอ

๕.๑ สรุป

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยมีจุดมุ่งหมายศึกษาบทบาทของพระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตวิทยาลัยสงฆ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจ วรรณคดีศึกษา : กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเลย ซึ่งการศึกษาสามารถสรุปได้ ๓ ประเด็นใหญ่ ๆ คือ

๕.๑.๑ บทบาทด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ

๕.๑.๒ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

๕.๑.๓ ปัญหาและบทบาทการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

๕.๑.๔ แนวทางในการแก้ไขปัญหาและในบทบาทและเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนา
ด้านเศรษฐกิจ

๕.๑.๑ บทบาทด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ

ผลการศึกษารoles บทบาทของพระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตวิทยาลัยสงฆ์เลย กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจถือได้ว่า เป็นบทบาทของพระสงฆ์อีกรูปแบบหนึ่งที่จะต้องอบรมสั่งสอนให้แก่พุทธศาสนิกชนในชุมชนได้รู้หลักหลักธรรมอันเกื้อกูลต่อการดำเนินชีวิตอยู่

ผลการศึกษาพบว่า พระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตที่จบการศึกษาจากวิทยาลัยสงฆ์เลย ส่วนมากมีสถานภาพเป็นเจ้าของอาวาส และเจ้าคณะตำบลหรือระดับเจ้าคณะพระสังฆาธิการในชั้นปกครองและส่วนมากจะอยู่ในเขตเทศบาล เพราะที่ไม่ต้องการอยู่ไกลสถานที่ศึกษาการเดินทางและความสะดวกสบายในด้านระยะเวลาการเดินทางบางรูปจะศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและศึกษาในระดับอุดมศึกษาด้วย ในช่วงระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ก็จะได้รับตำแหน่งจากทางชุมชนหรือหน่วยงานราชการที่มาใช้สถานที่วัดจัดกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นชุมชน หรือกองทุนและได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการที่ปรึกษา ประการสำคัญที่พระบัณฑิตได้ทำหน้าที่และบทบาทในการพัฒนาชุมชนมากที่สุดก็คือ การเทศนาธรรม อบรมด้านคุณธรรมแก่สมาชิกกองทุนในรูปแบบของ

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้สมาชิกหรือคณะกรรมการกองทุนรู้จักเสียสละ ประหยัดเก็บออม หน้าที่เป็นคณะกรรมการก็ต้องยึดหลักความมีสัจจะต่อตนเองและผู้อื่น

ส่วนคณะกรรมการบริหารกองทุน จากการศึกษาพบว่า ส่วนมากจะเห็นด้วยกับการที่ พระพุทธศาสนารับบัพพัตที่พำนัก หรือจำพรรษาอยู่วัดในเขตเทศบาลได้เข้ามามีส่วนร่วมในการ พัฒนาชุมชน การที่พระพุทธศาสนารับบัพพัตเข้าไปมีบทบาทหน้าที่และการเข้ามามีส่วนร่วมในการ พัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจ ส่วนมากพระสงฆ์หรือพระพุทธศาสนารับบัพพัตมิได้เข้ามามีบทบาท โดยตรง ส่วนมากจะเป็นการเอื้ออำนวยในด้านสถานที่ในการประชุมหรือได้รับฟังการอบรม เทศนา ธรรมโดยเฉพาะให้แนวคิดคติของคณะกรรมการกองทุนในด้านความซื่อสัตย์ และการมีส่วนร่วม ของชุมชน

คณะอนุกรรมการบริหารกองทุนระดับอำเภอ พบว่า พระสงฆ์ส่วนมากจะเป็นที่พึ่ง ทางด้านจิตใจและอุปคุณธรรมจริยธรรมแก่พุทธศาสนิกชนในชุมชน บทบาทของพระสงฆ์ในการ พัฒนาชุมชนจะเห็นทางอ้อมเช่น การส่งเสริมในการให้สถานที่เป็นที่จัดอบรม สัมมนาของ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และการจัดธนาคารชุมชนหรือกองทุนหมู่บ้านจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระสงฆ์ในด้านการสนับสนุนสถานที่หรือจัดหาอุปกรณ์ เช่น ตู้เอกสาร โต๊ะเก้าอี้ หรือ แม้แต่การสละทรัพย์สินปัจจัยในการสนับสนุนการก่อสร้างอาคารหรือศาลากลางบ้าน

๕.๑.๒ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของพระบัพพัต พบว่า พระบัพพัตได้เข้าไปมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองใน ฐานะที่ปรึกษากองทุนเป็นส่วนมากเพราะชาวบ้านจะซักถามเกี่ยวกับการใช้สถานที่วัดจัดที่ประชุม หรือจะเป็นสนับสนุนในด้านการบริหาร และบริการวัสดุอุปกรณ์แก่ชุมชนหรืออำนวยความสะดวก แก่กองทุนเช่น บริจาคโต๊ะ เก้าอี้ ตู้เอกสารให้แก่กองทุนบางครั้งคณะกรรมการก็นิมนต์ไปรับฟัง ปัญหาและร่วมพิจารณาจัดกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับประเพณีซึ่งคณะกรรมการกองทุนจะเป็นผู้จัด และประสานงาน

จากการศึกษาพบว่า การที่พระพุทธศาสนารับบัพพัตได้เข้ามามีส่วนร่วมประชุมหรือเป็นที่ ปรึกษากองทุนก็จะเป็นสัญลักษณ์ที่คอยย้ำเตือน ข้อคิดสะกิดใจให้คณะกรรมการกองทุนเกิด ความละอายต่อบาป เกิดความซื่อสัตย์และมีคุณธรรมที่คอยเตือนสติอยู่เสมอ ซึ่งการที่พระพุทธ ศาสนารับบัพพัตได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจจะเข้ามาโดยทางอ้อมใน ลักษณะของคณะกรรมการที่ปรึกษาให้คำแนะนำบางอย่าง ให้แนวคิดในเชิงคุณธรรม จริยธรรม และคณะกรรมการกองทุนมีความเชื่อว่าการที่พระพุทธศาสนารับบัพพัตได้เข้ามามีบทบาทกับ

กองทุนบ้างในบางครั้ง แต่พระพุทธานุศาสตร์บัณฑิตหรือพระสงฆ์ยังถือว่าเป็นศาสนบุคคลที่ พุทธศาสนิกชนให้ความเคารพศรัทธายิ่งยุดมั้นว่าพระสงฆ์ยังเป็นตัวแทนแห่งคุณธรรม สามารถ ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชุมชนด้วยการเทศนาสั่งสอนให้สมาชิกชุมชนเป็นคนดี มีความซื่อสัตย์ครองตนให้เหมาะสมตามฐานะ และบทบาทที่ตนได้รับมอบหมายและการที่มี พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ให้ทันสมัยเหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน พระบัณฑิตได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ โดยส่วนมากจะเป็นลักษณะของ การให้คำแนะนำอันเกี่ยวกับการบริหารที่ดี มีหลักเกณฑ์แห่งความถูกต้องการบริหารงานที่ของ คณะกรรมการจะต้องรู้จักการเสียสละอีกทั้งจะต้องมีความซื่อสัตย์

ส่วนทางคณะอนุกรรมสนับสนุนและติดตามการการบริหารกองทุนระดับอำเภอ พบว่า ส่วนมากพระสงฆ์จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจนั้นจะเป็นในลักษณะรูปแบบของ คณะกรรมการที่ปรึกษา หรือเอื้ออำนวยความสะดวกในด้านของสถานที่หรือเป็นวิทยากรร่วมใน ส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรม เช่น การสอนหัวข้อธรรมเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกัน ความ สามัคคีหรือหนทางแห่งความสำเร็จในการบริหารงาน และยังมีพระสงฆ์โดยส่วนมากจะเป็น พระสงฆ์ที่ได้รับความเคารพศรัทธาในชุมชน เมื่อได้รับการยอมรับศรัทธาแล้วก็จะเป็นผู้ดำเนินการ พัฒนาเกือบทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษามากมีความรู้ทั้งทางด้านคติโลกและคติ ธรรมแล้ว ถือว่ามีบทบาทในการพัฒนาและอำนวยความสะดวกในการพัฒนาและเป็นผู้ดำเนินการ พัฒนาเช่น จัดธนาคารหมู่บ้าน เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำเกี่ยวกับการครองตน ครองคนและครอง งาน เป็นต้น

๕.๑.๓ ปัญหาและอุปสรรคของพระพุทธานุศาสตร์บัณฑิตที่เข้าไปมีส่วนร่วมใน การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของพระบัณฑิตที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้าน เศรษฐกิจ พบว่า พระบัณฑิต จากการศึกษพบว่า พระบัณฑิตที่เข้ามาศึกษาในระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย โดยส่วนมากจะไม่ใช่พระบัณฑิตที่ เกิดอยู่ในจังหวัดเลยมาจากจังหวัดขอนแก่น หนองบัวลำภู อุดรธานี มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ซึ่ง ระยะเวลาของการมาอยู่พำนักหรือจำพรรษาก็เป็นเพียงระยะเวลา ๔ ปีเท่านั้น จึงทำให้พระ บัณฑิตอาศัยเพื่อยกระดับการศึกษาเท่านั้นไม่ค่อยมีโอกาสได้พบ หรือร่วมกิจกรรมกับชุมชนน้อย กับพุทธศาสนิกชนโดยตรงหรือไม่ค่อยมีเวลาและปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับการเข้าไปมีส่วนร่วมก็ คือ การรับรู้ข้อมูลกับทางคณะกรรมการชุมชนหรือกองทุนในด้านทักษะกระบวนการที่เกี่ยวกับการ บริหารกองทุนประสบปัญหา มาก ประเด็นปัญหาของพระบัณฑิตที่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับการ

คณะกรรมการกองทุนนั้น ส่วนมากการประสานงานหรือการอำนวยความสะดวกทั้งในด้านสถานที่ และการบริหารของทางวัดโดยมีพระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตจะได้รับความไว้วางใจจากพระเถระผู้ใหญ่ ให้เข้ามามีส่วนร่วมกับทางชุมชน แต่พอหลังจบการศึกษารับปริญญาบัตรเป็นพระบัณฑิตแล้วก็จะไม่อยู่กับชุมชน จะเป็นในลักษณะถูกนิมนต์ไปพัฒนาในสถานที่อื่น ๆ หรือชาวบ้านที่เป็นมาตุภูมิเดิมมานิมนต์กับ และบางรูปก็ลาสิกขาบทไป จึงทำให้เกิดกระบวนการต่อเนื่องหรือสืบสานการทำงาน ปณิธานที่ตั้งไว้กับทางคณะกรรมการไม่มีผู้มาสืบสานต่อและต้องมาศึกษารับงานจากพระบัณฑิตรูปเดิม

ส่วนคณะกรรมการบริหารกองทุน พบว่า ความสัมพันธ์ที่เป็นประเด็นปัญหาของพระบัณฑิต ก็คือ สถานภาพและบทบาทของพระบัณฑิตในชุมชนส่วนมากจะได้รับการยอมรับจากคณะกรรมการกองทุนในฐานะที่เป็นผู้มีความรู้ทั้งคดีโลก และศีลธรรมและแต่อาจจะทำให้เกิดความขัดแย้งกับพระสงฆ์ที่ไม่เข้าใจ และยังขาดการพัฒนาด้านการศึกษาไม่สนับสนุนและเกิดความขัดแย้งขึ้น และบางชุมชนยังมีความคิดว่าพระสงฆ์หรือพระบัณฑิตไม่ควรมายุ่งเกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจ หรือด้านการเงินเพราะมีใช้กิจของสงฆ์พระสงฆ์ควรทำหน้าที่ในการศึกษาพระธรรมวินัย และอบรมสั่งสอนทางธรรมเท่านั้น เพราะว่าวัฒนธรรมหรือประเพณีการยอมรับของชุมชนหรือองค์กรยังไม่เห็นด้วยและที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ รูปแบบโครงสร้างของกองทุนยังไม่เอื้อต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมของพระสงฆ์หรือพระบัณฑิตอันเป็นเพราะกฎ ระเบียบ ข้อบังคับไม่เอื้อต่อบทบาทหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ เพราะชาวบ้านหรือชุมชนยังยึดหลักหรืออิงหลักกฎระเบียบหรือตัวหนังสือมากกว่าแนวคิดหรือหลักการปฏิบัติที่แท้จริง

ด้านคณะกรรมการบริหารกองทุนระดับอำเภอ พบว่า พระสงฆ์ส่วนมากที่เข้ามาพำนักจำพรรษาอยู่ในจังหวัดเลย โดยเฉพาะพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถในระดับบัณฑิตแล้วมาจากต่างถิ่นมีมาตุภูมิอื่น พอจบการศึกษาแล้วก็ต้องกลับไปพัฒนาบ้านเกิด เช่น จังหวัดขอนแก่น อุตรดิตถ์ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม เป็นต้น จึงทำให้พระสงฆ์ที่มาพำนักจำพรรษาอยู่ในช่วง ๔-๘ ปีอยู่ในช่วงของการพัฒนาชุมชนก็ขาดความต่อเนื่องทำให้ชุมชนขาดผู้นำและพระสงฆ์อีกบางส่วนที่อยู่ในช่วงของการพัฒนา หรือเป็นผู้นำของชุมชนพอมีการศึกษาในระดับสูงก็ลาสิกขาบทไป ทำให้ชุมชนขาดพระที่มีความรู้และผู้นำไป จึงทำให้เป็นปัญหาของการพัฒนาที่ต่อเนื่องและจะต้องเริ่มต้นนิมนต์พระสงฆ์รูปอื่นที่ขาดความเข้าใจในการพัฒนา

๕.๑.๔ แนวทางในการแก้ไขปัญหาในบทบาทของพระบัณฑิตวิทยาลัยสงฆ์กับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

แนวทางในการแก้ไขปัญหาในบทบาทของพระพุทธศาสนาสถาบันบัณฑิตวิทยาลัยสงฆ์เลยกับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ จากการศึกษพบว่า แนวทางในการแก้ไขปัญหาในบทบาทและการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ พระพุทธศาสนาสถาบันบัณฑิตจะต้องมีความรู้และทักษะเกี่ยวกับข้อมูล เนื้อหาของกองทุนหมู่บ้านให้มากพอและพยายามเข้าไปแสวงหาความรู้หรือการสร้างความรู้ให้แก่กับชุมชน และพระพุทธศาสนาสถาบันจะต้องยึดหลักของการพึ่งพาอาศัยในลักษณะของชุมชน เพราะพระพุทธศาสนาสถาบันจะต้องกระทำตนให้เป็นแบบอย่างในด้านเศรษฐกิจ เช่น การมีก้น้อยสันโดษและสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ในด้านเศรษฐกิจหรือเศรษฐกิจพอเพียง ความรู้เหล่านี้จะเป็นส่วนหนึ่งที่จะต้องปฏิบัติหรือชี้แนะแนวทางให้ชาวบ้านรับรู้และจะเป็นการชักจูงให้ชุมชน หรือคณะกรรมการยอมรับในสถานภาพของพระพุทธศาสนาสถาบันได้ ปัญหาที่จะลดน้อยลง

ประการที่สำคัญก็คือ พระพุทธศาสนาสถาบันจะต้องเป็นผู้ตื่นตัวอยู่เสมอ และจะต้องศึกษาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมว่า ชุมชนหรือสังคมนั้นมีประวัติความเป็นมาหรือการยอมรับทางสังคมอย่างไร จะได้ปรับตัวและไม่มีปัญหาเกี่ยวกับทางคณะกรรมการชุมชนหรือคณะกรรมการกองทุนและคณะกรรมการบริหารกองทุน และจากการศึกษาพบว่า แนวทางในการแก้ไขปัญหาในบทบาทของพระพุทธศาสนาสถาบันบัณฑิตวิทยาลัยสงฆ์กับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจนั้น พระพุทธศาสนาสถาบันที่จบการศึกษาศึกษาจากวิทยาลัยสงฆ์เลยแล้วเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเข้าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างท่องแท้ และสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการอบรม พบปะกับชาวบ้านอยู่เสมอ เพราะพื้นฐานการอยู่ร่วมกันของชุมชน หรือพุทธศาสนิกชนก็ยอมรับต้องการหลักธรรมในการดำเนินชีวิตมาเผยแพร่เกี่ยวกับหลักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามทางสายกลางหรือการผ่อนคลายความทุกข์ในสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำหรือการอบรมให้แก่สมาชิกกองทุนในแต่ละฝ่าย ที่สำคัญพระพุทธศาสนาสถาบันจะต้องศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับกฎ ระเบียบของการบริหารกองทุนให้ชัดเจน เพื่อจะได้รับรู้ปัญหาและการจัดการที่ถูกต้อง และพระพุทธศาสนาสถาบันจะต้องรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสังคม รัฐบาลและสถานะของตนในสังคม มีการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ ปัญหาในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนหรือทางคณะกรรมการกองทุนก็จะลดน้อยลง

ส่วนคณะกรรมการบริหารกองทุนระดับอำเภอ จากการศึกษพบว่า พระพุทธศาสนาสถาบันบัณฑิตที่จบการศึกษาแล้ว ควรนำความรู้ความสามารถโดยเฉพาะหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการอบรม หรือพบปะกับชาวบ้านอยู่เสมอ เพื่อที่ชาวบ้านจะได้รู้หลักธรรม

และนำหลักกรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง โดยเฉพาะสมาชิกกองทุนในแต่ละฝ่าย และที่สำคัญพระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตจะต้องศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับกฎ ระเบียบของการบริหาร กองทุน เพื่อจะได้รับรู้ปัญหาและการจัดการที่ถูกต้อง

๕.๒ อภิปรายผล

ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่า การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาบทบาทของพระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตของวิทยาลัยสงฆ์เลย ในการมีส่วนร่วมการพัฒนาชุมชนกองทุนหมู่บ้านในชุมชนเมืองเลย จำนวน ๒๐ ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองเลย ตามข้อมูลปี ๒๕๔๘ -๒๕๔๙ พระพุทธรูปศาสตรบัณฑิต เป็นพระสงฆ์ที่เป็นมีสถานภาพส่วนมากเป็นเจ้าของอาวาส และเจ้าคณะตำบลหรือระดับเจ้าคณะพระสังฆาธิการในชั้นปกครอง และพระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตเหล่านี้จะมีบทบาทในการเป็นผู้นำชุมชนทั้งด้านจิตวิญญาณ การเผยแผ่ และเข้าไปมีบทบาทในการพัฒนากองทุนหมู่บ้านโดยเป็นประธานที่ปรึกษากองทุนและเป็นกรรมการในหน่วยงานต่าง ๆ ของราชการ

ประการสำคัญที่พระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตได้ทำหน้าที่ และบทบาทในการพัฒนาชุมชนมากที่สุดก็คือการเทศนาธรรม อบรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมแก่สมาชิกกองทุนในรูปแบบของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยสอนให้สมาชิกหรือคณะกรรมการกองทุนรู้จักเสียสละ ประหยัด เก็บออม มีหน้าที่เป็นคณะกรรมการก็ต้องยึดหลักความมีสัจจะต่อตนเอง และผู้อื่นสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีบทบาทที่ว่า ภายใต้กรอบแนวคิด โครงสร้างหน้าที่ในสังคมวิทยา เพื่อนำมาใช้เป็นฐานความคิดในการพัฒนาทฤษฎีเอกลักษณ์ว่า บุคคลในสังคมถูกกำหนดให้มีบทบาทตามตำแหน่ง ที่ตนครอบครองอยู่ ซึ่งบุคคลอาจจะมีตำแหน่งเดียวหรือหลายตำแหน่ง ขณะเดียวกัน บุคคลก็มีสิทธิในการแสดงออกตามบทบาทและหน้าที่ของตน สังคมประกอบด้วยปัจเจกชนจำนวนมากจึงจำเป็นต้องปรับตัวทางสังคม (social adaptation) และการจัดระเบียบทางสังคม (social organization) การปรับตัวกระทำได้โดยการฝึกฝนอบรม เพื่อให้เกิดแบบแผนทางความคิดตามเงื่อนไขของสังคม โดยเฉพาะแบบแผนของการกระทำระหว่างกันทางสังคม ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่มีการตอบสนองระหว่างกัน (reciprocal behavior) แบบแผนดังกล่าวที่เรียกว่า สถานภาพ (status) ส่วนสิทธิและหน้าที่ที่จะต้องแสดงตามสถานภาพเรียกว่า บทบาท (role) สถานภาพและบทบาทจะทำให้บุคคลมี รูปแบบเฉพาะตน (individual form) การปรับตัวของบุคคล เพื่อให้สอดคล้องกับสถานภาพและบทบาทขึ้นอยู่กับหน้าที่ทางสังคม

จากทฤษฎีที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าบุคคลในสังคมถูกกำหนดให้มีบทบาทตามตำแหน่ง ที่ตนครอบครองอยู่ ซึ่งบุคคลอาจจะมีตำแหน่งเดียวหรือหลายตำแหน่ง ขณะเดียวกัน

บุคคลก็มีสิทธิในการแสดงออกตามบทบาทฐานะที่อยู่ในปัจจุบัน ดังเช่นพระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตที่จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย ได้ทำหน้าที่ตามคำสั่งและฐานะที่ดำรงอยู่ให้มีความสำคัญต่อกิจการคณะสงฆ์ ส่งเสริมการพัฒนาชุมชนหรือสังคมที่อยู่ในชุมชน จากแนวคิดดังกล่าวคณะผู้วิจัยจึงนำมากรอบแนวทางในการศึกษาบทบาทของพระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจ ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตเทศบาลเมืองเลย

ประเด็นปัญหาของพระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตก็คือสถานภาพ และบทบาทของพระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตในชุมชน ส่วนมากจะได้รับการยอมรับจากคณะกรรมการกองทุนในฐานะที่เป็นผู้มีความรู้ทั้งคฤหัสถ์และคฤหัสถ์และอาจจะทำให้เกิดความขัดแย้งกับพระสงฆ์ที่ไม่เข้าใจ และยังขาดการพัฒนาด้านการศึกษาไม่สนับสนุนและเกิดความขัดแย้งขึ้น และบางชุมชนยังมีความคิดว่าพระสงฆ์หรือพระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตไม่ควรมายุ่งเกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจหรือด้านการเงินเพราะมิใช่กิจของสงฆ์ พระสงฆ์ควรทำหน้าที่ในการศึกษาพระธรรมวินัยและอบรมสั่งสอนทางธรรมเท่านั้นเพราะว่าวัฒนธรรมหรือประเพณีการยอมรับของชุมชนหรือองค์กรยังไม่เห็นด้วย และที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ รูปแบบโครงสร้างของกองทุนยังไม่เอื้อต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมของพระสงฆ์หรือพระบัณฑิตอันเป็นเพราะกฎ ระเบียบ ข้อบังคับไม่เอื้อต่อบทบาทหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ เพราะชาวบ้านหรือชุมชนยังยึดหลัก หรืออิงหลักกฎระเบียบหรือตัวหนังสือมากกว่าแนวคิดหรือหลักการปฏิบัติที่แท้จริง เพื่อการความอยู่รอดและปรับตัวตามวัฒนธรรมและโครงสร้างของสังคมพระพุทธรูปศาสตรบัณฑิตจะต้องปฏิบัติตามโครงสร้างของสังคมนั้นสอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ที่ว่า ระบบ (System) ประกอบด้วยระบบย่อย (Subsystem) หลายระบบต่างก็มีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างระบบย่อยด้วยกัน หากระบบย่อยใดระบบหนึ่งไม่ปฏิบัติหน้าที่ (Dysfunction) ของตนเองย่อมจะส่งผลกระทบต่อระบบย่อยอื่น ๆ จึงต้องมีการปรับตัว (Adaptation) เข้าหากันเพื่อความสมดุล (Balance) ของระบบสังคมที่สามารถดำรงอยู่และพัฒนาต่อไปนี้ต้องทำหน้าที่สำคัญ ๔ ประการ คือ ๑) การมีวัตถุประสงค์และดำเนินการไปเพื่อวัตถุประสงค์ (Goal attainment) ๒) การบูรณาการรวมหน่วยหรือการประสานประสาน (Integration) ๓) การปรับตัว (Adaptation) ๔) การจัดการกับความเครียด

การที่พระบัณฑิตเข้าไปมีบทบาทหน้าที่และการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ ส่วนมากพระสงฆ์หรือพระบัณฑิตมิได้เข้ามามีบทบาทโดยตรงส่วนมากจะเป็นการเอื้ออำนวยในด้านสถานที่ในการประชุม หรือได้รับฟังการอบรมเทศนาธรรมโดยเฉพาะให้แนวคิดคติของคณะกรรมการกองทุนในด้านความซื่อสัตย์ และการมีส่วนร่วมของชุมชนและพระสงฆ์

ส่วนมากจะเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจ และอบคุณธรรมจริยธรรมแก่พุทธศาสนิกชนในชุมชนบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจะเห็นทางอ้อม เช่น การส่งเสริมในการให้สถานที่เป็นที่จัดอบรมสัมมนาของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และการจัดธนาคารชุมชนหรือกองทุนหมู่บ้านจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระสงฆ์ในด้านการสนับสนุนสถานที่หรือจัดหาอุปกรณ์ เช่น ตู้เอกสาร โต๊ะเก้าอี้หรือแม้แต่การสละทรัพย์สินปัจจัยในการสนับสนุนการก่อสร้างอาคารหรือศาลากลางบ้านเอื้อต่อการร่วมกิจกรรมของชุมชน หรือเป็นการให้รางวัลแก่ชุมชนซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแลกเปลี่ยนว่า การติดต่อระหว่างบุคคลต่าง ๆ อาจเกิดขึ้นเพราะการแลกเปลี่ยนดังกล่าวที่ว่า “ถ้าใครทำดีต่อเรา เราก็ทำดีต่อเขา” เพราะฉะนั้นการติดต่อสัมพันธ์จึงมอง ในรูปของการแลกเปลี่ยนกิจกรรมซึ่งกันและกัน และเขาได้อธิบายพื้นฐานการจัดระเบียบทางสังคมไว้ดังต่อไปนี้

๑) บุคคลจะมองดูสถานการณ์ในอดีตที่มีสิ่งเร้าที่เฉพาะเจาะจงทำให้เขาได้รางวัล ถ้าหากสิ่งเร้าที่พบในปัจจุบันเหมือนกับอดีต ก็ยังจะทำให้เขาแสดงพฤติกรรมหรือการกระทำที่คล้ายคลึงกันนั้น

๒) ถ้าหากบุคคลได้กระทำไปแล้วได้รับรางวัลบ่อย ๆ ก็ยังจะทำให้เขาแสดงพฤติกรรมที่ได้รับรางวัลจากผู้อื่นนั้น

๓) ถ้าหากการกระทำที่ผู้อื่นให้นั้นมีคุณค่าหรือประโยชน์ที่ได้รับจากคนอื่น ก็ยังจะทำในการกระทำในสิ่งที่ได้รับประโยชน์จากผู้อื่นนั้น

๔) ยิ่งบุคคลได้รับรางวัลจากการกระทำในอดีตจากคนอื่นมากยิ่งขึ้นเท่าใด การกระทำอื่น ๆ ที่มีค่าน้อยจะไม่ได้แสดงกับคนนั้น

๕) ยิ่งบุคคลใดได้รับความยุติธรรมหรือไม่เสมอภาคแล้ว เขาจะแสดงการกระทำต่อบุคคลนั้นด้วยอารมณ์ฉุนเฉียวหรือโกรธตอบ

สรุปแล้วทฤษฎี และแนวความคิดเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนนี้ได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์มาอธิบายความสัมพันธ์ทางสังคม การจัดระเบียบทางสังคม หลักการสำคัญของทฤษฎีนี้คือ การกระทำระหว่างกันของบุคคลโดยอาศัยการตอบโต้ ซึ่งพิจารณาจากรางวัลหรือการลงโทษ ความพอใจ ความไม่พอใจ ความชอบ ความไม่ชอบ เป็นต้น อันเป็นการแลกเปลี่ยนการกระทำระหว่างกัน ตลอดจน การพิจารณาจากการที่ได้รับความพอใจสูงสุด (กำไร) เมื่อได้ทำไปแล้ว (การลงทุน) และคิดว่าการกระทำหรือการตอบแทนจากผู้อื่นทำให้ผู้กระทำมีความพอใจอย่างมาก

ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนสามารถนำมาใช้ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนได้ โดยในกิจกรรมการพัฒนานั้น จะต้องให้สมาชิกในสังคมได้เห็นถึงประโยชน์ของกิจกรรมที่กำลังพัฒนา

และผลเสียที่เกิดขึ้นได้ถ้าไม่ร่วมกันพัฒนาจนกระทั่งเป็นที่น่าพอใจ ซึ่งนักพัฒนาอาจดำเนินการด้วยตัวเอง หรือให้สมาชิกที่เห็นด้วยเป็นผู้ดำเนินการ หรือให้ผู้นำชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ หรือดำเนินการไปพร้อม ๆ กันก็ได้ เมื่อสมาชิกมองเห็นว่า การเข้าร่วมกิจการพัฒนาคุ้มค่ากับแรงงาน วัสดุหรือทรัพย์สินที่ได้ลงทุนไปแล้ว เขาก็จะเข้ามาร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่ต่อไป

พระพุทธศาสนารับผิดได้เข้าไปมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจของกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองในฐานะที่ปรึกษากองทุนเป็นส่วนมากเพราะชาวบ้านจะซักถามเกี่ยวกับการใช้สถานที่วัดจัดที่ประชุม หรือจะเป็นผู้สนับสนุนในด้านการบริหารและบริการ วัสดุอุปกรณ์แก่ชุมชนหรืออำนวยความสะดวกแก่กองทุนเช่น บริจาคโต๊ะ เก้าอี้ ตู้เอกสารให้แก่กองทุนบางครั้งคณะกรรมการก็นิยมไปรับฟังปัญหาและร่วมพิจารณาจัดกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับประเพณีซึ่งคณะกรรมการกองทุนจะเป็นผู้จัดและประสานงาน หรือการที่พระพุทธศาสนารับผิดได้เข้ามาร่วมประชุม หรือเป็นที่ปรึกษากองทุนก็จะเป็นสัญลักษณ์ที่คอยย้ำเตือนสติใจให้คณะกรรมการกองทุนเกิดความละเอียดรอบคอบ เกิดความซื่อสัตย์และมีคุณธรรมที่คอยเตือนสติอยู่เสมอ ซึ่งการที่พระบิณฑิตได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจจะเข้ามาโดยทางอ้อมในลักษณะของคณะกรรมการที่ปรึกษาให้คำแนะนำบางอย่าง เช่น ให้แนวคิดในเชิงคุณธรรมจริยธรรม

คณะกรรมการกองทุนมีความเชื่อว่าการที่พระบิณฑิตได้เข้ามามีบทบาทกับกองทุนบ้างในบางครั้ง แต่พระพุทธศาสนารับผิดหรือพระสงฆ์ถือยังถือว่าเป็นศาสนบุคคลที่พุทธศาสนิกชนให้ความเคารพศรัทธายังยึดมั่นว่าพระสงฆ์ยังเป็นตัวแทนแห่งคุณธรรม สามารถประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชุมชนด้วยการเทศนาสั่งสอนให้สมาชิกชุมชนเป็นคนดี มีความซื่อสัตย์ครองตนให้เหมาะสมตามฐานะและบทบาทที่ตนได้รับมอบหมาย และการที่มีพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ให้ทันสมัยเหมาะสมกับสังคมปัจจุบันพระพุทธศาสนารับผิดได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ โดยส่วนมากจะเป็นลักษณะของการให้คำแนะนำอันเกี่ยวกับการบริหารที่ดีมีหลักเกณฑ์แห่งความถูกต้องการบริหารงาน หรือการทำหน้าที่ของคณะกรรมการจะต้องรู้จักการเสียสละอีกทั้งจะต้องมีความซื่อสัตย์ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีที่ว่าพฤติกรรมของบุคคล โดยการให้บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของตนและในปี พ.ศ. ๑๙๔๗ จึงได้เสนอเป็นทฤษฎีว่า การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรม สามารถที่จะทำให้เกิดขึ้นได้โดยการจัดสถานการณ์ให้บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มและเลวินได้ใช้วิธีการศึกษา โดยการเปรียบเทียบ ๒ อย่าง คือ การฟังคำบรรยายกับการอภิปรายกลุ่ม โดย

เนื้อหาในการบรรยายและอภิปรายกลุ่มเหมือนกัน ตัวอย่างการวิจัยที่มีชื่อเสียงคือ เขาต้องการที่จะให้ชาวอเมริกาหันมารับประทานอาหาร ๓ วัน ชนิดเพิ่มมากขึ้นในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ เขาได้ทดลองจัดกลุ่มเป้าหมายเป็น ๒ กลุ่ม กลุ่มที่หนึ่งให้ฟังคำบรรยาย อีกกลุ่มหนึ่งให้มีการอภิปรายกลุ่ม ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มที่ฟังบรรยายอย่างเดียวทำตามคำแนะนำเพียงร้อยละ ๓ ส่วนกลุ่มที่ใช้การอภิปรายกลุ่มทำตามคำแนะนำถึงร้อยละ ๓๒^๑

จากแนวคิดทฤษฎีสรุปได้ว่า การที่บุคคลหรือสมาชิกในชุมชนจะมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันมีเป้าหมายหรือทิศทางเกี่ยวกับความต้องการเดียวกันได้นั้น จะต้องทำให้บุคคลหรือสมาชิกในชุมชนเข้าไปร่วมกิจกรรมหรือมีส่วนร่วมในการกระทำ ซึ่งพระบัญญัติที่เป็นสถาบันตัวแทนทางพระพุทธศาสนาก็ถือว่าเป็นสมาชิกของชุมชนไม่ว่าจะเป็นผู้ให้การอบรมสั่งสอนหรือเข้าไปมีกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนตามโอกาสและบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากทางคณะสงฆ์หรือจากทางชุมชนนิมนต์เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน คณะผู้วิจัยจึงได้นำทฤษฎีการมีส่วนร่วมมาเป็นกรอบแนวคิดในการอภิปรายการเข้าไปมีส่วนร่วมของพระพุทธศาสนากับการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตเทศบาลเมืองเลย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายศึกษาบทบาทของพระพุทธศาสนารับผิดชอบวิฑิตยาลัยสงฆ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจกรณีศึกษา : กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเลย คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะทางด้านวิชาการ

จากการศึกษาค้นคว้าและผลการศึกษาวิจัยเห็นว่าพระสงฆ์ที่ได้รับคำว่าเป็นพระพุทธศาสนารับผิดชอบวิฑิตยาลัยที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับของสังคมหรือชุมชนนั้นสามารถมีบทบาทในการพัฒนาหรือมีความเป็นภาวะผู้นำสูงพร้อมกับความเคารพศรัทธา ดังนั้นพระพุทธศาสนารับผิดชอบวิฑิตยาลัยจะประสบความสำเร็จสูงกว่าพระสงฆ์ที่ไม่ศึกษาค้นคว้า หรือไม่เข้าไปมีบทบาทในชุมชน

๑) ข้อเสนอแนะในการนำไปประยุกต์ใช้

^๑ ถวิล ธาราโกชน, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๗๓-๗๔.

๒) บทบาทของพระสงฆ์ที่เป็นพุทธศาสนิกชนที่ควรแสดงบทบาท และความรู้ความสามารถจากการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ หรือสถาบันการศึกษาไปพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ที่ตนมีความสนใจและความสามารถที่มีอยู่

๓) บทบาทของพระสงฆ์ที่เป็นพุทธศาสนิกชนที่ควรศึกษาวัฒนธรรมและสังคมที่ไปพำนักจำพรรษาหรือไปศึกษาหรือการพัฒนา เพื่อที่จะเอื้อต่อการพัฒนาชุมชนหรือสังคม

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะ

๑) ควรศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีในการพัฒนาชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการสนองนโยบายเศรษฐกิจชุมชนหรือเศรษฐกิจพอเพียง

๒) ควรศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่เป็นพุทธศาสนิกชนที่มีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบหรือผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

บรรณานุกรม

๑. หนังสือ

กรมการศาสนา. **กิจกรรมของวัดซึ่งเป็นทีเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชน.** กรุงเทพฯ : กองแผนงาน กรมการศาสนา, ๒๕๒๖.

กีรติ ศรีวิเชียร. **การพัฒนาวัดของกรมการศาสนา.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๒๙.

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงานคณะกรรมการ, **คู่มือการพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.** กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๔.

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงานคณะกรรมการ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี้, **คู่มือการดำเนินงานสำหรับผู้สนับสนุน.** มปท, ๒๕๔๖.

งามพิศ สัตย์สงวน. **หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม.** กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์. **สังคมวิทยาศาสนา.** กรุงเทพฯ : แพร่วิทยา, ๒๕๒๕.

ชำเรือง วุฒิจันทร์. **การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และกิจการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๗.

ทินพันธ์ นาคตะ. **พระพุทธศาสนากับสังคมไทย.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๙.

ทองศักดิ์ คุ่มไต้มน้ำ. **การพัฒนาชุมชนเชิงปฏิบัติ.** กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, ๒๕๓๔.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **การศึกษาเครื่องมือที่ยังต้องพัฒนา.** กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑.

พระมหาณรงค์ จิตตโสภณ. **ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๕.

พระราชวรมนี่. **พระพุทธศาสนากับสังคมไทย.** กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๒๖.

_____. **สถาบันสงฆ์กับการศึกษาไทย.** กรุงเทพฯ : มูลนิธิโคมลคีทอง, ๒๕๒๗.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕.** กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕.

รัชนีกร เศรษฐ์. **สังคมวิทยาชนบท.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **การพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓.

๒. งานวิจัย

กิตติมา สาระพันธ์. **บทบาทพระสงฆ์ไทยที่เป็นหมอพระในการบำบัดรักษาโรคแก่ชุมชน**.

ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๒๓.

กวรรณิการ์ โอภูเณ. **บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น : เฉพาะกรณีโครงการพระ**

ธรรมจาริก. กรุงเทพฯ : นิตนารากการพิมพ์, ๒๕๓๔.

คุณ โทชน์. **บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนา**. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๒๕.

โคจิ โนสุ. **บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีในจังหวัด**

สงขลา. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๐.

เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม. **บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย

ธรรมศาสตร์, ๒๕๑๙.

เฉลิม อุดกฤษฎ์. **การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในงานพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๑.

ชัชวาล ชำมณี. **บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนในเขตชายแดนไทย-ลาว**. เลย :

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๔๕.

ถวิล พลเดมา. **บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาพระครูสุธีปริยัต**

โยดม. เลย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๔๖.

ประกอบ มีโคตรสุข. **บทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนในเขตเทศบาลนคร**

ขอนแก่น. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๐.

พระธรรมญาณมุนี. **บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาท้องถิ่น**. ลพบุรี : เอกสารการประชุม

พระสังฆาธิการและผู้นำประจำปี ๒๕๒๓.

พระใบฎีกาบัวสอง กิตติธมฺโม. **บทบาทของพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน**

: ศึกษากรณีอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,

๒๕๔๐.

พินิจ ลากนนานนท์. **บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

มานิช ตันชวณิชย์. **บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมชนบทในภาคตะวันออก**.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๖.

สมพร เทพสิทธิ์า. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : สภาอุรวพุทธิสมาคม
แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๓๘.

เสาวลักษณ์ ขำนิล. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านวังไผ่ และหมู่บ้านอยู่
ตะเภา จังหวัดชัยนาท. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๙.

สมคิด เพ็งอุดม. บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทัศนะของพระสงฆ์และ
เจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๕.

อดิน รพีพัฒน์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและ
วัฒนธรรมไทย. นครปฐม : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล,
๒๕๒๗.

อภิชัย พันธเสน. พัฒนาชนบทไทย : สมุทัยและมรรคตอนที่ ๓ ความหวังทางออกและ
ทางเลือกใหม่. กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญา, ๒๕๓๙.

ภาคผนวก

ผนวก ก

แบบสัมภาษณ์ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ ๑ (สำหรับพระพุทธรศาสดรบัณฑิต)

๑. ปัจจุบันท่านอยู่ในสถานภาพใด

- พระลูกวัด ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส
 เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะอำเภอ
 เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะจังหวัด
 อื่น ๆ (โปรดระบุให้ชัดเจน).....

๒. ท่านมาอยู่จังหวัดเลยได้รับการศึกษาในระดับใด ก่อนที่จะเข้ารับศึกษาในระดับอุดมศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์เลย

- ก่อนประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย
 ระดับอุดมศึกษา อื่น ๆ (เทียบโอนหรือปรับวุฒิการศึกษา)

๓. ท่านมาอยู่พำนักในวัดหรือพื้นที่เขตเทศบาลเมืองเลยนี้.....ปี

ท่านได้มีบทบาทในกลุ่มหรือกิจกรรมชุมชนอะไรบ้างและมีตำแหน่งอะไรที่เกี่ยวกับกองทุน
หมู่บ้านและชุมชนเมืองในเทศบาลเมืองเลย

.....

๔. เหตุผลประการใดที่ท่านได้เข้าไปมีบทบาทและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกองทุนหมู่บ้านและ
ชุมชนเมืองที่ท่านพำนักอยู่

.....

๕. ท่านเคยร่วมกิจกรรมหรือพัฒนากับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองหรือไม่

- เคย ไม่เคย อื่น ๆ

๖. ด้วยเหตุผลประการใดที่ท่านไม่เคยร่วมกิจกรรมหรือร่วมพัฒนากับกองทุนหมู่บ้านและชุมชน
เมือง

.....

๗. ท่านมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในฐานะใด

- ที่ปรึกษากองทุน
- คณะกรรมการกองทุน
- ผู้สนับสนุนให้การบริหาร
- ผู้ริเริ่มร่วมก่อตั้งกองทุน
- ผู้ประสานงานหรืออำนวยความสะดวกแก่กองทุน
- อื่น ๆ

๘. การเข้าไปมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนที่ท่านปฏิบัติมากที่สุด คือ

- เทศนาธรรม
- อบรมด้านคุณธรรมแก่สมาชิกกองทุน
- วิทยากรบรรยาย
- ผู้ประสานงานและอำนวยความสะดวกแก่กองทุน
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๙. การเข้าร่วมกิจกรรมและกระทำให้องค์กรมีความเข้มแข็งและประสบความสำเร็จที่พระพุทธรูป ศาสดาบรรพตเข้าไปมีส่วนร่วมกับการกองทุน

- การแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับสมาชิกกองทุนในการประชุม
- การฝึกอบรมและร่วมกิจกรรมในการทำงานของกองทุน
- การหาสิ่งของจูงใจและให้กำลังใจสนับสนุนกิจกรรมกองทุนตามโอกาสและเทศกาล
- เป็นศูนย์ติดต่อและประสานงานด้านสถานที่ให้กับองค์กรของกองทุนประจำหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

ข้อเสนอแนะ ท่านคิดว่าบทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมของพระพุทธรูป ศาสดาบรรพตกับการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจของกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ ๒ (สำหรับคณะกรรมการบริหารกองทุน)

๑. ปัจจุบันท่านอยู่ในตำแหน่งใดของกองทุนหมู่บ้าน

- ที่ปรึกษากองทุน
- ประธานกองทุน
- รองประธานกองทุน
- เลขานุการกองทุน
- เภรณญิกกองทุน
- คณะกรรมการกองทุน
- อื่น ๆ

๒. ระยะเวลาที่ท่านได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมกองทุนเป็นเวลาปี และได้รับการยอมรับให้เข้ามามีบทบาทที่สมัย.....สมัย (มีการแต่งตั้งจากประชาคมในชุมชนหรือสมาชิกกองทุน)

๓. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับบทบาทหน้าที่และการเข้ามามีส่วนร่วมของพระพุทธรักษาบัตรบัณฑิตที่พำนักอยู่ในชุมชนได้มาร่วมพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจ กรณีเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

- เห็นด้วย
- ไม่เห็นด้วย
- อื่น ๆ

๔. ด้วยเหตุผลประการใดที่ให้พระพุทธรักษาบัตรบัณฑิตเข้ามามีบทบาทหน้าที่และการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจ กรณีเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

.....

.....

.....

๕. ถ้าเห็นด้วยพระพุทธรักษาบัตรบัณฑิตควรเข้ามามีบทบาทหน้าที่และเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจ กรณีเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในรูปแบบใด

- คณะกรรมการที่ปรึกษา
- คณะกรรมการกองทุน
- ผู้สนับสนุนในการบริการ

- ผู้ริเริ่มการก่อตั้งกองทุน หรือโครงการพัฒนากองทุน
- ผู้ประสานงานหรืออำนวยความสะดวกแก่กองทุน
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๖. ท่านคิดว่าเมื่อพระพุทธรูปรัตนชาติเข้ามามีบทบาทหน้าที่และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจ ภารกิจ ภารกิจกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ควรปฏิบัติได้ดีที่สุดในการพัฒนา คือ

- เทศนาธรรม อบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่สมาชิกในกองทุน
- วิชยากรอบรม ผู้ประสานงานและอำนวยความสะดวกแก่กองทุน
- อื่น ๆ (ตามโอกาสหรือเทศบาลทางพระพุทธศาสนา)

๗. ตามทัศนคติของท่านคิดว่าพระพุทธรูปรัตนชาติที่เข้ามามีบทบาทและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจ ภารกิจกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ท่านเชื่อว่ามีส่วนในการบริหาร พัฒนากองทุนให้ประสบความสำเร็จหรือไม่

- มีส่วนกับการประสบความสำเร็จ
- ไม่มีส่วนกับการประสบความสำเร็จ

๘. เพราะเหตุผลประการใด

.....

.....

๙. ปัจจุบันมีสิ่งใดที่เอื้ออำนวยต่อผลสำเร็จในการบริหารและพัฒนากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่พระรัตนชาติได้เข้ามามีส่วนร่วมหรือการช่วยเหลือซึ่งสามารถพบเห็นได้มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ ท่านคิดว่าบทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมของพระพุทธรูปรัตนชาติกับการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ ๓ (สำหรับคณะอนุกรรมการกองทุนระดับอำเภอ)

๑. ปัจจุบันท่านอยู่ในตำแหน่งในใดของอนุกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเทศบาลเมือง
เลย

- ที่ปรึกษาอนุกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองระดับอำเภอ
- ประธานอนุกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองระดับอำเภอ
- รองประธานอนุกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองระดับอำเภอ
- อนุกรรมการและเลขานุการกองทุนอนุกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองระดับ

อำเภอ

- กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิและอนุกรรมการอนุกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองระดับ

อำเภอ

- อื่น ๆ

๒. ระยะเวลาที่ท่านได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมอนุกรรมการกองทุนระดับอำเภอเป็นเวลา
.....ปี และได้รับการยอมรับให้เข้ามามีบทบาทที่สมัย.....สมัย (จากตัวแทนหรือการ
แต่งตั้งจากอนุกรรมการระดับอำเภอ)

๓. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับบทบาทหน้าที่และการเข้ามามีส่วนร่วมของพระพุทธรูปที่
พำนักอยู่ในชุมชนได้มาร่วมพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจ กรณีเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชน
เมือง

- เห็นด้วย
- ไม่เห็นด้วย
- อื่น ๆ

๔. ด้วยเหตุผลประการใดที่ให้พระพุทธรูปที่เข้ามามีบทบาทหน้าที่และการเข้ามามีส่วน
ร่วมในการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจ กรณีเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

.....

.....

.....

.....

๕. ถ้าเห็นด้วยพระพุทธศาสนารัตนชาติควรเข้ามามีบทบาทหน้าที่และเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจ กรณีเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในรูปแบบใด

- คณะกรรมการที่ปรึกษา คณะกรรมการกองทุน
- ผู้สนับสนุนในการบริการ ผู้ริเริ่มการก่อตั้งกองทุน หรือโครงการพัฒนากองทุน
- ผู้ประสานงานหรืออำนวยความสะดวกแก่กองทุน
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๖. ท่านคิดว่าเมื่อพระพุทธศาสนารัตนชาติเข้ามามีบทบาทหน้าที่และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจ กรณี กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ควรปฏิบัติได้ดีที่สุดในการพัฒนา คือ

- เทศนาธรรม อบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่สมาชิกในกองทุน
- วิทยากรอบรม ผู้ประสานงานและอำนวยความสะดวกแก่กองทุน
- อื่น ๆ ตามโอกาสหรือเทศบาลทางพระพุทธศาสนา

๗. ตามทัศนคติของท่านคิดว่าพระพุทธศาสนารัตนชาติที่เข้ามามีบทบาทและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจ กรณีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ท่านเชื่อว่ามีส่วนในการบริหาร พัฒนากองทุนให้ประสบความสำเร็จหรือไม่

- มีส่วนกับการประสบความสำเร็จ
- ไม่มีส่วนกับการประสบความสำเร็จ

๘. เพราะเหตุผลประการใด

.....

.....

๙. ปัจจุบันมีสิ่งใดที่เอื้ออำนวยต่อผลสำเร็จในการบริหารและพัฒนากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่พระพุทธศาสนารัตนชาติได้เข้ามามีส่วนร่วมหรือการช่วยเหลือซึ่งสามารถพบเห็นได้มีอะไรบ้าง

.....

.....

ข้อเสนอแนะ ท่านคิดว่าบทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมของพระพุทธศาสนารัตนชาติกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

ผนวก ข

ผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

๑) พระเทพสิทธิมงคล (พรหมา จันทโสภโณ)

วุฒิการศึกษา	นธ.เอก, ปธ.๕, พธ.ม. (กิตติมศักดิ์)
ตำแหน่ง	ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเลยและ เจ้าอาวาสวัดศรีวิชัยวนาราม

๒) รองศาสตราจารย์วิเชียร ชานบุตรบุญทริก

วุฒิการศึกษา	ปธ.๘, B.A.,M.A.(Philosophy & Religion)
ตำแหน่ง	รองศาสตราจารย์ระดับ ๙ อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

๓) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประชาธิษฐ์ โพธิประชา

วุฒิการศึกษา	ปธ.๕.,พธ.บ., M.A.,Ph.D.(Education)
ตำแหน่ง	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ระดับ ๘ ข้าราชการบำนาญ

๔) นายอำพล ลมปลิว

วุฒิการศึกษา	ร.บ.,(รัฐศาสตร์),ศศ.ม.,(สังคมศาสตร์)
ตำแหน่ง	พัฒนาการอำเภอเมือง (ระดับ ๘)

๕) นางวิรัตน์ ชัชวาล

วุฒิการศึกษา	ศศ.บ.(พัฒนาชุมชน)
ตำแหน่ง	นักวิชาการพัฒนาชุมชน (ระดับ ๗)

ประวัติผู้วิจัยและคณะ

ที่ปรึกษาโครงการ

พระครูสุวิริย์วัชร

วุฒิการศึกษา

พ.ม.,ปธ.๔,พธ.บ., กศ.ม.

ตำแหน่ง

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เลย

หัวหน้าโครงการ

พระมหาจักรพรรณ มหาวิโร

วุฒิการศึกษา

ปธ.๖, พธ.บ., M.A. (Phil.), M.A.(Bud.) Ph.D.

ตำแหน่ง

รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เลย

คณะผู้ร่วมวิจัย

๑) พระมหาลิขิต รตนรสี

วุฒิการศึกษา

ปธ.๔,พธ.บ.(สังคมศึกษา),กศ.ม. (ภาษาไทย)

ตำแหน่ง

หัวหน้าสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
วิทยาลัยสงฆ์เลย

๒) นายธงชัย สิงอุคม

วุฒิการศึกษา

พธ.บ.(สังคมศึกษา),ศศ.ม. (ไทยศึกษา)

ตำแหน่ง

หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป
วิทยาลัยสงฆ์เลย

๓) นายชัชวาล ชำมะณี

วุฒิการศึกษา

พธ.บ.(เกียรตินิยม), ศศ.ม. (สังคมศาสตร์)

ตำแหน่ง

พนักงานราชการมหาวิทยาลัย
ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักกิจการหอพัก
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม